



T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
İSTANBUL TIP FAKÜLTESİ
ÇOCUK VE ERGEN RUH SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI ANABİLİM DALI

ZORUNLU GÖÇE MARUZ KALMIŞ ÇOCUKLARDA SUÇA SÜRÜKLENME İLE
İLİŞKİLİ FAKTÖRLERİN ARAŞTIRILMASI

Uzmanlık Tezi
Dr. Berna AYGÜN

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Nusret SOYLU

İSTANBUL 2022



T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

İSTANBUL TIP FAKÜLTESİ

ÇOCUK VE ERGEN RUH SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI ANABİLİM DALI

**ZORUNLU GÖÇE MARUZ KALMIŞ ÇOCUKLARDA SUÇA SÜRÜKLENME İLE
İLİŞKİLİ FAKTÖRLERİN ARAŞTIRILMASI**

Uzmanlık Tezi

Dr. Berna AYGÜN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Nusret SOYLU

İSTANBUL 2022

“İnsan ne zaman evindedir?”

Bir soru ile çıktığım bu yolculuk, belki de zorunlu bir göçtü..

Bir evimiz bile yok, sürgünüz sadece,
Bizi kabul eden bir ülke çıksın diye
Bekliyoruz içimizde bir huzursuzluk,
Sınıra en yakın yerde..

Bertolt Brecht

ÖNSÖZ

İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı (ABD)’nda geçirdiğim 4 yıl boyunca, eğitimim için destek ve yönlendirmede bulunan; bilgi ve deneyimlerini paylaşan tez danışmanım Prof. Dr. Nusret SOYLU olmak üzere hocalarım Prof. Dr. Murat COŞKUN, Dr. Öğr. Üyesi İlyas KAYA, Doç. Dr. A. Cahid ÖRENGÜL, Doç. Dr. Ali KARAYAĞMURLU ve Uzm. Dr. Yaşar TANIR’a,

Güler yüzlü ve destekleyici tutumları ile tez sürecimi kolaylaştıran Maltepe Cezaevi Çocuk ve Genç Koruma ve İnfaz Kurumu’ndaki tüm personele ve çalışmaya katılmayı kabul edip en derin hikayelerini bana miras bırakan değerli katılımcılara,

Psikiyatri ve Çocuk Nörolojisi rotasyonlarım sırasında birlikte çalıştığım ve mesleki anlamda bana birçok katkıda bulunan başta Prof. Dr. Alp ÜÇÖK, Prof. Dr. Raşit TÜKEL, Prof. Dr. Zuhal YAPICI ve Doç. Dr. Pınar TOPALOĞLU olmak üzere değerli hocalarım, asistan arkadaşlarım ve diğer tüm sağlık çalışanı arkadaşlarıma,

Uzmanlık eğitimi sürecinin başından sonuna dek verdikleri destek ve güç için Dr. Nurseda Gülcü ÜSTÜN, Dr. Fırat ÖZ, Dr. Melodi DİNÇEL, Dr. Nurgül BAKMAN, Dr. Gökçe Sultan UNCU, Dr. Tuğçe VARLI, Dr. Aydan GALANDAROVA, Dr. Alper ALNAK’a ve ismini sayamadığım, tanışmış ve birlikte çalışmış olmaktan keyif aldığım diğer tüm asistan arkadaşlarıma,

Bir ekip olarak birlikte çalıştığımız tüm psikolog, hemşire, sekreter ve personelimize,

Nasıl bir ruh sağlığı uzmanı olmalıyım soruma kendi öykülerinde verdikleri biricik cevaplarla 4 yıllık eğitim sürecime en büyük katkıyı sağlayan hastalarım ve ailelerine,

Çatısı felsefe olan, varlıklarıyla güç bulduğum İstanbul’daki biricik ailem; Banu SOYSAL, Belma TIRPANLI, Haluk GÜRGEN, Murat Can AŞLAK ve yol arkadaşım Şakire ASKER’e

Hayatıma girdikleri günden itibaren kalbimi sıcacık bir sevgiyle ısıtan Lilith ve İo’ya,

Tezimi yazıp bitirmiş olduğum bugüne gelene dek benden hiçbir desteği esirgemeyen annem, babam, kardeşime

Sevgi ve saygılarımı sunar; en içten şekilde teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

ÖNSÖZ	II
İÇİNDEKİLER	III
TABLO DİZİNİ	VII
ŞEKİL DİZİNİ	X
KISALTMALAR DİZİNİ	XI
1. ÖZET	1
2. SUMMARY	3
3. GİRİŞ VE AMAÇ	5
4. GENEL BİLGİLER.....	7
4.1. GÖÇ.....	7
4.1.1. GÖÇ İLE İLGİLİ TANIMLAR.....	8
4.1.2. PSİKOLOJİK BİR SÜREÇ OLARAK GÖÇ DENEYİMİ	9
4.1.2.1. Göç Kararı ile İlgili Yaşanan Aşamalar	10
4.1.2.2. Göç Edenin Hissettiği Suçluluk Duyguları	11
4.1.2.3. Göç ve Yas Süreci.....	11
4.1.2.4. Üçüncü Ayrılma-Bireyleşme Dönemi Olarak Göç.....	12
4.1.2.5. Göç ve Psikopatoloji	13
4.1.3. ÇOCUK VE GÖÇ.....	14
4.2. SUÇ.....	15
4.2.1. SUÇA SÜRÜKLENME İLE İLİŞKİLİ TEORİLER.....	16
4.2.1.1. Biyolojik Teoriye Göre Suç	16
4.2.1.2. Psikodinamik Teoriye Göre Suç	18
4.2.1.3. Sosyolojik Teorilere Göre Suç	19
4.2.1.3.1.Sosyal Süreç Teorileri	19
4.2.1.3.1.1. Etiketlenme Teorisi.....	19
4.2.1.3.1.2. Sosyal Öğrenme Teorisi.....	20
4.2.1.3.1.3. Sosyal Kontrol Teorisi	20
4.2.1.3.2. Sosyal Yapı Teorileri.....	20
4.2.1.3.2.1.Gerilim Teorisi	21
4.2.1.3.2.2. Fonksiyonalist Teori	21
4.2.1.3.2.3. Alt Kültür Teorisi	21

4.2.1.3.2.4.Sosyal Ekoloji Teorisi	22
4.2.1.3.3.Sosyal Çatışma Teorileri.....	22
4.2.2. ÇOCUK VE SUÇ	23
4.2.2.1. TÜRK CEZA KANUNU’NA GÖRE SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUK...23	
4.2.2.2. SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARLA İLGİLİ TÜRKİYE’NİN GÜNCEL DURUMU	25
4.2.2.3. SUÇA SÜRÜKLENMEYLE İLİŞKİLİ FAKTÖRLER:	28
4.2.2.3.1.BİREYSEL FAKTÖRLER	28
4.2.2.3.2. AİLESEL FAKTÖRLER	29
4.2.2.3.3. OKUL ve AKRANA İLİŞKİN FAKTÖRLER.....	31
4.2.2.3.4. GÖÇE İLİŞKİN FAKTÖRLER	33
5. GEREÇ ve YÖNTEM.....	35
5.1. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	35
5.2. ÇALIŞMA AKIŞ ŞEMASI.....	35
5.2.1. Olguların Belirlenmesi	35
5.2.2. Değerlendirme Süreci.....	38
5.3 GEREÇLER	38
5.3.1 Sosyodemografik Veri Formu	38
5.3.2 Okul Çağı Çocukları için Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Çizelgesi (ÇDŞG-ŞY-DSM-5-T)	39
5.3.3. Güçler-Güçlükler Ölçeği (SDQ)	40
5.3.4. Harvard Travma Ölçeği (HTQ 1. – 4. Bölüm- Travma Semptomları)	40
5.3.5. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	41
5.3.6. İlişki Ölçekleri Anketi-Ergen (İÖA-E)	42
5.4 İSTATİSTİKSEL YÖNTEM	42
6. BULGULAR.....	44
6.1. KATILIMCI GRUPLARIN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ.....	44
6.1.1. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmiş Çocuklara Dair Sosyodemografik Özellikler	44
6.1.2. Suça Sürüklenmiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocuklara Dair Sosyodemografik Özellikler	50
6.1.3. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmemiş Çocuklara Dair Sosyodemografik Özellikler	55

6.1.4. Suça Sürüklenmemiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocuklara Dair Sosyodemografik Özellikler.....	61
6.2. ZORUNLU GÖÇE MARUZ KALMIŞ OLGULARIN KARŞILAŞTIRILMASI	66
6.2.1. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Sosyodemografik Verilerinin Karşılaştırılması.....	66
6.2.2. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Psikiyatrik Bozukluklar Açısından Karşılaştırılması...	73
6.2.3. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Ölçeklerden Aldıkları Puanlar Açısından Karşılaştırılması	74
6.3. ZORUNLU GÖÇ YAŞANTISI OLMAYAN OLGULARIN KARŞILAŞTIRILMASI	77
6.3.1. Zorunlu Göçe Maruz Kalmamış Olgulardan Suça Sürüklenmiş ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Sosyodemografik Veri Özelliklerinin Karşılaştırılması	77
6.3.2. Zorunlu Göçe Maruz Kalmamış Olgulardan Suça Sürüklenmiş ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Psikiyatrik Bozukluklar Açısından Karşılaştırılması...	81
6.3.3. Zorunlu Göçe Maruz Kalmamış Olgulardan Suça Sürüklenmiş ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Ölçek Puanları İle Karşılaştırılması.....	82
6.4. SUÇA SÜRÜKLENMİŞ OLGULARIN KARŞILAŞTIRILMASI	85
6.4.1. Suça Sürüklenmiş Olgulardan Zorunlu Göçe Maruz Kalan ve Zorunlu Göçe Maruz Kalmayan Grupların Sosyodemografik Veri Özelliklerinin Karşılaştırılması	85
6.4.2. Suça Sürüklenmiş Olgulardan Zorunlu Göçe Maruz Kalan ve Zorunlu Göçe Maruz Kalmayan Grupların Psikiyatrik Bozukluklar Açısından Karşılaştırılması	91
6.4.3. Suça Sürüklenmiş Olgulardan Zorunlu Göçe Maruz Kalan ve Zorunlu Göçe Maruz Kalmayan Grupların Ölçekli Puanları İle Karşılaştırılması	91
7. TARTIŞMA	95
7.1 Sosyodemografik Verilere İlişkin Bulgular	95
7.2 Göç Yaşantısına Dair Veriler	100
7.3 Katılımcıların Klinik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	102
7.4 Bağlanma ve Suça Sürüklenme İlişkisi	104
8. GÜÇLÜ YANLAR VE KISITLILIKLAR	106
9. SONUÇ VE ÖNERİLER	107
10.KAYNAKÇA	111

11. EKLER	121
11.1.Ek 1 Etik Kurul Onayı.....	121
11.2.Ek 2 Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Onayı.....	122
11.3. Ek 3 Bilgilendirilmiş Onam Formu	123
11.4.Ek 4 Sosyodemografik Veri Formu	126
11.5.Ek 5 Güçler ve Güçlükler Ölçeği / SDQ.....	130
11.6.Ek 6 Harvard Travma Ölçeği / HTQ Bölüm 1-4.....	131
11.7. Ek 7 Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	137
11.8. Ek 8 İlişki Anketi Ölçeği- Ergen / RSQ.....	138
12. ÖZGEÇMİŞ	140



TABLO DİZİNİ

Sayfa No:

Tablo 1. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmiş Çocukların Sosyodemografik Özellikleri	44
Tablo 2. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmiş Çocukların Annelerinin Sosyodemografik Özellikleri.....	45
Tablo 3. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmiş Çocukların Babaların Sosyodemografik Özellikleri.....	46
Tablo 4. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmiş Çocuklarda Göç Sonrası Yaşantısı ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler	47
Tablo 5. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmiş Çocuklarda Göç Yaşantısı ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler	48
Tablo 6. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmiş Çocuklarda Suç ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler.....	50
Tablo 7. Suça Sürüklenmiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocuklarda Sosyodemografik Özellikler	51
Tablo 8. Suça Sürüklenmiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocukların Annelerinin Sosyodemografik Özellikleri	52
Tablo 9. Suça Sürüklenmiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocukların Babaların Sosyodemografik Özellikleri.....	53
Tablo 10. Suça Sürüklenmiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocuklarda Aile Yaşantısına Ait Sosyodemografik Değişkenler	54
Tablo 11. Suça Sürüklenmiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocuklarda Suç ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler	55
Tablo 12. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmemiş Çocukların Sosyodemografik Özellikleri	56
Tablo 13. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmemiş Çocukların Annelerinin Sosyodemografik Özellikleri	57
Tablo 14. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmemiş Çocukların Babaların Sosyodemografik Özellikleri.....	58
Tablo 15. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmemiş Çocuklarda Göç Sonrası Yaşantısı ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler	59
Tablo 16. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmemiş Çocuklarda Göç Yaşantısı ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler	60

Tablo 17. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmemiş Çocuklarda Suç ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler	61
Tablo 18. Suça Sürüklenmemiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocuklarda Sosyodemografik Özellikler.....	62
Tablo 19. Suça Sürüklenmemiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocukların Annelerinin Sosyodemografik Özellikleri	63
Tablo 20. Suça Sürüklenmemiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocukların Babaların Sosyodemografik Özellikleri	64
Tablo 21. Suça Sürüklenmiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocuklarda Aile Yaşantısına Ait Sosyodemografik Değişkenler	65
Tablo 22. Suça Sürüklenmemiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocuklarda Suç ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler	65
Tablo 23. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Sosyodemografik Verileri	67
Tablo 24. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Ebeveynlerinin Sosyodemografik Verileri.....	69
Tablo 25. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Göç Sonrası Yaşantılarına Dair Sosyodemografik Verileri	71
Tablo 26. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Göç Yaşantılarına Dair Sosyodemografik Verileri	72
Tablo 27. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Suç ile Alakalı Sosyodemografik Verileri.....	73
Tablo 28. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Psikiyatrik Bozukluklar Açısından Karşılaştırılması.....	74
Tablo 29. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların HTQ Bölüm 1 İle Karşılaştırılması	75
Tablo 30. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması.....	76
Tablo 31. Zorunlu Göçe Maruz Kalmamış Olgulardan Suça Sürüklenmiş ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Sosyodemografik Verileri	78
Tablo 32. Zorunlu Göçe Maruz Kalmamış Olgulardan Suça Sürüklenmiş ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Ebeveynlerinin Sosyodemografik Verileri.....	79
Tablo 33. Zorunlu Göçe Maruz Kalmamış Olgulardan Suça Sürüklenmiş ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Ailesel Özelliklerinin Sosyodemografik Verileri	80

Tablo 34. Zorunlu Göçe Maruz Kalmamış Olgulardan Suça Sürüklenmiş ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Suç ile Alakalı Sosyodemografik Verileri.....	81
Tablo 35. Zorunlu Göçe Maruz Kalmamış Olgulardan Suça Sürüklenmiş ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Psikiyatrik Bozukluklar Açısından Karşılaştırılması.....	82
Tablo 36. Zorunlu Göçe Maruz Kalmamış Olgulardan Suça Sürüklenmiş ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Grupların HTQ Bölüm 1 İle Karşılaştırılması.....	83
Tablo 37. Zorunlu Göçe Maruz Kalmamış Olgulardan Suça Sürüklenmiş ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Ölçek Puanları İle Karşılaştırılması	84
Tablo 38. Suça Sürüklenmiş Olgulardan Zorunlu Göçe Maruz Kalan ve Zorunlu Göçe Maruz Kalmayan Grupların Sosyodemografik Verileri	86
Tablo 39. Suça Sürüklenmiş Olgulardan Zorunlu Göçe Maruz Kalan ve Zorunlu Göçe Maruz Kalmayan Grupların Ebeveynlerinin Sosyodemografik Verileri.....	88
Tablo 40. Suça Sürüklenmiş Olgulardan Zorunlu Göçe Maruz Kalan ve Zorunlu Göçe Maruz Kalmayan Grupların Ailesel Özelliklerinin Sosyodemografik Verileri.....	89
Tablo 41. Suça Sürüklenmiş Olgulardan Zorunlu Göçe Maruz Kalan ve Zorunlu Göçe Maruz Kalmayan Grupların Suç ile Alakalı Sosyodemografik Verileri.....	90
Tablo 42. Suça Sürüklenmiş Olgulardan Zorunlu Göçe Maruz Kalan ve Zorunlu Göçe Maruz Kalmayan Grupların Psikiyatrik Bozukluklar Açısından Karşılaştırılması	91
Tablo 43. Suça Sürüklenmiş Zorunlu Göçe Maruz Kalan ve Zorunlu Göçe Maruz Kalmayan Grupların HTQ Bölüm 1 İle Karşılaştırılması.....	92
Tablo 44. Suça Sürüklenmiş Olgulardan Zorunlu Göçe Maruz Kalan ve Zorunlu Göçe Maruz Kalmayan Grupların Ölçek Puanları İle Karşılaştırılması	93

ŞEKİL DİZİNİ

	<u>Sayfa No:</u>
Şekil 1. (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2020)	26
Şekil 2. (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2020)	26
Şekil 3. (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2020)	27
Şekil 4. (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2020)	27



KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	:Ana Bilim Dalı
WHO	:Dünya Sağlık Örgütü
ÇDŞG-ŞY-DSM-5-T	:Okul Çağı Çocukları için Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi-Şimdi ve Yaşam Boyu Şekli DSM 5 versiyonu
SDQ	:Güçler-Güçlükler Ölçeği
RSQ/İÖA-E	:İlişki Ölçekleri Anketi-Ergen
HTQ	:Harvard Travma Ölçeği
DSM	:Ruh Hastalıkları Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı
ICD	:Uluslararası Hastalık Sınıflandırması
SAB	:Seperasyon Anksiyetesi Bozukluğu
SF	:Sosyal Fobi
OKB	:Obsesif Kompulsif Bozukluk
PB	:Panik Bozukluk
YAB	:Yaygın Anksiyete Bozukluğu
ÖF	:Özgül Fobi
MDB	:Major Depresif Bozukluk
TSSB	:Travma Sonrası Stres Bozukluğu
OSB	:Otizm Spektrum Bozukluğu
MR	:Mental Retardasyon
DEHB	:Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu
KOKGB	:Karşıt Olma Karşıt Gelme Bozukluğu
DB	:Davranım Bozukluğu
SSÇ	:Suça Sürüklenmiş Çocuk
ZG	:Zorunlu Göç
UNHCR/BMMYK	:Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
ILO/UÇÖ	:Uluslararası Çalışma Örgütü
BM	:Birleşmiş Milletler
OD	:Ortalama Değer
SS	:Standart Sapma
BGOF	:Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu
SPSS	:Statistical Package for Social Sciences

1. ÖZET

Arka plan ve Amaç: Savaşlar, çeşitli şiddet olayları, kıtlık, soykırım ve siyasi sürgün gibi zorunlu nedenlere bağlı olarak göç etmek zorunda kalan çocuk ve ergenlerin göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası yaşadıkları travmatik olayların değerlendirilmesi, bireysel, sosyal ve çevresel faktörlere bağlı gelişebilecek suça sürüklenme sebeplerinin belirlenmesi, aynı zamanda bu klinik verilerle ilişkili olabilecek sosyodemografik özelliklerin araştırılması planlanmıştır.

Yöntem: Çalışma 13-17 yaş arası zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenen 40 çocuk, zorunlu göçe maruz kalmamış suça sürüklenmiş 40 çocuk, zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş 40 çocuk, zorunlu göçe maruz kalmamış suça sürüklenmeyen 40 çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Tüm olgular sosyodemografik veri formu ile değerlendirilmiştir. Ardından katılımcılara klinisyen tarafından Okul Çağı Çocukları için Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Çizelgesi uygulanmıştır. Ayrıca çalışmada Harvard Travma Ölçeği, Güçler Güçlükler Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, İlişki Ölçekleri Anketi- Ergen kullanılmıştır.

Bulgular: Suça sürüklenmemiş çocuklara oranla suça sürüklenmiş çocuklarda; kalabalık aile yapısı, düşük sosyoekonomik düzey, çocuğun herhangi bir işte çalışıyor olması, ebeveynlerin eğitim düzeyindeki yetersizlik, sigara-alkol-madde kullanımı, MDB, TSSB, DEHB, DB tanılarının eşlik etmesi hem zorunlu göç yaşantısı olan olgularda hem de zorunlu göç yaşantısı olmayan olgularda daha yüksek bulunmuştur. Suça sürüklenmemiş çocuklara oranla suça sürüklenmiş çocuklarda; hem zorunlu göç yaşantısı olan olgularda hem de zorunlu göç yaşantısı olmayan olgularda Güçler Güçlükler Ölçeği akran alt ölçek puanı ve total puanı yüksek bulunmuştur. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ile kıyaslandığında zorunlu göç yaşantısı olan ve olmayan suça sürüklenen grupta arkadaş alt tipi puanı ve total puan suça sürüklenmemiş olgulara kıyasla daha düşük bulunmuştur. Zorunlu göç yaşantısı olan ve zorunlu göç yaşantısı olmayan gruplarda suça sürüklenmiş olgularda HTQ-Bölüm-4 Toplam TSSB Puanı daha yüksek bulunmuştur. Zorunlu göç yaşantısı olan olgularda ayrıca; travmatik göç yaşantıları, göç sürecinin uzun olması, göç ettiği yerde evin durumunu bilmemesi, zorunlu iç göç yaşaması, ölü ya da yaralı birini görmüş olması, göçten önce okula gitmemesi, okuma yazma bilmiyor olması, parçalanmış aile yapısı, ebeveynlerinden ayrı yaşaması, babanın Türkçe bilmiyor olması, akrabaların ve sağlık desteğinin olmaması suça sürüklenen olgularda daha sık saptanmıştır.

Sonuç: Çalışmamızda zorunlu göçe yaşantısı olan ve olmayan çocuklarda suça sürüklenmeyle alakalı risk faktörlerini saptadık. Benzer risk faktörleri olmakla birlikte zorunlu göçe yaşantısı olan olgularda farklı risk faktörlerinin olduğunu tespit ettik. Sonuçlarımızın ocukların suça sürüklenmesini önlemeye dönük çalışmalara katkı sunacağını düşünmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: zorunlu ge, sua sürüklenme, ocuk



2. SUMMARY

Objective: It was planned to evaluate the traumatic events experienced by children and adolescents who had to migrate after the violence caused by the war, before the war, during the war and after the war, to determine the possible causes of delinquency that may develop due to trauma and individual characteristics, as well as to investigate the sociodemographic characteristics that may be associated with these clinical data.

Patients and methods: The study was carried out with 40 juveniles aged 13-17 who were subjected to forced migration, 40 delinquent children who were not subjected to forced migration, 40 children who were subjected to forced migration who were not dragged into crime, and 40 children who were not subjected to forced migration who were not dragged into crime. All cases were evaluated with a sociodemographic data form. Afterwards, the Affective Disorders and Schizophrenia Schedule for School-Age Children was administered to the participants by the clinician. In addition, Harvard Trauma Scale, Strengths and Difficulties Scale, Multidimensional Scale of Perceived Social Support, Relationship Scales Questionnaire-Adolescent were used in the study.

Results: In cases with or without forced migration, the presence of large family structure, low socioeconomic level, employment of the child, insufficient education level of the parents, cigarette-alcohol-substance use, MDD, PTSD, ADHD, CD diagnoses were found to be higher. Compared to the children who were not driven to crime, in the children who were dragged into crime; Forces and Difficulties Scale peer subscale score and total score were found to be high both in cases with forced migration experience and in cases without forced migration experience. When compared with the Multidimensional Scale of Perceived Social Support, the friend subtype score and the total score were found to be lower in the delinquent group with and without forced migration compared to the non-delinquent cases. The HTQ-Chapter-4 Total PTSD Score was found to be higher in delinquent cases in groups with and without forced migration experience. Traumatic migration experiences, long migration process, not knowing the situation of the house where they migrated, forced internal migration, seeing a dead or injured person, reading illiteracy, not going to school before immigration, broken family structure, living apart from their parents, father not knowing Turkish, lack of relatives and health support were found to be higher.

Conclusions: In our study, we determined the risk factors related to delinquency in children with and without forced migration. Although there are similar risk factors, we found that there are different risk factors in cases with forced migration. We believe that our results will contribute to studies aimed at preventing the delinquency of children.

Key words : forced migration, juvenile delinquency, children



3. GİRİŞ VE AMAÇ

Dünyada bugün milyonlarca insan savaş veya ekonomik nedenlerle yaşadığı yeri terk ederek başka bir yerde yeni bir hayat kurmaya mecbur kalmıştır. Özellikle son yıllarda nüfus hareketindeki hızlı artış sebebiyle meydana gelen olumsuzluklar, çocuklar başta olmak üzere, bütün mülteci ve göçmenler için önemli halk sağlığı problemlerini de beraberinde getirmektedir. Zorunlu göçe maruz kalmış kişiler savaş, sivil çatışmalar, ayrımcılık, dinsel rekabet, doğal afetler ve gelişim programları yüzünden yerinden edilen insanları içermektedir. Bu kategoriye sığınmacılar ve bir ülkede sığınmacı statüsündeyken başka bir ülkeye yeniden yerleştirilen kişiler girmektedir. Zorunlu göç mağduru çocuklar çoğu zaman ülkelerinde ailecek organize şiddete maruz kalırken, ev sahibi ülkede de birçok sorunla karşılaşabilmektedir. Savaşa maruz kalmak normal gelişim sürecinde ortaya çıkan temel güven duygusunu sarsarak ve değersizlik inançlarını arttırarak özellikle çocukları olumsuz yönde etkilemektedir (1). Zorunlu göçe maruz kalmış ailelerin sosyoekonomik düzeylerinin değişmesi, yaşanan travmatik olaylar, kayıplar özellikle çocuk ve ergenleri olumsuz etkileyebilmektedir. Göç öncesinde, göç sürecinde ve yeni bir ülkeye yerleştirilme sırasında zorunlu göç mağduru çocukların yaşadıkları travmatik olaylar psikopatolojilerin oluşumuna yol açabilmektedir (2). Savaş sırasında maruz kalınan doğrudan ya da dolaylı şiddet, evin kaybı, yetersiz beslenme, bakım verenlerinden ayrılma, gözaltına alınma, işkenceye maruz kalma gibi çok sayıda travmatik yaşantılar ve psikostres faktörleri çocukların beden ve ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir (2) (3) (4) (5).

Suçla sürüklenen çocuk kavramı ile ilgili hemen tüm araştırmacıların ortak kanaati suç eyleminde bulunan çocuğun, suça sürüklenmiş çocuk olarak kabul edilmesi yönündedir. Çağımızda çocukların suça sürüklenmesinin sebeplerinin çok faktörlü olduğu bilinmektedir. Çocukların içinde yaşadığı aile, sosyal çevre, arkadaş ortamı, eğitim, ekonomi ile ilişkili değişkenlerin çocuğun yararına işlememesinin, çocuğun suça sürüklenmesine sebep olduğu bildirilmektedir (6). Balcı, çocuk suçluluğunun toplumsal nedenlerini araştırdığı çalışmasında içinde bulunduğumuz çağın olumsuz etkilerinin, göç, gecekondulaşma, düzensiz kentleşme gibi faktörlerin çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olduğunu saptamıştır (7). Çocuğun alıştığı çevreden ayrılıp yeni ve farklı bir çevreye uyum sağlaması oldukça güçtür ve bu güçlük farklı arayışlara neden olabilmektedir. Göçle birlikte ailelerin yapılarının değiştiği, artan ekonomik sorunların ve aile içi şiddetin çocuğu sokağa ittiği; buna bağlı olarak suçluluk oranının, madde kullanımının ve çeşitli ruhsal problemlerin arttığı bildirilmektedir (8) (9). Literatürde zorunlu göçün suça sürüklenme için önemli bir risk faktörü olduğu birçok çalışmada bildirilmiştir

Ancak zorunlu göç mağdurlarında hangi etkenlerin suça sürüklenmeye neden olabileceği yeterince araştırılmamıştır. Zorunlu göçe maruz kalmış çocuk ve ergenlerde travmatik yaşantılar ile suça sürüklenme arasındaki risk faktörlerini geçerli ve güvenilir araçlarla inceleyen bir çalışma bildiğimiz kadarıyla literatürde mevcut değildir. Çocuğun suça sürüklenmesini önleyebilmek ve suça sürüklenmiş çocukları yeniden topluma kazandırabilmek için çocuğun suça sürüklenmesinin nedenlerinin anlaşılması büyük önem taşımaktadır.

Ülkemiz uzun süredir yaklaşık 4 milyon zorunlu göç mağduruna ev sahipliği yapmaktadır. Yukarıdaki literatür verilerine bakıldığında zorunlu göçün suça sürüklenme için önemli bir risk faktörü olduğu görülmektedir. Bu literatür verileri ülkemizin çocukların suça sürüklenmesi gerçekliği açısından ciddi risk altında olduğunu düşündürmektedir. Bu nedenle zorunlu göç mağduru çocuk ve ergenlerde suça sürüklenme ile ilgili risk faktörlerinin tespitinin gerekli önleme çalışmalarının planlanması açısından oldukça önemli olduğunu düşünmekteyiz. Bu amaçla suça sürüklenen zorunlu göç mağduru çocukları, suça sürüklenmeyen zorunlu göç mağduru akranları ile karşılaştırmayı ve suça sürüklenme için bireysel, sosyal ve çevresel faktörlerini saptayabileceğimiz bu çalışmayı planladık. Ayrıca suça sürüklenen zorunlu göç mağduru çocukları, zorunlu göç mağduru olmayan yaşıtı suça sürüklenen çocuklarla karşılaştırıp; zorunlu göçün suça sürüklenme üzerine farklı riskler oluşturup oluşturmadığının incelenmesini de amaçladık. Ülkemiz için önemli bir sosyal sorun olan zorunlu göç mağdurlarının suça sürüklenme açısından risk faktörlerinin tespit edilmesinin önleme yönelik çalışmalar için önemli klinik veriler sunacağını düşünmekteyiz.

4. GENEL BİLGİLER

4.1. GÖÇ

Göç, insanlığın bilinen en eski hikayesidir. İnsanın var oluşundan, uygarlığın gelişimine dek duyduğumuz neredeyse her öyküde göç teması vardır. Uluslararası ve ulusal göç konusu tarih boyunca bireylerin ve toplumun yaşamını siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik açıdan çok yönlü ve karmaşık bir biçimde etkilemiştir (11). İnsanlığın tarihinden bu yana süregelen ve gelecekte de devam edecek olan göç olgusu, dünyanın her yerinde görülebilecek bir durumdur (12). Bugün dünyada sonu belirsiz, belki senelerce misafirliğe sürgün edilen milyonlarca insan vardır. UNCHR'ın açıkladığı son raporlara göre; 2020 yılı sonu itibariyle dünyada, 82.4 milyon kişi çatışma ve zulüm dolayısıyla zorla yerinden edilmiş durumdadır. 26.4 milyon mülteci, 48 milyon kendi ülkelerinde yerinden edilmiş kişi, 4.1 milyon sığınmacı vardır. Bu kişilerin yaklaşık yarısını çocuklar oluşturmaktadır. Ülkemiz ise dünyada en fazla sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülke olmayı sürdürmektedir. Türkiye, yaklaşık 3,6 milyon kayıtlı Suriyeli mültecinin yanı sıra yaklaşık 300.000 kadar diğer uyruklardan kişiye de ev sahipliği yapmaktadır (13). Tüm bu veriler neticesinde göç olgusunun, dünyada pek çok ülkeyi ve milyonlarca insanı ilgilendiren önemli bir insanlık sorunu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Toplumun tarihsel sürecinde göç, nedenleri ve sonuçları itibariyle önemli bir yere sahiptir (10). Göç, çoğunlukla savaşlar, kıtlık, dinsel ve diğer şiddet olayları, soykırım ve siyasi sürgün gibi nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmakta ve insanlık için oldukça travmatik süreçleri içermektedir (14). Bu özellikleri nedeniyle göç multidisipliner olarak incelenmiş ve her disiplin kendi bakış açısına göre bir çözümleme yapmıştır. Göç, olgusal açıdan incelendiğinde kendi içinde noksanlığı barındırır(15). İster gönüllü, ister zorunlu nedenlerle olsun göç, insan ruhsallığının en temel ihtiyaçlarından biri olan “kendini bir yere ait hissetme” duygusunu elinden alan bir yaşam olayıdır. Kişiyi geçmişin tüm bağından koparıp yerini bazen geçici ama çoğunlukla süregelen boşluğa bırakır. Bu durum, haliyle yeni yaşam koşulları içinde yeni bağlar kurma, bütünüyle gerçekleştiremeyecek aidiyet hissine kavuşma, kendini tamamlama ve uyum güçlüğünü aşma gereği gibi özellikleri beraberinde getirir. Göçün nedenleri, göç edilen yerde yaşanacak süre, nereye göç edildiği, göç ederken yaşanan duygular ve terk edilen yerde geride kalanlar, göç edilen yere entegrasyon süreçleri ve ev sahibi ülkede yaşananlar göç eden

bireylerin ruhsal süreçleri için oldukça önemlidir. Göç sürecinde kişi çok duyarlı bir dönem yaşayabilir. Geride bıraktığı ve terk ettiği şeyleri anımsayıp, özleyebilir ve göç ettiği yeni ortama uyum sağlamakta zorlanabilir. Göç ettiği yerin getirdiği olanakları fark edemeyebilir ve yaşadığı sosyal izolasyon nedeniyle güven içinde ihtiyaç hissedeceği sosyal ilişkileri kuramayabilir (16).

Göç olgusu incelenirken göç eden bireylerin yerinden yurdundan ayrılma deneyimi öncesinde, sırasında ve ayrılma deneyimi sonrasında neler yaşadığını bilmek ve özellikle değişen dışsal dünyanın içsel olarak nelere sebebiyet vereceğini anlamak ve anlamlandırmak oldukça önemlidir. Bu nedenle bireyin ruhsallığını anlamak için önceliğimiz; göçün türlerini, göç deneyimine dahil olan değişenleri bilmekle başlamak olmalıdır.

4.1.1. GÖÇ İLE İLGİLİ TANIMLAR

Göç deneyimi zorunlu göçten, aileleri ve kendileri için daha iyi bir yaşam arayışında olan bireylerin gönüllü göçüne kadar değişen bir yelpazede gerçekleşir. Literatürde göçmen, mülteci, sığınmacı gibi terimlerin bazı açıklamaları bulunmaktadır.

Göçmen: Birleşmiş Milletlere göre, uluslararası göçmen teriminin resmi bir tanımı bulunmamaktadır. Ancak uzmanların çoğu göçmen terimini; ülkesinden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için değil, fakat ekonomik nedenlerle ayrılan kişiler olarak tanımlamaktadır (18). Göçmenler, vatandaşı oldukları ülkelerin korumasından yararlanmaya devam ederlerken, daha iyi bir yaşam standardına kavuşabilmek için, kendi istekleri ile bu yolculuğa çıkarlar.

Mülteci: 28 Temmuz 1951'de Cenevre'de imzalanan ve iltica terminolojisinin temelini oluşturan Birleşmiş Milletler (BM) Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme'ye göre mülteci; " siyasi düşünceleri veya ırkı, dini, milliyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan, bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu sebebiyle dönmek istemeyen veya geri dönemeyen kişidir." Hukuki statü olarak da bu şartları sağlayan ve "mülteci" olarak tanınmış kişileri ifade eder. Mülteciler, gönüllü olmadığı takdirde ülkelerine geri gönderilemezler (19).

Sığınmacı: Uluslararası koruma arayan, başvuruda bulunduğu ülkede yetkili makamlarca başvurusu henüz sonuçlandırılmamış, yani henüz resmi olarak mülteci statüsü verilmemiş kişileri ifade eder. Her sığınmacı mülteci olarak tanınmaz, ancak her mülteci iltica sürecinin başında sığınmacı sayılmaktadır (19).

Geçici Koruma Statüsü: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)'un 91'inci maddesine göre; Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına kitlesel olarak gelen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancıların uluslararası koruma ihtiyacının sağlanması adına acil çözümler bulmak üzere geliştirilen korumayı ifade etmektedir. İçerik olarak geri gönderilmeme ilkesine riayet, ülkenin topraklarına serbest olarak kabul ve temel ihtiyaçların karşılanması unsurlarından oluşmaktadır (20).

Zorunlu sebeplerle göç etmek zorunda kalmış mülteci, sığınmacı, geçici koruma statüsündeki bireyleri sürgün edilenler olarak bir çatı altında değerlendirmek mümkün olabilir. Sürgün edilme ve göçmenlik deneyimini incelediğimizde iki yaşantı arasında önemli bazı farklılıklar olduğunu görmekteyiz. Sürgün edilenler evinden, ülkesinden ayrılmaya zorlanmışken, göçmen bu ayrılık sürecini gönüllü olarak gerçekleştirmiştir. Sürgün edilenin evinden ayrılışı çoğunlukla yoğun travmatik ve sosyopolitik sebeplere bağlıyken, göçmenin ayrılışı görece daha az travmatiktir. Göçmenin evden ayrılışı daha planlıyken ve evden ayrılık sürecine dair hazırlık için vakti varken, sürgün edilen kişinin çoğunlukla bu ayrılığı planlamak için yeterince zamanı yoktur. Göçmenin eve dönme ihtimali, sevilen kişi ve nesnelere ulaşma ihtimali söz konusu iken, sürgün edilenin duygusal ikmalini gerçekleştirebilme şansı epey kısıtlıdır. Göç edilen ülkenin ev sahibi kişilerince göçmen daha olumlu karşılanırken, sürgün edilmiş kişiler için atmosfer sıklıkla pek olumlu değildir. Bu gibi dışsal değişkenler iki grubun uyum süreçlerinde ve yas tutma becerilerindeki farklılaşmada oldukça etkilidir. (21)

4.1.2. PSİKOLOJİK BİR SÜREÇ OLARAK GÖÇ DENEYİMİ

Göç; kişinin ruh sağlığı üzerinde karmaşık etkiler yaratabilen, kendi içinde birçok dinamiği barındırabilen zorlayıcı bir süreçtir. Göçün bireyi ne denli travmatize edebileceğini ve bireyin ruhsal gelişimi üzerindeki etkilerini belirleyen bazı değişkenler vardır. Bunların bir kısmı; göçün sebepleri ve koşulları, bedensel özellikler, cinsiyet, göç öncesi kişilik, göç etme yaşı, duygusal ikmale erişim gibi bireyin yaşantısal zorlukları ve bireysel özellikleri ile belirlenebilir (21). Ayrıca yapılan birçok çalışma; travmatize olmuş birey ve toplumun

gidişatını, bireyin yaşadığı zorlayıcı durumlar karşısında verdiği tepkiye ek olarak ev sahibi toplumun tepkilerinin de önemli olduğunu belirtilmektedir. Bu nedenle kültürel farkların büyüklüğü, terk edilen ülkenin yapısı, ev sahibi nüfus tarafından karşılanma, kültürlerarası evlilikler, yeni ülkede yetkin olma deneyimi, yasal statü, yeni ülkede çocuk doğumu gibi farklılıklar da bireyin ruhsal gelişimini etkilemektedir(22).

Zorlu travmatik yaşantıların toplum ve bireyi nasıl etkileyebileceği; travmatize eden olayların karmaşıklığı, şiddeti ve süresi kadar bireyin iç nesne ilişkisine, gelişimsel evresine ve göç sürecinin bağlamına da bağlı olacaktır. Bununla beraber erken dönemdeki travmatik ilişkilerin ne denli faaliyete geçtiği, bu yaşantıların ardından görülen destek ve tedavi, genel anlamda ev sahibi toplumun yaklaşımı da bu açıdan önem teşkil eder (8) (23).

4.1.2.1. Göç Kararı ile İlgili Yaşanan Aşamalar

Hartmann'a göre göç, öngörülebilir ortalama çevreden kestirilemez ve tuhaf olana doğru ani bir değişikliktir (24). Göç edecek kişi için gitmek ya da kalmak kararı kolay verilemez. Kişi bilinmeyenden, yenisense bilindik tehlikeler içinde yaşamayı yeğleyebilir. Vereceği karar ne olursa olsun kişi ne gidebilir, ne kalabilir, ne dönebilir, ne de döndüğü yer bıraktığı yerdir. Her verilen kararda kişi kendinden parçalar bırakır ve yeni yaşamına eksik ile başlar. Gitmek kararı çoğunlukla kişinin sevdikleri ve/veya kendisi için yaşam katlanılamaz hale geldiğinde gerçekleşir. Koşullar gitmeyi gerektirdiğinde bu kararı verip, yola çıkabilmek ve yeniye açık olabilmek önemli bir ruhsal beceriyi gerektirir. Sayıl ve arkadaşları (25) göç ile birlikte alınan ayrılık kararına dair duygusal sorunların dört aşamalı olarak geliştiğini belirtmişlerdir:

1.Karar Dönemi (Göç Öncesi Dönem): Güçsüzlük duyguları yaşanır. Göç eden için zor bir dönemdir.

2.Hazırlık Dönemi (Göç Öncesi Dönem): Göç ile alakalı gitme kararı verilmiştir. Ayrıntılar üzerinde durulmaktadır.

3.Ayrılık Dönemi (Göç Sonrası Dönem): Kayıp ve üzüntü duyguları yaşanır ve bunların kabulü gerekir.

4.Kabul Dönemi (Göç Sonrası Dönem): Yeni toplumun kabulü ile başlar. Bu fazlar yas olgusu çalışmalarına yakınlık gösterir.

4.1.2.2. Göç Edenin Hissettiği Suçluluk Duyguları

Göçmen veya mültecinin uyum süreci ile ilgilenirken iç ruhsal deneyimlerinde hissettikleri ayrılmakla ve sağ kalım ile ilgili suçluluk hissini irdelemek önemlidir. Göç sürecinin kendisi birçok kişi ve nesneyi geride bırakmayı, hatta birlikte yola çıktıkları kişilerin yitirilmesini getirmekle beraber, o bireyin tanıdığı nesnelerin, güvenliklerinin, kimlik ve saygınlıklarının kaybını da içerir. Grinbergler, göç edenin önceki kimliği, insanlara verdiği emek, geride bıraktıkları topraklar gibi kendisine ait parçaların yitirilmesine dair hissedilen suçluluk duygusunun bireyin yas tutma sürecini zorlayacağını göstermiştir (26). Özellikle göç zorunlu nedenlerle gerçeklemişse, isteğe bağlı göç eden bir bireyden farklı olarak suçluluk duygusu daha eziyet verici, daha depresif biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Bilhassa geride bıraktığı topraklarda ailesinden, arkadaşlarından birilerini kaybetmiş veya tehlike altında bıraktığını düşünmekteyse bu duygu daha da pekişir. İlaveten ev sahibi toplum tarafından ülkesini terk ettiğine dair ayrımcılık içeren sözlere maruz kalırsa göç eden kişinin hissettiği suçluluk duyguları ve kaygılar canlı kalmaya devam eder ve/veya yeniden ateşlenebilir (22).

4.1.2.3. Göç ve Yas Süreci

Göç eden bir bireyin evinden ayrılması derin kayıpları da beraberinde getirir. Alıştığı yiyeceklerden, dinlediği müziklere, örf, adet, gelenek, göreneklerinden, anadiline kadar bireyi var eden, kimlik bütünlüğü sağlayan içsel ve dışsal nesnelerinden vazgeçmeyi gerektirir. Göçün doğasında var olan bu kayıpların acılarına ek olarak değişen içsel ve dışsal gerçeklik neticesinde gelişen kaygının birleşimi bireyin iç ruhsallığında yas sürecini harekete geçirir (21).

Yas tutma, bu denli önemli kayıplardan sonra beklenen doğal bir tepkidir. Zorunlu göç yaşamış herhangi bir birey geride bıraktığı kişi ve nesnelere dair imgeleri anımsamak durumunda kalır. Bu kayıplar ile beraber yaşanan yas süreci farklı aşamalardan geçer. Parkes ve Bowlby; kayıp karşısında bireyin tepkisini tanımlayarak yası dört devreye ayırır; bazen birkaç saat, bazen de bir haftaya kadar uzayabilen **birinci evre**, kızgınlık ve yoğun acıyı takiben ani öfke duygusunun dışavurumu sonrasında gelen hissizlik dönemidir. Kayıp yaşayan bireyin kaybettiği kişi ve/veya nesneleri özlediği ve aradığı evre; **ikinci evredir**. Parkes ve Bowlby'e göre bu evreye, yitirilen figürün özlenme ve aranma evresi denir. **Üçüncü evre** olarak dağınıklık evresini ve **dördüncü evre** olarak da bir dereceye kadar ruhsal yeniden

yapılanmayı kapsayan evrenin tanımını yaparlar (27). Bu aşamaların herhangi birinde bir sorun olursa göç yaşantısına sahip kişinin o aşamada takılıp kalabilme durumu beklenir bir tepkidir. Bu durumda hem dışavurum davranışları artabilir hem de bu kişinin ruhsal durumu komplikasyonları kadar adaptasyonları da yansıtarak daha karmaşık bir hal alır (22).

Yas tutan kişi yaşamsal faaliyetlerini devam ettirebilmek için kayba dair yaşantısını gerçeklikle bütünlemeye çalışır (28). Hissettiği suçluluk, öfke, keder gibi duygular sona ermeden önce yas tutma süreci başlar. Birey bu sürecin başlaması ile yitirilen kişi ve/veya nesnelerin imgelerine duygusal yatırımını yeniden gözden geçirir, değerlendirir, çeşitli özdeşimlerle bu imgeleri dönüştürür (29). Süreç içinde bu özdeşimler yas tutan kişinin ruhsallığını geliştirip zenginleştirebilir.

Yeni bir ülkeye göç ile beraber yaşanan kayıplar ruhsal değişim ve gelişim için fırsat da yaratabilir. Şayet bir göçmen kayıpları için sağlıklı yas sürecini yaşayabilirse yeni kültüre mutlak bir biçimde teslim olmadan kendi kültürüyle, yeni kültürel yapı arasında bir köprü kurup sağlıklı bir entegrasyon sürecini gerçekleştirebilir. Zorlayıcı yaşam deneyiminin sonunda geçmişin tüm kültürel mirası ile beraber yeni kültürün belirli bazı özelliklerini de bütünleştirebildiği yeni bir kendilik inşa edebilir (30).

4.1.2.4. Üçüncü Ayrılma-Bireyleşme Dönemi Olarak Göç

Göçün, göçmenin/mültecinin kimliği üzerinde zoraki bazı değişimler yaratabilen karmaşık bir durum olduğunu vurgulamak gerekir. Göç, ruhsal yapıda dengeyi bozucu ve yeniden dengeleyici süreçleri harekete geçirir. Bununla beraber göç yaşantısının kendisi eski bağların bırakılıp, yeni bağların kurulması için olanak sağlayabilir. Göç eden kişinin benliğinde süreklilik duygusunu yaşatan nesnelerin yitimi ile hissettiği iç ruhsal kargaşa deneyimine dair uyum çabalarını Akhtar, Margaret Mahler'in ayrılma ve bireyleşme kuramına (31) ve Peter Blos'un (32) ergenlikteki ikinci ayrılma- bireyleşme sürecine benzetir (21). Akhtar, göçmenin uyum sağlama sürecinin birincisi çocukluk döneminde, ikincisi ergenlik döneminde gerçekleşen ayrımlaşma bireyleşme sürecine benzer bir 'üçüncü ayrılma bireyleşme süreci olduğunu öne sürer (21). Üçüncü ayrılma ve bireyleşme dönemini, göçmen veya mültecinin göç ettiği topluma uyum sağlama becerileriyle, kimliğin yetişkin hayatına göre yeniden düzenlenmesiyle ve metaforik bir şekilde çocukluk fenomeniyle ilişkilendirir.

4.1.2.5. Göç ve Psikopatoloji

Farkında olarak ya da olmayarak etrafımızdaki çeşitli nesneler ile kurduğumuz bağlar bizim iç ruhsal yaşantımızda belirli bir dengeyi kurmamıza yardımcı olur. Bilhassa mültecilerin yaşadığı zorunlu göç dolayısıyla yerinden yurdundan ayrılma deneyimine seneler içinde kendi ruhsallığında inşa edilmiş iç nesnelerin kaybı da gerçeklikle kurulmuş bağlılığı tehdit edebilir. Yerinden yurdundan edilme; ailenin, arkadaşların yitirilmesi, atalarının mezarının yitirilmesi, aşına olunan anadilin ve bu dilin taşıdığı mitlerin, öykülerin yitirilmesi, çevredeki şarkıların, kokuların, yemeklerin yitirilmesi, önceki kimliğin ve bunu sağlayan desteğin yitirilmesi gibi pek çok kaybı içerir. Bu nesnelerin ani, beklenmedik kaybı; yastan, derin çaresizliğe, suçluluktan, depresyona türlü ruhsal zorluklara zemin hazırlayabilir (21).

Yapılan birçok araştırma göç eden mülteci ve sığınmacıların ruh sağlığı açısından ciddi risk taşıdıklarını belirtmektedir (33) (34). Davis ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada da zorunlu göçe maruz kalmış kişilere dair psikiyatrik bozukluklar açısından riskin göç yaşantısı olmayan popülasyona göre daha yüksek oranda görüldüğü kanıtlanmıştır (35).

Zorunlu göçe maruz kalmış mülteciler arasında en yaygın görülen psikiyatrik bozukluklar; travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ve major depresif bozukluktur (36). Balkan savaşları sonrası 5 ülkede yapılan bir çalışmada toplam psikiyatrik bozukluk oranı %48 olarak tespit edilmiştir. Psikiyatrik bozukluklar arasında en sık travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) (%10.6-35.4) ve major depresif bozukluk (MDB) (%4.1-37.3) bulunmuştur. Yine aynı çalışmada %12.1-41.8 oranında duygudurum bozuklukları bulunurken, %15.6-41.8 aralığında anksiyete bozuklukları, madde kullanım bozuklukları, somatizasyon bozuklukları ve psikotik bozukluklar düşük oranlarda belirtilmiştir (37). Batıdaki ülkelerde yaşayan 7000 mülteci üzerine yapılan geniş çaplı bir derlemede, major depresif bozukluk (MDB) için %5 ve travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) için %9 oranları bildirmiştir (38). Yunanistan'daki bir kampta yaşayan Suriyeli mülteciler ile alakalı yapılan bir çalışmada anksiyete bozukluğu oranı %75 bulunmuştur (39). Afgan mülteciler ile yapılan bir çalışmada ise duygusal ve davranışsal sorunların sıklığının %31 olduğunu bildirmiştir (40).

Türkiye'deki bir mülteci kampında kalan 352 kişi ile yapılan çalışmada travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) sıklığı %33.5 olarak bildirilmiştir (41). Ülkemizde kampta yaşayan 781 mülteciyle yapılan bir başka çalışmada ise travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) sıklığının %83.4 ve major depresif bozukluk (MDB) sıklığının ise %37.4 olarak bulunduğu belirtilmiştir (42).

4.1.3. ÇOCUK VE GÖÇ

2020 yılı itibariyle dünya genelinde zorla yerlerinden edilmiş 82.4 Milyon insan vardır. Bu sayının yüzde 42'sini 18 yaşın altındaki çocuklar oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) yetki alanındaki çocuk mülteci sayısı sadece 10 yıl içinde iki kat artmıştır (13). Birleşmiş Milletler'in açıkladığı raporlara göre 2018-2020 yılları arasında yaklaşık bir milyon çocuğun, sığınmacı olarak dünyaya geldiği bilinmektedir (45). Tüm dünyadaki zorunlu göçe maruz kalmış çocuklara temel bakım, sağlık, güvenlik ve eğitim hakkı sağlanması evrensel bir insani haktır. Ancak göç eden çocuklar ve ebeveynlerine yönelik bu hak alanların çoğunda yetersizlikler olduğu ifade edilmektedir. Zorunlu göçe maruz kalmış kişilerin ruh sağlığı alanı ve diğer tıbbi alanlardaki yardım arayışlarının ve bulundukları ülkedeki sağlık sistemlerine başvurularının görece az olduğu bilinmektedir (46). Bununla birlikte kültürel ve sosyal izolasyon içerisinde kendi çevrelerinden destek ve yardım arayışında olabilecekleri, güvensizlikleri ve stigmazasyon nedeniyle ruh sağlığı hizmeti talep etmeyebilecekleri ifade edilmektedir (47).

Zorunlu göçe maruz kalmış olmanın, mülteci konumunun, ekonomik, sosyal ve toplumsal sorunların, ev sahibi ülkeye yönelik entegrasyon sorunlarının en kırılgan yaş grubunda olan çocuk ve ergenlerin ruhsal iyilik hallerini olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu yaş aralığında, tıbbi sorunların yanı sıra ciddi ruhsal hastalıklar açısından da risk altında oldukları bildirilmektedir (48) (49). Geride bıraktıklarına dair nesne sürekliliği olmayan, hayali imgelere sahip olan çocuklar göçe dair süreçte pasifize edilmiş durumdadır. Çocuklar ne gitmeye, ne kalmaya, ne de geri dönmeye kendileri karar verebilir. Ebeveynler gönüllü ya da zorunlu göçmen olabilirler ancak çocuklar her zaman sürgündür (26). Bu nedenle çocuklar ebeveynleri gibi tipik göçmen ve mültecilerin incelendiği yöntemlerle incelenemez. Çocuklar kendi yaşadıkları ruhsal zorlukların yanı sıra ebeveynlerin yaşadığı zorluklardan da fazlasıyla etkilenirler. Özellikle gelişim dönemindeki çocukların zorlayıcı düşünce ve duyguların üstesinden gelme süreci ebeveynlerin uyum sürecine büyük oranda bağımlıdır. Bakım verenlerinin kapsayamadığı her ruhsal acı verici deneyim çocuğun zihninde travmatik kalıntılar bırakma eğilimi taşır (44). Akhtar'a göre bakım verenlerin göç sürecine dair kendi yaşadıkları yas ve kaygılar derinse, çocuk ihtiyaç duyduğu destekten mahrum kalır ve göçün olumsuz sonuçlardan daha fazla etkilenir(21).

Dünya genelinde yapılan çalışmalar, zorunlu göçe maruz kalmış çocuk ve ergenlerde başta travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), major depresif bozukluk (MDB) ve anksiyete bozuklukları olmak üzere çeşitli psikiyatrik hastalıkların, göçe maruz kalmamış çocuklara

oranla daha sık görüldüğünü göstermektedir (50). Bunlara ilaveten; özgüvende azalma, sosyal çekilme, özgül olmayan korkular, uyku sorunları, enürezis, yeme problemleri ile psikosomatik yakınmaların göçe maruz kalmış çocuklarda sıklıkla gözlemlendiği belirtilmektedir (51). 1990-2017 yılları arasında zorunlu göçe maruz kalmış 18 yaş altı çocuklarla alakalı yapılan çalışmaları içeren büyük çaplı bir derleme çalışmasına göre psikiyatrik bozuklukların sıklığı; travma sonrası stres bozukluğu için %19,0-52,7, major depresif bozukluk için %10,3-32,8, anksiyete bozuklukları için %8,7-31,6 ve duygusal ve davranışsal sorunlar için %19,8-%35,0 şeklindedir (52).

Ülkemizde de çocuk ruh sağlığı alanında zorunlu göçe maruz kalmış çocuklarla yapılan pek çok çalışma mevcuttur (53) (54) (55). Zorunlu göçe maruz kalmış çocuklarda, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), majör depresif bozukluk (MDB), anksiyete bozukluğu ve dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB) en sık saptanan ruhsal bozukluklar olup, bu çocuklardaki mevcut ruhsal sorunların çoğunluğuna eş tanılar da eşlik etmekte ve belirtileri ağırlaştırabilmektedir (56). Ayrıca zorunlu göçe maruz kalmış çocukların istismar ve ihmal açısından da risk altında olduğu, duygusal, fiziksel ve cinsel istismarın bir arada görülebildiği belirtilmiştir. Tüm bu nedenler ışığında göçe dair olumsuz yaşantıların ciddi ve uzun süreli olumsuz etkileri olduğu ifade edilmiştir (57).

4.2. SUÇ

Suç ve ceza kavramı köklü medeniyetlerden bu yana üzerine düşünülüp tartışılan insanlık tarihi için kadim bir meseledir. Suç tanımı itibariyle, toplumsal düzenin devamı açısından korunması gereken hukuki değerlerin bilerek ve istenerek ihlalini (**kast**) veya bu değerleri korumaya yönelik kurallara karşı özensizliği (**taksir**) ifade eden insan davranışına denir (58).

Suç, farklı açılardan temellendirilmeye çalışılan disiplinler arası bir problemdir. Suç kavramını anlamaya ilişkin süreç; suç teorileri açısından psikolojik, sosyolojik, biyolojik, ahlaki, hukuki, ekonomik ve suç bilimsel(kriminoloji) olarak farklı etmenler çerçevesinde bütüncül olarak değerlendirilmesiyle gerçekleşir. Suç eyleminin analizi bağlamında bu alanlar, asla birbirinden bağımsız değildir.

Felsefe tarihinde; Suç olgusu nasıl temellendirilebilir? Suç ve/veya şiddetin kaynağı nedir? gibi yaklaşımlar ve sorular suçun doğasına dair felsefi bakışın kökenini oluşturulmuştur. Çağdaş felsefecilerden; W.Benjamin; Şiddet insanın doğasında var mıdır? (60) diye sorar. Horkheimer, Foucault, Marx gibi büyük düşünürler modern dünyada adalet, devlet, hukuk kavramı üzerine çalışmışlardır. Antik dönem filozoflarından Platon, büyük eseri Devlet

diyaloguna “*Neden adalet ya da doğru yaşamak, adaletsiz ya da yanlış yaşamaktan daha iyi bir hayat yaşamaktır?*” (61) sorusuyla başlar ve Devlet diyalogunun ilk kısmında ideal toplum yapısının nasıl olması gerektiğini tasvir ederken, insan ruhunun düzeniyle toplumun düzeninin örtüştüğünü iddia eder. Aristoteles Poetikası’nda “*Adalet; bize insanların doğasındaki zayıflıklara karşı anlayışlı olmamız gerektiğini söyler. Her insanın doğasında zayıflık, kusur olabilir. İnsanın ne yaptığından ziyade, ne anlatmaya çalıştığını anlamaya çalışmamız gerekiyor. Suçlanan insanın suçlarını değil, o insanın yaptığı suçu neden yaptığını anlamaya çalışmamız gerekiyor.*” der (62). Şu ya da bu detaydan ziyade bütün resmi görmek gerektiğini vurgulayan Aristoteles, suçun kaynağına ilişkin felsefi bir sorgulamayla belki de günümüz suç kavramına psikodinamik yaklaşımın kökenini yüzyıllar öncesinden oluşturmuştur.

4.2.1. SUÇA SÜRÜKLENME İLE İLİŞKİLİ TEORİLER

Suç eyleminin doğası, insanın psikolojik, biyolojik, fizyolojik, kültürel, toplumsal özelliklerinin biri veya birkaçının neden olduğuna inanılarak açıklanır. Sosyolojik, psikolojik ve biyolojik etkenlere bağlı birtakım teoriler suç eylemini aydınlatmaya çalışmıştır. Fiziki coğrafyanın, çeşitli bedensel özelliklerin, genetik durumların, kromozomal anomalilerin, bazı salgı problemlerinin ve yanlış beslenmenin suç olgusunda önemli olduğu düşünülmüştür (59). Ancak çağdaş suç analiziyle ilgilenen araştırmacılar çevresel faktörlerin daha ağırlıklı olduğunu düşünmektedir. Suçu salt a priori veya kalıtsal olarak incelemenin “insanın doğuştan kötü veya kötülük yapmaya meyilli bir varlık olarak dünyaya gelebileceği” savına götürebileceğini düşünmektedirler. Suç kavramının sadece kalıtsal çerçevede ele alınamayacağını, neticede kalıtımın etkisi yadsınamayarak çevresel faktörlerin de suç eyleminin üzerinde belirgin etkisinin olduğu kanısı ortak bir bakış olarak değerlendirilmektedir.

4.2.1.1. Biyolojik Teoriye Göre Suç

Yapılan bir takım çalışmalarda bazı kalıtsal ve fizyolojik özelliklerin suça sürüklenmeye etken olabileceği düşünülmüştür. Ancak çalışmalarda bazı anlamlı çıkan sonuçlara rağmen suçluluğun tümüyle kalıtım yoluyla geçtiğini söylemek mümkün değildir. Suça sürüklenen çocukların kalıtsal yapısı kendi başına en fazla dolaylı yoldan bir etken olabilir.

Kriminolojik açıdan biyolojik teorilerle ilgilenen araştırmacılar ikizler üzerinde bir takım araştırmalar yapmıştır. Bu çalışmalarda tek yumurta ve çift yumurta ikizlerinin davranış ve kişilik benzerlikleri saptanmaya çalışılmıştır. Lange'ın Almanya'daki bir cezaevinde yapmış olduğu çalışmada çift yumurta ikizlerinden biri tutukluysa diğerinde tutkulanmış olma oranının %12 olduğunu, tek yumurta ikizlerinde ise bu oranın %77 olduğunu saptamışlardır. Araştırmacılar bu sonuçları kalıtım yolu ile edinilen eğilimlerin suça sürüklenmede önemli olabileceği şeklinde yorumlamıştır (64). Legras ve Kranz'da yapmış olduğu çalışmalarda benzer sonuçlara ulaşmıştır (65).

Yapılan bazı araştırmalar saldırgan eğilimli davranışlarda; GABA, norepinefrin, serotonin, dopamin, asetilkolin gibi mediatörlerin, hipotalamus, limbik sistem, frontal lob gibi beyin yapılarının işlevselliğindeki sorunların, kortizol ve testosteron gibi hormonların işlevselliğindeki farklılıklarının rol oynayabileceğini belirtmektedir (66). Nöronal düzeyde düşük serotonin seviyesinin reaktif veya dürtüsel saldırganlığa sebep olabileceği düşünülmektedir (67). Yüksek düzeydeki testosteronun da saldırganca davranışları arttırabileceği, empati kurma becerisinin azaltılabileceği, prefrontal korteksteki nöronal aktiviteyi azaltılabileceği üzerine durulmaktadır (68). Ancak yine de araştırmacılar saldırganlık ve testosteron arasındaki ilişkiyi güçlü bulmalarına rağmen, hormonların genellikle belirli bir davranışa neden olmaktan ziyade bu davranışın olma olasılığını kolaylaştırıldığını ileri sürmektedir (69).

Suç işleyen bireyler ile suç işlemeyen bireylerin fonksiyonel beyin MR'ları çekilerek benzer uyaranlara karşı nasıl tepki verdiklerini araştıran nörogörüntüleme çalışmalarında, iki gruba yaralı insan resimleri gösterilmiş ve fMR görüntülemesi ile beyinde aktif olan bölgelere bakılmıştır. Elde edilen verilere göre suç işlemeyen bireylerde görüntü ile karşılaştıklarında hissedilen endişe ve korku kaynağı olan amigdala aktif olurken, suç işleyen bireylerde resme karşı tepki vermedikleri, amigdalanın aktif olmadığı bildirilmiştir (70).

Bazı teorisyenler ise suça sürüklenme ile ilişkili eylemleri genetik teorilerle açıklamaya çalışmıştır. Genetik teorilerin suç davranışını açıklama girişimlerinde ikizler üzerinde yapılan araştırmalar ilgi çekmektedir; davranış, karakter konularında çevrenin ve kalıtımın etkilerini belirlemek için kullanılmaktadır. Bu teorisyenlere göre erkeklerde görülen ekstra Y kromozomundan kaynaklanan 47 XYY kromozom hipotezi suç davranışıyla bağlantılı olabileceğini belirtmişlerdir. Ekstra Y kromozomuna sahip olma "Klinefelter Sendromu" (KS)

olarak tanımlanmıştır. Bu teoriye göre; Klinefelter Sendromu'na sahip olan erkeklerin, diğer erkeklere göre daha maskülen tavırlar sergiledikleri ve bu maskülen davranışa paralel daha saldırgan davranışlar sergileyecekleri öne sürülmektedir (73).

Günümüzde, bu konuda çalışan araştırmacılar, bedensel özelliklerin ve suç geni varlığının suça sürüklenmeye etken olabileceği görüşünü kabul etmemektedirler. Ancak suça sürüklenmeyi etkileyen, kesinliği kanıtlanmamış genetik bir faktörün bulunduğu konusunda bulgular da mevcuttur (74).

4.2.1.2. Psikodinamik Teoriye Göre Suç

Psikanatik açıdan suç davranışı bilinçdışı çatışmaların, içe atılmış arzuların ve diğer dürtülerin eğilimiyle ortaya çıkan eylemin simgesel bir yansıması olarak ele alınır. Suç eylemi bir nevi bastırılmış bilinçdışı mekanizmalarının dışa vurumu olarak değerlendirilmiştir. Bastırılan arzular bilince çıkamaz, çoğunlukla metonomiyle, yani bir yer değiştiren olarak suç eylemiyle yeniden ortaya çıkarlar. Suç davranışıyla bağlantılı bir eylem, kişinin ruhsal çatışmasını, toplum tarafından yasaklanmış şeye karşı gelerek bulunduğu yasayı yok etme arzusuyla sonuçlanır. Örneğin hırsızlık suçu çalınan nesne her ne ise bilinçdışında arzulanan ama elde edilmesi belirli kural ve yasalara göre yasaklanan başka bir nesnenin yer değiştireni olabilir ve çalınan nesne, bu nesnelerin simgesel düzeyde temsili olabilir. Bu şekilde hırsızlık yapan çocuk para veya yiyecek, giyecek çalarken yalnızca fizyolojik gereksinimini gidermek için değil, belki de esasen ilgi, sevgi eksikliğini gidermek için bu eylemi gerçekleştirmektedir (75).

Healy ve Bronner gibi araştırmacılara göre suç işleyen birey; ihtiyaçları doyurulmamış tipik bir çocuğu andırır. Talebi ve arzusu görmezden gelinen çocuk yaşadığı duygusal stresin sonucunda çeşitli suç eylemlerine başvurur ya da suç çetelerine karışma gibi dürtü doyumunu için çeşitli yolların peşine düşer. Aslında suç eyleminde bulunan kişi kendi frustrasyonundan kaçır ya da aradığı uyarıyı suç eyleminde bulmaya çalışır. Bir başka deyişle kişi suç eylemiyle kendi dilinde bir ifade bulmaya çalışır. (76)

Alexander ve Healy ruhsal açıdan iç çatışmaları olan bireylere dair; dürtü doyumunun yer değiştirmesi ile dürtünün gizlenmesini suç eyleminin önemli bir nedeni olarak ortaya koymuşlardır (77). Aichhorn suç davranışını dissosyal adını alabileceğini söyler. Dissosyal

davranış, ruhsal süreçlerin uyumlu bir şekilde işlemediklerini gösteren, bu uyumsuzluğun belirtisi olan davranıştır (78). Aichhorn'a göre suçluluk, dinamik bir ifadedir. Bu ruhsal güçlerin karşılıklı gruplaşması, dissosyal davranış adını verdiğimiz sapmanın nedeni olabilir. Aichhorn, ruhsal enerjilerin akış yolu bulamayınca bir süre sonra yeni belirtilerin ortaya çıkabileceğine işaret etmektedir. Bu belirtilerin yinelenmesi, dissosyal davranış daha da kökleştirebilecektir (78).

“Değişen toplumda suç” adlı yapıtında Howard Jones, bilinçdışı dürtülerle suç davranışını ele alarak görüşünü şöyle dile getirmiştir: şimdiki ruhsal durumumuzda ilk çocukluk yıllarının etkisi ve yine o dönemin ilkel yapısıyla uygar toplum kuralları arasındaki çatışmanın önemi büyüktür. Burada önemli olan, bireyin doğasında var olan ruhsal çatışmadır (79).

4.2.1.3. Sosyolojik Teorilere Göre Suç

Bu teori, sosyal yapının değerleri, sosyal yapının kendisi, sosyal yapının kurumlarını suç nedenleri açısından değerlendirmektedir. Suçun toplumsal ve sosyal boyutlarına vurgu yapmaktadır. Sosyolojik bakış açısına göre suç, genel olarak sosyal yapının bir ürünüdür. Sosyolojik teoriler, suç davranışını sosyoloji bilimi çerçevesinde ele almaktadır (80). Suçlu davranışını ele alan sosyolojik teorileri; sosyal süreç teorileri, sosyal yapı teorileri ve sosyal çatışma teoriler olarak üç alt başlıkta incelemek mümkündür.

4.2.1.3.1. Sosyal Süreç Teorileri

Sosyal süreç teorileri grubunda etiketlenme, sosyal öğrenme ve sosyal kontrol teorileri yer almaktadır (81).

4.2.1.3.1.1. Etiketlenme Teorisi

Etiketlenme teorisyenlerine göre, bir kişinin etiketlenmesi, onun suç eyleminde bulunma süreçlerinde etkili olmaktadır. Bu yaklaşım, bireylerin suçlu veya sapkın şeklinde etiketlenmelerinin, toplumda ötekileştirilmelerinin onların toplumun diğer bireyleri tarafından dışlandıkları yönünde bir algıya kapılmalarına neden olacağını ve bu ötekileştirilme

duygusunun bireylerin suçlu gruplarla ilişkiye girmesinde etkin rol oynayacağını ileri sürmektedir (82).

4.2.1.3.1.2. Sosyal Öğrenme Teorisi

Sosyal öğrenme teorisyenleri, diğer tüm davranışlar gibi suç davranışlarının da öğrenildiğini iddia etmektedirler. Bu teoriye göre toplumda yaşayan bireyler, suç işleme eylemini diğer bireylerden öğrenirler. Yani suç eylemini yaratan bazı bireyler değil sosyal çevredir (80).

4.2.1.3.1.3. Sosyal Kontrol Teorisi

Sosyal kontrol teorisyenleri, insan davranışlarının denetimi ve bununla alakalı kuramsal süreçler üzerinde durmaktadır. Bu teoriye göre bireyin suç eylemini, bireylerin tüm davranışlarında etkisi bulunan çevresel faktörler, aile yapısı, inançlar, sosyal değişkenler gibi çeşitli faktörler şekillendirir (81).

Sosyal kontrol teorisyenlerinin öncülerinden olan, Travis Hirschi'nin 1969 yılında ortaya çıkardığı Sosyal Bağ teorisine göre; suç eylemlerinde sosyal bağ oldukça önemli bir yerdedir. Hirschi, suç davranışının kişinin topluma karşı bireysel bağlarının zayıfladığı ve koptuğu zaman ortaya çıkacağını ileri sürmektedir. Bu teoriye göre dört ana bileşende sosyal bağ tanımlanır. Bunlar; arkadaşlara, eğitim kurumlarına, aileye ve kendi akranlarından olan kişilere olan bağlılık şeklindedir. Hirschi'nin bu teorisinin asıl hedefi çocuğu suça sürükleyecek olağan dışı davranışlardan korumanın faktörleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Hirschi'ye göre eğer bir çocuğun ilgileri, inanışları, bağlılıkları düşükse o çocuğun suça sürüklenme ihtimali artacaktır. Tersine bir bakışla sosyal bağdaki kişisel ilişkiler ne kadar güçlüyse suç eyleminde o düzeyde azalma olacaktır (83).

4.2.1.3.2. Sosyal Yapı Teorileri

Sosyal yapı teorisyenleri, suç eylemini sosyal yapı ve toplum düzeni kavramlarına odaklanarak açıklamakta ve suç eyleminin toplumsal yapının bir sonucu olarak ortaya çıktığını ve toplumsal yapının özelliklerine bağlı olarak değiştiğini düşünmektedir. Suç eylemini, sosyal yapı çerçevesinde açıklamaya yönelik ortaya çıkan teoriler gerilim, fonksiyonalist, sosyal ekoloji ve alt kültür teorileri olarak sıralanmaktadır (81).

4.2.1.3.2.1. Gerilim Teorisi Bu teoriye göre suç eyleminin nedenini toplumun sosyal organizasyonu olarak görmektedir. Gerilim Teorisyenlerinin önde gelen isimlerinden olan Robert K. Merton sapmış davranışın sosyo-kültürel nitelikleri üzerinde çalışmıştır. “Toplumsal Yapı ve Anomi” (Social Structure and Anomie) (1938) isimli makalesinde kültür ve sosyal yapı arasındaki çatışmayı vurgular. Merton’a göre, kültür tarafından belirlenen ve üyeleri tarafından meşru kabul edilen arzular ve kültür tarafından tespit edilen amaçlara ulaşmak için kullanılan örf ve adetler sosyo-kültürel yapıda yer alır. Bu ikisi arasındaki denge bozulursa anomi başlar. Durkheim’ın ortaya koyduğu anomi kavramını geliştiren Merton, Durkheim’ın düzenleme eksikliği veya normsuzluk olarak tanımladığı anomi kavramını kültürel amaçlar ile bunlara varmanın meşru yolları arasında var olan bir kopukluk olarak tanımlamıştır (84) (85). Gerilim kuramıyla Merton’un esas vurgulamak istediği suç eylemi bireyin değil, içinde bulunduğu toplumun sebep olduğu koşulların ürünüdür (80).

4.2.1.3.2.2. Fonksiyonalist Teori Bu teoriye göre, suç eylemi toplumsal düzen içerisinde normal ve işlevseldir. Fonksiyonalist teorisyenlerin etkili isimlerinden biri olan Durkheim’a göre suçun olmadığı bir toplum mümkün değildir (84). Suç, bir toplumda fonksiyoneldir, normaldir hatta zorunludur. Çünkü toplum için yararlı ve gerekli olan suçtan yoksun bir toplumun var olması mümkün değildir. Suçluluk ise her sağlıklı toplumun bütünleşmiş bir parçasıdır. Durkheim’a göre suçluluğun kapsamı belli bir sınırı aşarsa bu durum bir sorun teşkil eder. Toplumsal düzenin kurulumu ve hukukun, ahlakın gelişimi açısından suç vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Bir başka deyişle suç da kültürel değer, toplumsal sapma ve normların yerleşmesin de etkili olan bir araçtır. Çünkü kültür, ahlaki tercihleri ifade ederken neyin iyi ya da kötü olduğu konusunda bireyin davranışını şekillendirmek için toplumsal yapıda bir araç şeklini alır. Bu şekilde bir şeylerin suç olduğunu ifade ederek, doğru ve iyi arasındaki ayırım ortaya koyulmaktadır. Suçlu davranış veya suçlu birey toplum tarafından ötekileştirilirken, davranışa karşı oluşturulmuş tepkinin bir sonucu olarak da toplumsal entegrasyon sağlanmaktadır (86).

4.2.1.3.2.3. Alt Kültür Teorisi Bu teori en çok erkek ergenler olmak üzere, genellikle genç erkek çetelerine dair açıklama yapabilmek için Albert Cohen, Ohlin ve Cloward gibi araştırmacılar tarafından ortaya çıkmıştır (80). Suç eyleminin kişisel bir çabadan ziyade toplumsal uyumun bir parçası olduğunu vurgulayan Cloward ve Ohlin; birçok sosyoekonomik seviyesi düşük grupların başarıya ulaşmada alternatif yollar bulmakta zorlanabildiklerini ve suçlu alt yapıların başarılı olmak için öncelikle kanuna aykırı davranışta bulunduklarını, daha

sonra şiddet gibi yasadışı yolları ortaya koyduklarını belirtmişlerdir (87). Albert Cohen de Merton gibi suç eyleminin yapısal kaynaklarda görülen gerginlik nedeniyle oluştuğunu vurgulamış ve sosyoekonomik seviyesi düşük grupların özellikle ergen erkeklerin suça sürüklenmesinde etkili olduğunu öne sürmüştür. Ancak Cohen, bireysel davranışlardaki değişimi veya niçin suçlu alt kültürün belli bir dönem içinde korunduğunu açıklamamış, bunun yerine bu kültürlerin neden var olduğunu açıklamıştır (88).

4.2.1.3.2.4.Sosyal Ekoloji Teorisi Bu teori kapsamında Chicago Okulu'nun suç çalışmaları incelenebilir. Sosyal ekoloji teorisini olarak, Clifford R. Shaw ve Henry D. McKay'in çalışmaları oldukça ilgi çekmektedir. Yapılan çalışmalarda genellikle suç eyleminin nedeni ekolojik çevre ve sosyal yapı olarak değerlendirilmektedir. Clifford R. Shaw ve Henry D. McKay problemin coğrafi alanda yer aldığını vurgulamayarak insan doğasında suç ve suçluluğun varlığını reddetmişlerdir. Araştırmalarında yüksek oranda suç işleyen grupları değil, yüksek oranda suç olan coğrafi bölgeler bulmuşlardır. Böylelikle yüksek suç oranının var olmasının coğrafi bölgede yaşayan bireylerle alakasının olmadığını, suç oranının bölgelerde var olan kalıntılar olduğunu düşünmektedirler (87).

4.2.1.3.3.Sosyal Çatışma Teorileri

Sosyal çatışma teorilerisyonları, genel olarak toplumun birbirleriyle çatışan birimlerin itici gücüyle ortaya çıktığını ve birbirine zıt olan güçlerin uyumlu, bütünleşmiş bir varlık olmayan ama bu sayede toplumsal bir bütünlüğün elde edildiği dengenin düzenini savunmaktadırlar (81). Sosyal Çatışma teorileri, çatışma nedenleri açısından iki farklı görüşe ayrılmaktadır, bunlar; bireysel nedenli ve toplumsal nedenli çatışmalardır. Toplumsal nedenli çatışmaya göre, çatışma toplum içinde farklı grupların çıkarlarının çatışması sonucu ortaya çıkmaktadır ve bu durum toplum açısından kaçınılmazdır. Bireysel nedenli çatışmaya göre, çatışma bireyin dürtüsel bir özelliğidir, kaçınılmazdır ve bu durum evrenseldir (82).

4.2.2. ÇOCUK VE SUÇ

İnsanlığın çağlar boyu tartışmasız hemfikir olduğu konu çocukların toplumun geleceği olduğu gerçekliğıdır. Çocuk için hayal edilmesi gereken; yaşanılabilir, güvenilir bir dünya tasarımı olmalıdır. Ne yazık ki, yeryüzündeki milyonlarca çocuk için, fiziksel ve ruhsal gereksinimdeki yetersizliğin, eğitimsizliğin, suça sürüklenmeye zemin hazırladığı 21. yy gerçekliğıdır (59).

Günümüzde çocukların bir kısmı, çocukluklarını dahi yaşayamadan açlık, susuzluk, zorunlu göç, ihmal, istismar gibi büyük travmatik süreçlere maruz kalmakta ve çocukların doğuştan sahip olduğu haklara erişimi kısıtlanmaktadır. Bütün bunların ışığında çocuğun mevcut haklarına dair duyarlılık kazanmak gerekmektedir. Son zamanlarda çocukların haklarına yönelik atılan adımların artması oldukça umut vericidir. Birleşmiş Milletler'in 1979 'Uluslararası Çocuk Yılı' ilan etmesi ile bu yıla tüm dünyanın ilgi göstermesi oldukça iyi bir örnektir (59).

Ülkemizin dünya ile dinamiğindeki çağdaş değişimlerine baktığımızda geleneksel tarım toplumundan modern sanayi toplumuna doğru bir geçiş evresinde olduğu görüşü kaçınılmazdır. Bu değişim toplumsal meselelere olumlu ve olumsuz yönleriyle yansımaktayken geçiş sürecinin getirdiği suçluluk oranındaki artış gerçekliğinin çocuk suçluluğuna da koşut olarak yansıdığını kabul edebiliriz (59). Özellikle son yıllarda çocuk suçluluğundaki artışın yansımaları Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerinde mevcuttur (89). Suça sürüklenen çocuk kavramını ve çocuğun işlediği suç eylemini anlamak; çocuğun bireysel, kalıtsal özelliklerinin yanı sıra pedagojik ve toplumsal boyutların araştırılıp tartışıldığı multi disiplinler bir zemine oturtulursa mümkün olabilir. Özellikle mevzu çocuğun suça sürüklenmesi ise suç, ne insanın ruhundaki kötülükten, ne kalıtsal ve bedensel özelliklerden, ne de salt toplumsal nedenlerden kaynaklanır, bu etkenlerin kimi kez hepsinin birden etkili olabildiği karmaşık bir olgudur.

4.2.2.1. TÜRK CEZA KANUNU'NA GÖRE SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUK

Yabancı literatürde "reşit olmayanın suçluluğu" olarak karşılık bulan "Juvenile Delinquency" terimi, Türkiye'de "Çocuk Suçluluğu" şeklinde kullanılmaktadır. Bu tanım, çocukluk ve ergenlik döneminin büyük bir bölümüne tekabül etmektedir (90) (91). Yaşamın belirli bir evresini kapsayan bu süreç dikkate alındığında, çocuk suçluluğunun pedagojik ve psikososyal yönünün dikkate alınmasını ve yetişkinlerden farklı olarak değerlendirmesini

gerekmektedir. Suça sürüklenen çocuk, suç işlediği iddia edilen ya da suç işlediği ortaya çıkan çocuk veya genç insandır (92). Türkiye’de “suça sürüklenen çocuk” ifadesi “suçlu çocuk” ya da “çocuk suçlu” yerine kullanılmaktadır. Bu kavramsal hassasiyetinin nedeni, suça sürüklenen çocukların, aynı zamanda mağdur olduğunun düşünülmesidir.

Kendi içerisinde bir önyargı barındıran “çocuk suçlu” da bir irade durumu söz konusudur. Oysaki genellikle yetişkinlerden kaynaklı suçlu konumuna düşürüldüğü, korunması gereken çocukların, istismar edildiği ve aynı zamanda suç olayının çoğu zaman çocuğun iradesi dışında gerçekleştiği bilinmektedir (90). Bu yaklaşım, Çocuk Koruma Kanunu’nun getirdiği anlayışla birlikte çocuğun, suç işleyen bir suçlu olarak değerlendirilmeyip suça bir başkası tarafından sürüklendiğini, masum olan ve bilinçli olarak suç işlemeyen çocuklar için de “suça itilmiş/sürüklenmiş çocuk” kavramının kullanımının desteklenmesini sağlamaktadır.

2004 yılında yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK“da 6“ncı ve 3“inci maddeleri ile çocuklar hakkındaki kanunlar düzenlenmiştir. Kanunun 6“ncı maddesinde, “Çocuk deyiminden; henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi,” olarak çocuk tanımlanmıştır. Aynı kanunun 31“inci maddesinde, çocukların ceza sorumluluğu, 0-12, 12-15 ve 15-18 yaş olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır (58).

0-12 Yaş Grubu

TCK 31“inci maddenin birinci bendinde 0-12 yaş grubu çocukların yargılanması konusundaki açıklama şu şekilde yapılmıştır; *“Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.”* (58). 12 yaşının altında olan çocukların ceza ehliyetinin veya yargılanma sürecine tabi tutulmamaktadırlar.

12-15 Yaş Grubu

“Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği

takdirde on iki yıldan on beş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz.” (58). TCK 31“inci maddenin değiştirilen ikinci bendinde 12-15 yaş grubu çocukların yargılanması konusundaki açıklama bu şekildedir.

15-18 Yaş Grubu

“Fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on sekiz yıldan yirmi dört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası on iki yıldan fazla olamaz.” (58). TCK 31“inci maddenin değiştirilen üçüncü bendinde 15-18 yaş grubu çocukların yargılanması konusundaki açıklama bu şekildedir.

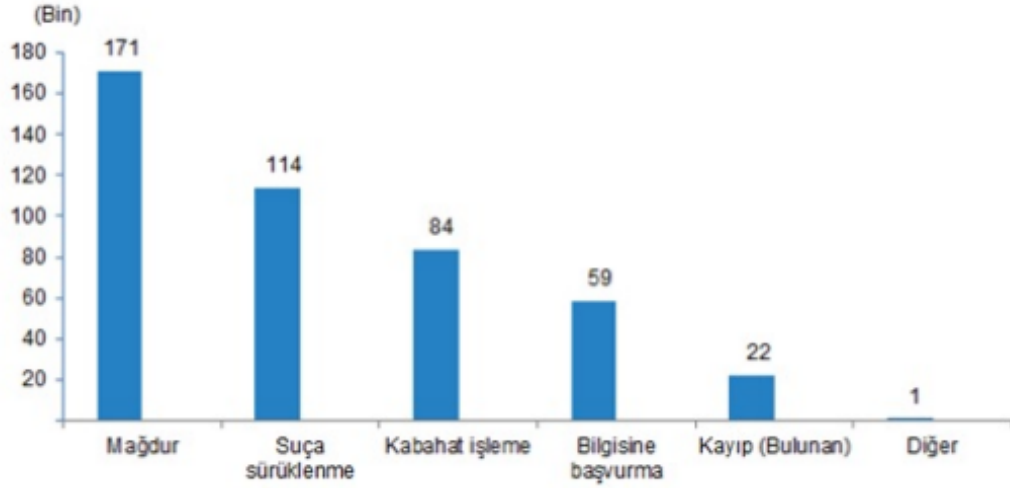
4.2.2.2. SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARLA İLGİLİ TÜRKİYE’NİN GÜNCEL DURUMU

Türkiye’de her yıl yaklaşık 150 bin çocuğun “çocuk adalet sistemine” dâhil olduğu öngörülmektedir. Bu oran her sene 0-18 yaş grubunda, 76 bin mağdur ve 23 bin mahkeme karşısına çıkmış, 83 bin suça sürüklenen çocuk kaydı bulunduğu bildirilmektedir (93). Yapılan araştırmalarda, ilerleyen yaşlarda suç işleyenlerin yaklaşık %90’ı çocukluk ve gençlik çağında suç işlemişlerdir. Ülkemizde ise suçların yaklaşık yarısı, 25 yaşın altındaki yaş diliminde bulunan çocuklar ve gençler tarafından işlenmiştir (94).

TUİK verilerine göre, 2020 yılında güvenlik birimlerine gelen veya getirilen 450 bin 803 çocuk olmuştur. Bu çocukların, %60,7’sinin 15-17 yaş grubunda, %20,2’sinin 12-14 yaş grubunda, %19,0’ının ise 11 yaş ve altındaki çocuklar olduğu, %68,7’si erkek, %31,3’ü se kız çocuğu olduğu bildirilmiştir. Bu sayı üzerinden, çocukların %37,9’unun mağdur olarak, %25,3’ünün kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiasıyla (suça sürüklenme), %18,5’inin kabahat işlediği iddiasıyla, %13,0’ının bilgisine başvurma amacıyla, %5,0’inin kayıp (hakkında kayıp müracaatı yapıp daha sonra bulunan) olması sebebiyle, %0,2’sinin ise bu nedenlerin dışındaki diğer nedenlerden dolayı güvenlik birimlerine geldiği tespit edilmiştir. Güvenlik birimine gelen veya getirilen suça sürüklenen çocukların sayısı 114 bin 38’dir. Bu

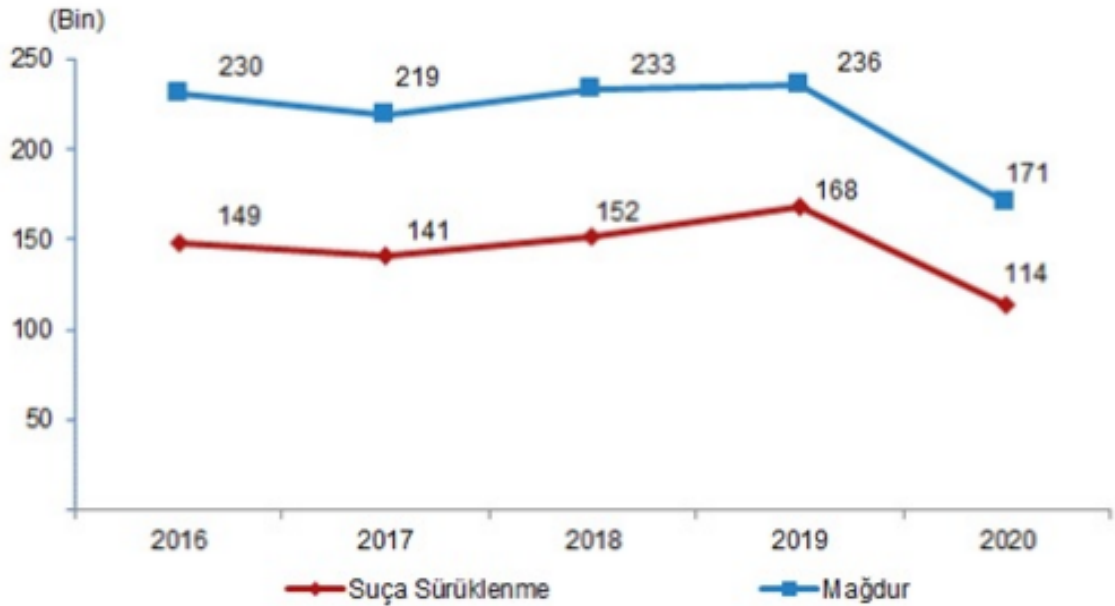
çocukların %31,4'üne yaralama, %30,5'ne hırsızlık, %5,0'ına uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak, satmak veya satın almak, %4,4'üne tehdit, %3,4'üne ise pasaport kanununa muhalefet suçları isnat edilmiştir (89).

Geliş nedenine göre güvenlik birimine gelen veya getirilen çocukların karıştığı olay sayısı, 2020

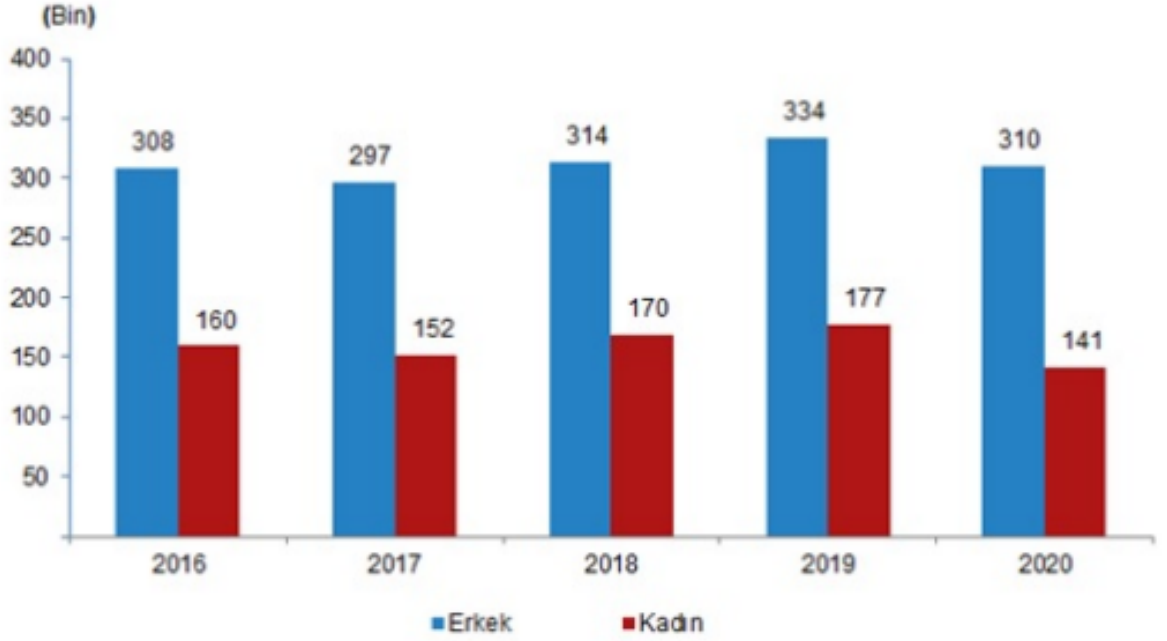


Şekil 1.(Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2020)

Seçilmiş geliş nedenlerinin yıllara göre sayısı, 2020

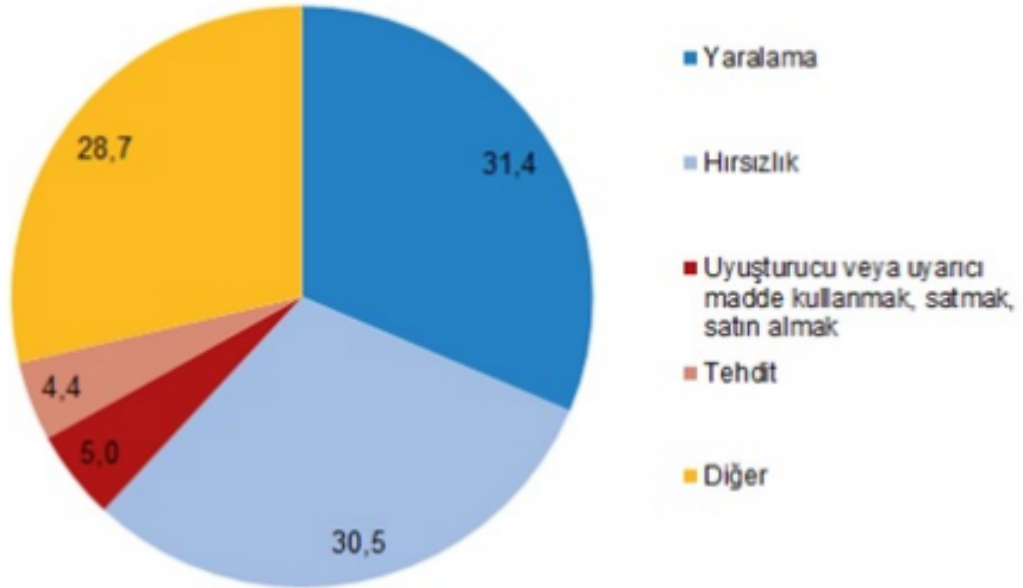


Şekil 2.(Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2020)



Şekil 3.(Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2020)

Suçta sürüklenen çocuklara isnat edilen suç türü dağılımı (%), 2020



Şekil 4.(Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2020)

4.2.2.3. SUÇA SÜRÜKLENMEYLE İLİŞKİLİ FAKTÖRLER:

H.Zulliger, “En iyi eğitsel yolun izlenmesini sağlayacak ipucu, suçlunun işlediği eylemin kendisinde değil, suça yönelmiş çocuğun ruhsal bütünlüğünün kavranabilmesinde yatar.” (95) der. Çocuğu suça sürükleyen davranışları anlamlandırmaya çalışmak kadar, çocuğu anlamak, tanımak çabası oldukça önemlidir. Bir çocuk doğuştan suça eğilimli mi doğar? Ebeveynlerinin sevgisizlikleri, hataları mı çocuğu suça sürükler? Kalıtsal özelliklerin bu durumda payı nedir? Çocuk ve suç çelişkisi incelenirken tüm bu değişkenler açığa kavuşturulmalıdır. Bu yönde yapılan araştırmaların ışığında, çocuğu suça sürükleyen nedenlerin ortaya çıkışı tartışılabilir ve suç eyleminin önlenmesi için alınması gereken tedbirler planlanabilir.

4.2.2.3.1.BİREYSEL FAKTÖRLER

Güncel literatür çalışmaları doğrultusunda araştırmacılar çocuğun suça sürüklenmesine ilişkin nedenleri sosyolojik ve toplumsal boyutu ile değerlendirmeye meyillidir. Yapılan araştırmalar da bu yönde yapılan çalışmaları doğrular niteliktedir. Ancak bazı bireysel faktörler var ki çocuğun suça sürüklenmesinde kısmi yatkınlaştırıcı faktörler olarak değerlendirilmektedir. Çocuğun suça sürüklenme riskini azaltıp, çocuğu koruyacak önlemler geliştirebilmek adına bireysel risk faktörlerini belirlemek elzemdir.

Literatürdeki veriler, suça sürüklenen çocukların çoğunluğunun ergenlik döneminde erkek çocuklar olduğunu ifade etmektedir (96). Yapılan çalışmalar, suça sürüklenmiş çocuk yaşının en sık 14-18 yaş aralığında olduğunu belirtmektedir (97). 14-18 yaş aralığındaki 395 ergen çocuklar ile yapılan araştırmada, erkek çocukların suça sürüklenme oranının daha yüksek olduğunu gösterilmiştir (98).

Leadbeater ve arkadaşları yaptığı çalışmalarında suça sürüklenen çocukların, sosyal problem çözme yeteneğinin diğer çocuklara oranla daha düşük olduğunu ve bunun suça sürüklenmeyi yatkınlaştırıcı bir faktör olabileceğini belirtmişlerdir (99). Suça sürüklenen çocukların sosyal destek yetersizliği nedeniyle yaşadıkları stresör karşısında problem çözme becerilerini ve baş etme mekanizmalarını yeterli düzeyde kullanamadıkları için herhangi bir stresörlerle baş etmek adına psikosomatik şikayetlerde bulundukları, öfke içeren davranışlar sergiledikleri ifade edilmiştir (100) (101)

Moore ve arkadaşları 291 suça sürüklenmiş çocuklarla yaptığı çalışmada, yaklaşık %25'inin travma sonrası stres bozukluğu tanısı aldığını ve her 10 çocuktan 8 çocuğun en az bir psikiyatrik bozukluğunun olduğunu ifade etmiştir (102). Suça sürüklenmiş 261 çocukla yapılan bir çalışmada, davranım bozukluğu sıklığının ciddi oranda yüksek olduğunu, özellikle erkek çocukların daha fazla psikopatoloji riski barındırdığı bildirilmiştir (103). Yapılan bir çalışmada suça sürüklenmiş çocuklarda travma sonrası stres bozukluğuna ek olarak anksiyete bozuklukları, majör depresif bozukluk, aile ilişkilerinde kaygılar, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, öfke problemleri, görüldüğü bildirilmektedir (104). Kore'de yapılan bir araştırmada, mala ilişkin suça karışmış çocuklarda majör depresif bozukluk tanısının yüksek olduğu görülmüştür (105). Bir başka çalışmada suça sürüklenmiş ergenlerin en çok dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı aldıklarını ifade edilmiştir (106). Lyu ve arkadaşlarının 869 çocukla yaptığı çalışmada suça sürüklenmiş çocukların yaklaşık yarısının psikolojik stres problemleri yaşadığı, %34.7'sinin majör depresif bozukluğunun olduğu %36.8'inin uyku bozukluğu yaşadığı gösterilmiştir (107). Yapılan bir başka çalışmada suça sürüklenmiş çocukların %55'inin davranım bozukluğu tanısı aldıkları belirtilmiştir (108). Şenses ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada ise suça sürüklenmiş çocukların %26 oranında majör depresif bozukluk tanısı aldığının, %56 oranında ise dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı aldığının sonucuna varılmıştır (109).

Riskli davranışlardan birisi olarak kabul gören madde veya alkol kullanımı, kendine zarar verecek herhangi bir eylemde bulunmasına neden olabilir veya çocuk ve ergenlerde suça sürüklenmeye neden olabilecek bir risk faktörü olarak değerlendirilebilir. Bağımlılık yaratan maddelerin etkisindeki çocuklar suça sürüklenmeye daha açık olabilirler. TÜİK madde kullanan suça sürüklenmiş çocukların %5,9'unun esrar, %69,2'sinin sigara, %7,4'ünün sigara ve esrar, %5,4'ünün de sigara ve alkol kullandığını bildirmiştir (110).

4.2.2.3.2. AİLESEL FAKTÖRLER

Çoğunlukla çocuk henüz doğmadan anne ve babanın söylemine doğar. İsmine, doğup büyüyeceği yere maddi olarak doğmamışken karar verilir. Çocuk ise doğumu itibarıyla büsbütün ihtiyaç halindedir, bir ötekinin varlığı olmadan yaşamını sürdüremez. Bir anne-çocuk bütünlük yanılması içinde doğan eksik-çocuk, ötekilerin bakımına muhtaçtır (111). Her türlü fiziksel ve duygusal ihtiyacını giderebileceği bir ötekine ihtiyaç duyan çocuk bakım alma sürecinde bakım vereninden hazzı ve früstrasyonu deneyimler. Bu ilk Öteki çoğunlukla

bebeğin ilk aşk nesnesi, annesidir. Çocuk iyi bir bakım alma süresi içerisinde; idealizasyon, yansıtma, yansıtılmalı özdeşim gibi savunma düzeneklerini kullanarak ideal nesneden iyi nesneye, yok edici nesneden kötü nesneye, kendilik ve nesne ile ilgili iyi-kötü entegrasyonlarını sağlamaya başlar. Bir gösteren olarak Baba-nın Adı ise anne-çocuk arasına sınır koyar (112). Çocuk tüm güçlü olmadığını, eksiğinin olduğunu, arzuladığı şey ile arasında bir üçüncünün olduğunu, annenin bazen gidip, ihtiyaç olduğunda gelebildiğini, bazen yanında olup sevgi veren, bazen de kendi arzusunun peşinden giden bütüncül bir nesne olduğunu fark etmeye başlar. Böylece anne bütüncül bir nesne haline geldiğinde, bebek de iyi ve kötü yanları kendi içinde temsil edebilir hale gelebilir. Çocuğun yeterince iyi bir bakım alma sürecine sahip olması yaşamında inşa edeceği kendilik, nesne temsillerini, ötekilerle kuracağı bağı belirleyen en önemli süreçtir. Bu süreçte yaşanan herhangi bir aksama çocuğun dünya ile kuracağı ilişkiye, bağlanma biçimlerine etki edecektir.

Erikson'a göre bakım verenlerinin çocuğun ihtiyaçlarına zamanında ve yerinde yönelebilmesi, onun sözsüz dilini anlayabilmesi, çocuğun sıkıntılarını giderebilmesi bakım veren ile çocuğun aralarında kurduğu ilişkiyi karşılıklı güven ve anlayış ilişkisi zeminine yerleşir ve gelişen bu temel duygunun gelişmiş biçimleri ileriki yıllarda ötekilerle kurduğu ilişkilerde de görülür. Güvenen kişi başkalarıyla rahattır, sever ve sevilir. Başkalarının ve kendisinin gözünde bir değer taşıdığını bilir. Ancak çocukta bu duyguyu oluşturmamayan bakım verenler güvencesiz kişiler yetiştirirler. Anne ve babanın sevgi ve ilgisinden yoksun olarak büyüyen çocuklar büyük bir sevgi açlığı gösterebilirler ve buna bağlı bir takım uyum ve davranış sorunları gösterebilirler (113).

Bowlby ise çocukların ilk beş yılında karakterlerinin şekillendiğinin ve bu dönemde anneden ayrı kalmanın çocuğun suça sürüklenmesinde en büyük etken olacağını düşünür. Mala ilişkin suç işleyen bir grupta yaptığı bir çalışmada Bowlby, bu grubun %40'ının ilk beş yıl içinde annelerinden ayrı kaldıklarını saptamıştır (114).

Yörükoğlu, aile desteği olmadan yetiştirme yurtlarında büyüyen, algılanan sosyal desteği düşük olan çocukların ileriki yaşlarında; çevreye karşı ilgilerinin az olduğunu, merak ve girişkenliklerinin azaldığını ve bununla beraber akademik başarılarının düşük olduğunu, sosyal ilişki kurmada yetersiz olduklarını, zor arkadaşlık kurabildiklerini, duygusal olarak donuk yapıda olduklarını, kavgacı bir yapıya sahip olduklarını, tüm bunların neticesinde bu çocuklarda suça sürüklenme eğiliminin daha sık görüldüğünü belirtmiştir (115).

Yavuzer, yaptığı çalışmada suça sürüklenen çocukların %22'sinin parçalanmış veya eksik ailelerden geldiklerini, %46.7'sinin çeşitli sebeplerle annelerinden ve babalarından ayrı kaldıklarını görmüştür. Araştırmadaki bir başka bulgusu da suça sürüklenen çocukların %60'ının ortanca çocuk olduğudur. Yavuzer'e göre ortanca çocuk olmaları, ailelerinden yeterli ilgi ve sevgi görememelerine sebep olabilir (116). Glueck'lar, 500 suça sürüklenmiş ve 500 suça sürüklenmemiş iki grup ile yaptığı çalışmada, suça sürüklenmemiş grubun %34'ünün, suça sürüklenmiş grubun ise %60'ının parçalanmış aileden geldiğini bulmuşlardır. Yine aynı çalışmada suça sürüklenmiş grupta suça sürüklenmiş gruptaki ilk 5 yıl bakım vereninden ayrı kalma %56 iken, bu oran suça sürüklenmemiş grupta %47 şeklinde bulunmuştur (117).

Yapılan bir çalışma, bakım verenlerden birinin suç işlemiş olmasının, çocuğun suça sürüklenme nedenleri arasında önemli bir yerinin olduğunu, her iki bakım verenin de suç eyleminde bulunmuş olmasının ise bu riski oldukça arttırdığını göstermiştir (120). Bir başka çalışmada ise, erkek çocuklarının suça sürüklenmesinde, babanın suç işlemiş olmasının en önemli faktörlerden biri olduğu belirtilmiştir (121).

Çocuğu suça sürükleyen faktörlerden aile ile ilişkili nedenlere dair yapılan çalışmalar; ebeveynlerin düşük eğitim düzeyinin, düşük sosyoekonomik düzeyin, kardeş sayısının çokluğunun ve ilk veya son çocuk olmamanın suç eylemi ile ilişkisini vurgulamıştır (59) (122). Yine risk etkenleri olarak; ailede fiziksel veya sözel şiddetin olmasını, ebeveynlerin çok bir katı disiplin uygulamasını, aile ilişkilerin zayıf olmasını, parçalanmış aile yapısını, aile bireylerinin madde veya alkol kullanımını belirtmişlerdir. Özellikle desteğin ve doğrudan kontrolün az olduğu ailelerde suça sürüklenme olasılığının arttığını göstermişlerdir (123) (124) (119) (125)

4.2.2.3.3. OKUL ve AKRANA İLİŞKİN FAKTÖRLER

19. Yüzyıl'ın önemli şair ve yazarlarından olan Victor Hugo "*Bir okulun açılması, bir hapishanenin kapanmasıdır.*" demiştir (59). Bir çocuk için sosyal bir kurum olan okulun işlevi toplumsallaşmayı öğrenmede oldukça mühimdir. Okul, özellikle yakın çevre ve ailenin sağlayamadığı, katı ve/veya hatalı eğitim ortamını değiştirmekte, olumlu etkileşim ortamını hazırlamakta, bulamadıkları sevgi ve hoşgörü ortamını sağlamakta, örnek alabilecekleri rol modellerin alanını açmakta ve tüm bu boşluğu doldurmakta olan çocuğun ruhsallığında denge sağlayıcı bir kuruluştur. Okul tüm bu önemli işlevlerini gereği gibi yerine getirebildiği ölçüde

başarılı sayılır. Çocuğun suça sürüklenmesi ile okuldaki çocuğun etkileşimi arasındaki ters orantı okulun uyum sürecindeki etkinliğini birçok çalışmada kanıtlamaktadır (95).

Günümüzde birçok çocuk geçim sıkıntısı, savaş gibi türlü nedenlerle okul hayatına ara vermektedir. Çocuğun herhangi bir sebeple okul hayatından uzaklaşması çoğunlukla çocuğun hayatının olağan akışını sekteye uğratır. Kuzuoğlu'nun yaptığı çalışmada suça sürüklenmiş ergenlerin hiçbiri okumaya devam etmemiştir. Evine para götürmek ve çalışmak zorunda bırakılan çocuklar, okula devam edememiştir ve okula gidemedikleri için sokakta birden fazla tehlikeyle karşı karşıya kalma nedeniyle riskli grup arasında yer almaktadır (126).

Friedlander, suça sürüklenen çocukların, suç eyleminde bulunmayan çocuklara göre kendilerini gösterme eğilimlerinin daha yüksek olduğunu, okul başarısında yeterli desteği göremeyen çocuğun yaşadığı başarısızlık deneyiminin onu sokağa itebileceğini ve toplumsal yaşama uyumunu zorlaştıracaklarını, öte yandan okul başarısı görece yüksek olan çocuğun kendini gösterme dürtüsünün tatminini bu vesile ile sağlayabileceğini öne sürmüştür (75).

Çocuğun sosyalleşmesinde etkili olan diğer bir çevresel faktör de akran çevresidir. Blos'un ikinci ayrılma bireyleşme dönemi olarak tarif ettiği ergenlik döneminde, çocukların ilgilerinin aileden uzaklaşarak akran gruplarına kaydığı ve yeni özdeşim figürleri olarak çoğunlukla kendi akran grubundaki çocukları seçtiği bilinmektedir. Yapılan bazı çalışmalara göre bu dönemde çocuğun suça sürüklenen diğer akranlarıyla birlikteliği, suç davranışında bulunmasına neden olabilmektedir (128) (129). İmamoğlu'na göre, kimliğini oluşturma çabası içerisinde olan bir ergen olumsuz akran etkileri sebebiyle bir gruba ait olmak ve/veya o grup onayını alabilmek uğruna suç eyleminde bulunabilir (130).

Akran grubu içinde madde/alkol kullanan, suça sürüklenmiş, çete grubu kuran, okulda disiplini bozan, derslerde devamsızlık gösteren çocukların olması suça sürüklenmesi riskini arttıran faktörlerdir. DeMatteo ve arkadaşlarının yaptığı bir çalışma, suça sürüklenmiş arkadaşı olan çocukların suç eyleminde bulunmayanlara göre on kat daha fazla suça sürüklenme riski olduğu belirtilmiştir (128). Başka bir çalışma ise suça sürüklenmiş çocukların %62.5'i suça sürüklenmiş diğer çocuklarla arkadaşır. Suçla sürüklenmiş çocukların %63.5'i gerçekleştirdikleri suç eylemini arkadaşlarıyla birlikte gerçekleştirmişlerdir (131).

4.2.2.3.4. GÖÇE İLİŞKİN FAKTÖRLER

Toplumsal kurumlar arasındaki etkileşim ve yaşamın çok yönlülüğü sebebiyle, suça sürüklenmeye neden olan farklı toplumsal etkenlerin öne çıkarıldığı bilinmektedir. Örneğin göçler ve savaşların beraberinde getirdiği işsizlik, ekonomik sorunlar, kentleşme gibi hızlı toplumsal ve travmatik bireysel değişim süreçlerinin suç oranında artışa sebep olduğu düşünülmektedir. Çocukluk çağı travmalarının, çocuğu suça sürükleyen etkenler arasında en önemli yordayıcı faktörlerden biri olduğu yapılan çoğu çalışmada kanıtlanmıştır (132). Kümülatif çoklu travmaların bir arada barındığı önemli bir olgu olan zorunlu göçün, suça sürüklenmeye risk faktörü olma ihtimali ise böyle bir durumda kaçınılmazdır. Tüm dünyada yaklaşık 50 milyon çocuk kendi ülkelerinin sınırları dışına göç etmiş ya da zorla yerlerinden edilmişken, (133) çocuğun suça sürüklenmesine etki eden zorunlu göçün mutlaka ele alınması gerekmektedir. Literatürde yapılan çoğu çalışma göçün travmatik ve suça yatkınlaştırıcı etkilerini daha çok göç sürecindeki aile birliğinin dağılması, aileden alınacak ilgi ve sevgi eksikliği, düşük sosyoekonomik düzey, işsizlik, eğitim sisteminden kopma gibi etkenler dolayısıyla incelenmiştir (134).

Zorunlu göçün sebep olabileceği düşük sosyoekonomik düzeyin çocuğu suça sürükleyen tek neden olmaksızın; kalabalık ev halkı, eğitimde kısıtlılık, sağlıksız konut koşulları gibi nedenlerden ötürü dolaylı yoldan suç eylemine zemin hazırladığını ileri sürmüştür. Burt, C. araştırmasında suça sürüklenen çocukların %56'sının düşük sosyoekonomik düzeye sahip olduğunu belirtmiştir (135). Bao W. Ve arkadaşlarının Çin'de 13-18 yaş grubundan 615 çocukla sosyal öğrenme, sosyal kontrol ve suça sürüklenme üzerine yaptıkları çalışmada düşük sosyoekonomik düzeyin suça sürüklenmede yüksek risk faktörü olduğu sonucuna erişmişlerdir (136).

Faustini, suça sürüklenen çocuklar üzerine yaptığı araştırmada suç oranının, uluslararası çatışmalara bağlı olarak arttığı göstermiştir. Savaşın, çocuğun suça sürüklenmesinde etken olarak erken vadede genel güvensizlik duygusu, gelenek ve ahlaki değerlerin çözülmesiyle bağlantılı olabileceğini, ileri dönemde ise çocuğun bebeklik döneminde aldığı maddi ve manevi etkiler sonucunda ortaya çıkabileceğini ifade etmiştir (137).

Introna ve Franchini çocuk, suç ve göç arasındaki dinamikte, çocuğun topluma karşı tutumunu değerlendirirken; alışılmış bir çevreden değişik, yeni bir çevreye uyum gösterebilmenin çeşitli güçlükleri olduğunu ve bu güçlüklerin çocuğu farklı ve tehlikeli yollara saptırabileceğini belirtmişlerdir. Özellikle çoğu zaman bakım verenleri yeni çevreye uyum sağlamakta zorlandıklarından, çocukların da uyum göstermelerinin güçlenebileceğini belirtmişlerdir. Bu oluşum farklı sosyokültürel temelden geliyor olmasına dayanmakla beraber, aynı zamanda göç ettiği yerin gereklerine ve çocuğun çok az ya da hiç mesleki hazırlığı olmamasına da bağlıdır şeklinde yorumlamışlardır (138).

Yavuzer göre yapılan araştırmaların neticesinde çocuğun çoğu zaman dışarıdan göç edenlere karşı ev sahibi ülkenin önyargıları yüzünden de soyutlanması, yeni bir kültürel sisteme ve sosyoekonomik düzeye uyum gösterememesi, az ya da çok ağırlıkta suça sürüklenmesini kolaylaştırmaktadır (59).

5. GEREÇ ve YÖNTEM

Bu bölümde araştırma sırasında kullanılan veri toplama araçları, örneklemin özellikleri ve araştırma süreci hakkında bir takım bilgiler yer almaktadır.

5.1. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırma Eylül 2021- Nisan 2022 tarihleri arasında Maltepe çocuk ve genç ceza ve infaz kurumunda ve İstanbul Fatih İlçesi'nde bulunan zorunlu göç yaşıntısı olan olguların da yoğunlukta olduğu liselerde gerçekleşmiştir. Araştırmanın izinleri T.C. Adalet Bakanlığı ve İstanbul Üniversitesi etik kurul komitesi tarafından onaylanmıştır.

Araştırmamız için; Maltepe Cezaevi'nde kalan suça sürüklenmiş 40 zorunlu göç mağduru çocuk, Maltepe Cezaevi'nde kalan suça sürüklenmiş 40 zorunlu göç mağduru olmayan çocuk, suça sürüklenmemiş İstanbul Fatih'te lisede okuyan 40 zorunlu göç mağduru çocuk, suça sürüklenmemiş İstanbul Fatih'te lisede okuyan 40 zorunlu göç mağduru olmayan çocuk olmak üzere 4 grup planlanmıştır. Suça sürüklenmiş 80 çocukla görüşmeler Maltepe Cezaevi'nde çocuk ve gençlik kapalı ceza infaz kurumunda yapılmıştır. Suça sürüklenmemiş 80 çocuk ile görüşmeler de İstanbul'un Fatih İlçesi'nde bulunan liselerde gerçekleştirilmiştir.

5.2. ÇALIŞMA AKIŞ ŞEMASI

5.2.1. Olguların Belirlenmesi

1.Grup (Zorunlu Göç Mağduru Suça Sürüklenmiş 40 Çocuk)

- **Dâhil Edilme Kriterleri;**

- Çalışmaya katılmayı kabul etmiş olmak (Çalışmaya katılma konusunda kendisinin ve cezaevi yetkilileri ve/veya ebeveynin yazılı ve sözlü onamının olması)
- 13-17 yaş arasında olma
- Türkçe konuşup, anlayabilme

- **Dışlanma Kriterleri;**

- Çalışmaya katılmayı kabul etmemiş olmak (Çalışmaya katılma konusunda kendisinin ve cezaevi yetkilileri ve/veya ebeveynin yazılı ve sözlü onamının olmaması)
- 13-17 yaş arasında olmamak

- Türkçe konuşmayı bilmiyor olmak
- Mental retardasyonun eşlik etmesi
- Otizm spektrum bozukluğunun eşlik etmesi

1. Grup; İstanbul’da zorunlu göç yaşantısı olup, suça sürüklenen çocukların bulunduğu tek cezaevi; Maltepe Cezaevi Çocuk ve Genç Koruma ve İnfaz Kurumu idi. Maltepe Cezaevi’nde 65’i zorunlu göçe maruz kalmış çocuklar olmak üzere 13-18 yaş arası 324 çocuk vardı. 65 çocuktan 15’i Türkçe konuşmayı bilmediği için çalışmaya dahil edilmedi. 50 çocuktan 40’ı randomize olarak çalışmaya dahil edildi. Cezaevindeki değerlendirmeler, ceza infaz koruma memurlarının denetiminde kapalı görüşme şartlarına ve Covid önlemlerine riayet edilerek cezaevinde bulunan bir görüşme odasında gerçekleşti.

2.Grup (Zorunlu Göç Mağduru olmayan Suça Sürüklenmiş 40 Çocuk)

- **Dahil Edilme Kriterleri;**

- Çalışmaya katılmayı kabul etmiş olmak (Çalışmaya katılma konusunda kendisinin ve cezaevi yetkilileri ve/veya ebeveynin yazılı ve sözlü onamının olması)
- 13-17 yaş arasında olma

- **Dışlanma Kriterleri;**

- Çalışmaya katılmayı kabul etmemiş olmak (Çalışmaya katılma konusunda kendisinin ve cezaevi yetkilileri ve/veya ebeveynin yazılı ve sözlü onamının olmaması)
- 13-17 yaş arasında olmamak
- Mental retardasyonun eşlik etmesi
- Otizm spektrum bozukluğunun eşlik etmesi

2. Grup; Aynı cezaevinde zorunlu göç yaşantısı olmayan suça sürüklenmiş 259 çocuk vardı. Bunlardan çalışmaya dâhil olma kriterlerini karşılayan 211 kişiden 40’ı randomize bir şekilde çalışmaya dâhil edildi. Cezaevindeki değerlendirmeler, ceza infaz koruma memurlarının denetiminde kapalı görüşme şartlarına ve Covid önlemlerine riayet edilerek cezaevinde bulunan bir görüşme odasında gerçekleşti.

3.Grup (Zorunlu Göç Mağduru olan Suça Sürüklenmemiş 40 Çocuk)

- **Dahil Edilme Kriterleri;**

- Çalışmaya katılmayı kabul etmiş olmak (Çalışmaya katılma konusunda kendisinin ve ebeveynin yazılı ve sözlü onamının olması)
- 13-17 yaş arasında olma
- Türkçe konuşup, anlayabilme
- Daha önce herhangi bir suça sürüklenmemiş olmak

- **Dışlanma Kriterleri;**

- Çalışmaya katılmayı kabul etmemiş olmak (Çalışmaya katılma konusunda kendisinin ve cezaevi yetkilileri ve/veya ebeveynin yazılı ve sözlü onamının olmaması)
- 13-17 yaş arasında olmamak
- Daha önce herhangi bir suça sürüklenmiş olmak
- Türkçe konuşamama, anlayamama
- Mental retardasyonun eşlik etmesi
- Otizm spektrum bozukluğunun eşlik etmesi

3. Grup; Çalışmayı yürüttüğümüz İstanbul ilinin Fatih ilçesinde zorunlu göçe maruz kalmış çocukların eğitim aldığı iki lisede toplam 780 çocuk vardı, bu çocukların 240'ı zorunlu göçe maruz kalmış çocuklardı. Bu çocuklardan çalışmaya dâhil olma kriterlerini karşılayan 180 olgunun 40'ı randomize olarak çalışmaya dâhil edildi.

4.Grup (Zorunlu Göç Mağduru olmayan Suça Sürüklenmemiş 40 Çocuk)

- **Dahil Edilme Kriterleri;**

- Çalışmaya katılmayı kabul etmiş olmak (Çalışmaya katılma konusunda kendisinin ve cezaevi yetkilileri ve/veya ebeveynin yazılı ve sözlü onamının olması)
- 13-17 yaş arasında olma
- Daha önce herhangi bir suça sürüklenmemiş olmak

- **Dışlanma Kriterleri;**

- Çalışmaya katılmayı kabul etmemiş olmak (Çalışmaya katılma konusunda kendisinin ve ebeveynin yazılı ve sözlü onamının olmaması)

- 13-17 yaş arasında olmamak
- Daha önce herhangi bir suça sürüklenmiş olmak
- Mental retardasyonun eşlik etmesi
- Otizm spektrum bozukluğunun eşlik etmesi

4. Grup; 3. Grup ile aynı lisede okuyan zorunlu göç yaşantısı olmayan ve suça sürüklenmemiş 540 öğrenci vardı. Bunlardan çalışmaya dâhil olma kriterlerini karşılayan 480 kişiden 40'ı randomize olarak çalışmaya dâhil edildi.

5.2.2. Değerlendirme Süreci

Tüm olgular tek bir araştırmacı tarafından (Dr. Berna Aygün) değerlendirildi. Öncelikle katılımcılara çalışma süreci ve içeriği anlatıldı, onamları alındı. Onam alındıktan sonra sosyodemografik veri formundaki sorular soruldu. Daha sonra K-SADS uygulandı. K-SADS'ten sonra HTQ ölçeğinin birinci ve dördüncü bölümü uygulandı. HTQ sonrası SDQ ölçeği uygulandı. Daha sonra Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği uygulandı. Son olarak RSQ ölçeği uygulandı. Olguların ihtiyacı doğrultusunda 15 dakikalık aralar verildi. Olguların değerlendirilmesi yaklaşık 1.5 saat sürdü.

5.3 GEREÇLER

Bu araştırmada kullanılan veri toplama araçları; Sosyodemografik Veri Formu , Okul Çağı Çocukları için Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Çizelgesi (ÇDŞG-ŞY-DSM-5-T), Güçler-Güçlükler Ölçeği (SDQ), Harvard Travma Ölçeği (HTQ), Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, İlişki Ölçekleri Anketi-Ergen (İÖA-E) olmak üzere 6 bölümden oluşmaktadır.

5.3.1 Sosyodemografik Veri Formu

Katılımcıların kişisel bilgilerinin yer aldığı bu form araştırmacı tarafından gerekli literatür taraması yapıldıktan sonra hazırlanıp, katılımcıların göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası suça sürüklenmelerine neden olabileceği öngörülen yaşantısal durumlara dair sorular barındırmaktadır. Formda yer alan sorular araştırmacı tarafından Türkçe uygulanmıştır. (Ek 4 Sosyodemografik Veri Formu)

5.3.2 Okul Çağı Çocukları için Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Çizelgesi (ÇDŞG-ŞY-DSM-5-T)

Okul Çağı Çocukları için Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Çizelgesi (Schedule for Affective Disorders and Schizophrenia for School-Age Children) çocuk ve ergenlerde yaşam boyu, geçmiş ve mevcut tanı durumunu değerlendirmek için görüşmeye dayalı yarı yapılandırılmış bir programdır (139). Kaufman ve arkadaşları 1997 yılında Okul Çağı Çocukları için Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Çizelgesi'nin 'yaşam boyu ve şimdi' şeklini (ÇDŞG-ŞY) DSM-3 ve DSM-4 tanı kriterlerine göre düzenlemiştir (140). DSM-5'in yayınlanmasıyla aynı çizelge DSM- 5 tanılarına göre yeniden revize edilmiştir. Ünal ve arkadaşları tarafından DSM-5 versiyonunun Türkçe güvenilirlik ve geçerliliği 2019 yılında çalışılmıştır (141).

ÇDŞG-ŞY-DSM-5-T ile taranabilen birincil tanılar; dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu, obsesif kompulsif bozukluk, major depresif bozukluk, süreğen depresif bozukluk, hipomani, mani, bipolar bozukluklar, siklotimi, seçici konuşmazlık, kısa tepkisel psikoz, şizoafektif bozukluklar, şizofreni, şizofreniform bozukluk, basit fobi, ayrılık anksiyetesi bozukluğu, panik bozukluk, agorafobi, sosyal fobi, yıkıcı duygudurum düzensizliği bozukluğu, yaygın anksiyete bozukluğu, karşıt olma/karşı gelme bozukluğu, davranım bozukluğu, Tourette bozukluğu, enkoprezis, enürezis, geçici tik bozuklukları, kronik motor ya da vokal tik bozukluğu, bulimiya nervoza, anoreksiya nervoza, tıknırcasına yeme bozukluğu, alkol kötüye kullanımı, madde kötüye kullanımı, travma sonrası stres bozukluğu ve otizm spektrum bozukluklarıdır (141).

Görüşme çizelgesinin ilk bölümünde yapılandırılmamış bir görüşme ile ailenin ve çocuğun sosyodemografik özellikleri, akran ve okul ilişkileri, gelişim öyküsü, sağlık durumu, hastalık yakınması ile ilgili bilgiler sorgulanır. Bir diğer bölüm hem geçmiş hem de şu anki 200'den fazla belirtiyi değerlendiren tarama sorularını içerir; pozitif belirtiler varsa 5 tanı alanında ek puanlama yapılır: Şizofreni spektrumu ve diğer psikotik bozukluklar, Depresif ve bipolar bozukluklar, anksiyete bozukluğu, obsesif kompulsif ve travma ilişkili bozukluklar, yıkıcı ve davranım bozuklukları, nörogelişimsel bozukluklar, yeme bozuklukları ve madde kullanımı ile ilişkili bozukluklar. Son bölüm ise DSM-5 tanılarını doğrulamak için yapılan gözlem ve değerlendirme sonuçlarından oluşur. Her bir bilgi kaynağından alınan bilgiler hem de uygulayıcının gözlemleri neticesinde birlikte birleştirilerek puanlanır.

Çalışmada psikiyatrik değerlendirme için ÇDŞG-ŞY-DSM-5-T kullanılmıştır ve görüşme sırasında belirtilerin sayısı, süresi ve belirtilerin işlevselliği etkilemesi göz önünde bulundurularak hastadan alınan bilgiler ve uygulayıcının gözlemi ile birleştirilerek tanılar yok-var şeklinde işaretlenmiştir.

5.3.3. Güçler-Güçlükler Ölçeği (SDQ)

Robert Goodman tarafından Güçler ve Güçlükler Anketi (Strenghts and Difficulties Questionarie-SDQ) ruhsal sorunların taranması için geliştirilmiştir (142). SDQ'nun Güvenir ve ark (2008) tarafından Türkçe geçerlik ve güvenirlilik çalışması yapılmıştır (143). 11 yaş ve üstü çocuk ve ergenler, öğretmenler ve ebeveynler tarafından doldurulabilecek çeşitli formları vardır. Bizim araştırmamızda ergen formu kullanılmıştır. Anket davranışsal sorunlar, akran sorunları, hiperaktivite ve dikkat eksikliği, duygusal sorunlar ve sosyal davranış alt boyutlarından oluşmaktadır. Her alt başlık kendi alt kategorisinde değerlendirilebilir ve ilk 4 başlığın toplamı ile "Toplam Güçlük Puanı" hesaplanabilir. her bir alt boyutun 5 maddeden oluştuğu ölçek, toplamda 25 maddeden oluşmaktadır ve 5 olumlu ve 20 olumsuz davranış özelliğini sorgulanmaktadır. 5 olumlu madde sosyal davranış alt ölçeğini oluştururken, geri kalan 20 olumsuz özellik ögesi davranış, duygu, dikkat eksikliği ve akran ilişkisi sorunları olmak üzere 4 farklı grupta toplanmaktadır. Ölçek 3'lü likert tipindedir. “doğru değil” için 0, “kısmen doğru” için 1 ve “kesinlikle doğru” için 2 olarak puanlanmaktadır (142).

5.3.4. Harvard Travma Ölçeği (HTQ 1. – 4. Bölüm- Travma Semptomları)

Harvard Travma Ölçeği, öncelikle Güneydoğu Asya kökenli Hindicinin mültecileri ile gerçekleştirilmiştir (144). Harvard Mülteci Travmaları Komisyonu'nda yer alan Mollica ve arkadaşları mülteci ruh sağlığı alanında belirlenmiş kültürler arası bir ölçme aracı geliştirmeyi hedefleyip, oluşturmuşlardır.

Mültecilerin maruz kaldıkları kitlesel şiddet, işkence dahil olmak üzere travmatik yaşantıların kültüre özgü belirlenmesi ve olası travma belirtilerinin DSM kriterlerine uygun incelenmesi planlanmıştır. Harvard Travma Ölçeği; kültürel duyarlılığa sahip olması ile farklı kültürel yapılarıdaki mülteci topluluklarında travma ve travma ile ilgili belirtileri ölçmek adına geliştirilmiş bilebildiğimiz tek araçtır (145). Harvard Travma Ölçeği, mültecilerdeki travma sonrası stres bozukluğu belirtilerini ölçmek için geniş çaptaki çalışmalarda belirgin bir şekilde uygulanmaktadır. Birçok çalışmada da mültecilerdeki TSSB'nin faktör yapısı üzerinde

kullanılmıştır. Harvard Travma Ölçeği'nde dört bölüm vardır, bunlar; travma yaşantıları, travma olaylarının öznel tarifi, beyin zedelenmeleri ve travmatik stres semptomlarıdır.

Harvard Travma Ölçeği'nin Shoeb, Weinstein ve Mollica (2007) tarafından Arapça versiyonu geliştirilmiştir (146). Harvard Mülteci Travmaları Programı web sitesinde ölçeğin altı kültürel versiyonu, İngilizce çevirileri ve kullanımı için dört el kitabı bulunmaktadır. (147) Yerel paradigmaları incelemek ve travma ile ilişkili etnografik değerlendirme araçları geliştirmek üzere Arap kültüründe kullanılan ABD'de yaşayan Iraklı mültecilerle gerçekleştirilen çalışmada yerel psikoloji sıkıntı ifadeleri içeren 5 madde envanterin "Travma Semptomları" bölümüne eklenmiştir. Çalışmada HTÖ'nün yapı geçerliliğinin TSSB'nin yapı geçerliliğine dayandığı belirtilmiştir (146).

Bu çalışmada Harvard Travma Ölçeği'nin, Arapça'dan Türkçe'ye çevrilen versiyonu kullanılmıştır. Travma ile ilişkili olaylar semptomlar aynı envanterde yer alarak 4 bölümden oluşmaktadır. 43 sorudan oluşan ilk bölümde travma olayları, ikinci bölümde bireysel betimleme, üçüncü bölümde beyin zedelenmesi, 45 maddeden oluşan dördüncü bölümde travma semptomları bulunmaktadır. HTQ'nun 4. bölümünde bulunan travma belirtilerinin ilk 16 maddesi DSM IV TSSB tanı kriterlerini karşılamaktadır. 45 sorunun tamamı ise TSSB puanını vermektedir. Ölçekte 4'lü likert kullanılarak kesme puan 2.5 olarak alınmıştır.

Bizim çalışmamızda ölçeğin 1. ve 4. Bölümü kullanılmıştır. DSM IV kriterini karşılayan 45 soruluk bölüm testin olduğu haliyle kalmıştır. Harvard travma ölçeğinin Arapça versiyonunun güvenilirlik çalışması yapılmış, orijinal versiyonuyla uyumlu ve TSSB ölçümünde kullanılabilir olduğu belirtilmiştir (148).

5.3.5. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği; üç farklı kaynaktan alınan sosyal desteğin yeterliliğini bireysel olarak ölçülebilen, pratik kullanımlı, kısa bir ölçektir (149). Ölçeğin ve alt ölçeklerin iç tutarlılığı (149) (150) (151) ve test-tekrar test korelasyonları yeterlidir (149). Bu önerilen yapıyı faktör analizi çeşitli örneklemelerde desteklemiştir. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, geçerlik açısından bir benlik kavramı ölçeği ve başka bir sosyal destek ölçeği ile pozitif yönde (149) ve anksiyete ve depresyon ölçekleriyle negatif yönde korelasyon göstermiştir. (149) (150) (151).

Eker ve Arkar tarafından 1995 yılında Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Aile, arkadaş ve özel bir insan olmak üzere 3 alt gruptan oluşmaktadır. Arkadaş alt grubunun 6, 7, 9, 12, aile alt grubun 3, 4, 8, 11. maddeler ve özel bir insan alt grubunun 1, 2, 5 ve 10 olmak üzere her alt grubun toplam 4 maddesi vardır. Alt gruplar birbirinden bağımsız olup ölçeğin tüm grupları içeren total puanı vardır. 12 maddeden oluşan, her maddesi 7 aralıklı bir ölçek kullanılarak derecelendirilen bir ölçektir. Maddeler, “Kesinlikle hayır” ile “Kesinlikle evet “ ifadelerine denk gelen 1-7 değerleri arasında puanlanmaktadır. Elde edilen puanın yüksek olması algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu ifade etmektedir (150).

5.3.6. İlişki Ölçekleri Anketi-Ergen (İÖA-E)

Sümer ve Güngör tarafından Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılan, Bartholomew ve Horowitz tarafından geliştirilen bu ölçek ergenlerin bağlanma biçimlerini değerlendirilmek için tasarlanmıştır (152) (153). Ölçek 17 maddeden oluşmakta, yakın duygusal ilişkiler derken planlanan dostluk, arkadaşlık gibi ilişki benzerlerini ve bağlanma stillerini tanımlamayı amaçlamaktadır. Güvenli, korkulu, saplantılı, kayıtsız bağlanma olmak üzere 4 farklı stilde ölçme yapılmaktadır. Ölçeklerin iç tutarlılığı 0.82’dir. Ölçekteki her madde 1-7 arasında puanlanmaktadır. Korkulu bağlanmayı öngören sorular 1, 4, 9, 14.; saplantılı bağlanmayı öngören sorular; 5, 6, 11, 15., güvenli bağlanmayı öngören sorular; 3, 7, 8, 10, 17., kayıtsız bağlanmayı öngören sorular; 2, 5, 12, 13, 16. sorulardır. Ölçekteki ters maddeler 5, 7, 17. maddelerdir. Ölçekte yer alan bir madde (5. madde) hem kayıtsız hem de saplantılı bağlanma tarzı için uygulanmaktadır. Ölçekten total skor elde edilmemekte, faktör puanları ölçülmektedir. Her bağlanma stiline ortalama değeri hesaplanır ve en çok puan alan bağlanma stili kabul edilir. Güvenli bağlanma biçimi dışındaki alt kategorilerde puan artışı güvensiz bağlanmayı göstermektedir (152) (153).

5.4 İSTATİSTİKSEL YÖNTEM

İstatistiksel analiz için Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı-21.0 (SPSS 21.0) programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler ortalama $\pm$ standart sapma, ortanca değer ve %25-75 persentiller, yüzde olarak sunulmuştur. Bağımsız iki grup arası karşılaştırmalarda kategorik değişkenler için ki-kare testi (χ^2) ve Fisher's Exact testi kullanılmıştır. Elde edilen

sürekli değişkenlerin dağılımının normal olup olmadığı Kolmogorov Smirnov testi ile değerlendirilmiştir. Sürekli değişkenler ise normal dağılıma uyuyorsa student t testi, uymuyorsa Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Tüm analizler için anlamlılık düzeyi olarak “ $p<0.05$ ” kabul edilmiştir.



6. BULGULAR

Örneklem yaş bakımından eşleştirilmiş 4 gruptan oluşturulmuştur. 4 gruptaki çocukların tümünün cinsiyeti erkektir.

6.1. KATILIMCI GRUPLARIN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

6.1.1. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmiş Çocuklara Dair Sosyodemografik Özellikler

Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların sosyodemografik özellikleri Tablo 1’de paylaşılmıştır.

Tablo 1.Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmiş Çocukların Sosyodemografik Özellikleri

Sosyodemografik Değişkenler		SSÇ ZG Grubu (OD±SS)
Yaş		15.70±1.04
Kardeş Sayı		6.63±3.34
		n(%)
Kaçınca Çocuk Olduğu	İlk çocuk	8(20)
	Ortanca	25(62.5)
	Son çocuk	7(17.5)
Türkçe Okuma Yazma	Biliyor	5(12.5)
	Bilmiyor	17(42.5)
	Anadilinde biliyor	18(45)
Okula gidiyor mu?	Hayır	40(100)
Nereden Göç Etmiş?	Suriye	20(50)
	Afganistan	15(37.5)
	Pakistan	4(10)
	Yemen	1(2.5)
Göç Etmeden Önce Okula Gitmiş mi?	Hayır	16(40)
	Evet	24(60)
Kronik Hastalık Tanısı	Yok	33(82.5)
	Var	7(17.5)
Sigara	Hayır	12(30)
	Evet	28(70)
Alkol	Hayır	31(77.5)
	Evet	9(22.5)
Madde	Hayır	27(67.5)
	Evet	13(32.5)

ZG= Zorunlu Göç, SSÇ= Suça Sürüklenmiş Çocuk, n= olgu sayısı, OD: Ortalama Değer, SS: Standart Sapma.

Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların yaş ortalaması 15.70 ± 1.04 idi. Kardeş sayısının ortalama değeri 6.63 ± 3.34 ’tü. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocuklardan sadece %12.5’i (n=5) Türkçe, % 45 (n=18) ise anadilinde okuma yazma bilmekteydi. Olguların %42.5’i (n=17) okur yazar değildi. Bu gruptaki olguların %50’si (n=20) Suriye’den, %37.5’i (n=15) Afganistan’dan, %10’u (n=4) Pakistan’dan, %2.5 (n=1) Yemen’den göç etmişti. Bu çocukların %60’ı (n=24) göç etmeden önce okula gittiğini belirtti. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların %17.5’sinde (n=7) kronik hastalık öyküsü vardı. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların cezaevine girmeden önce %70’i (n=28) sigara içtiğini, %22.5’u (n=9) alkol aldığını, %32.5’u (n=13) madde kullandığını ifade etti. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların annelerinin sosyodemografik özellikleri Tablo 2’de paylaşılmıştır.

Tablo 2. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmiş Çocukların Annelerinin Sosyodemografik Özellikleri

Annelere Ait Sosyodemografik Değişkenler		SSÇ ZG Grubu (OD±SS)
Yaş		42.26±7.02
		n(%)
Anne Yaşıyor mu?	Hayır	2(5)
	Evet	38(95)
Eğitim Durumu	Üniversite	1(2.5)
	lise	2(5)
	Ortaokul	2(5)
	İlkokul	4(10)
	Okur yazar	7(17.5)
	Okur yazar değil	24(60)
Meslek	Çalışmıyor	32(80)
	İşçi	5(12.5)
	Serbest Meslek	1(2.5)
Kronik Hastalık Öyküsü	Yok	18(45)
	Var	20(50)
Psikiyatrik Hastalık Öyküsü	Yok	27(67.5)
	Var	11(27.5)
Anne Türkçe Biliyor mu?	Hayır	23(57.5)
	Kısmi	14(35.0)
	Evet	1(2.5)

ZG= Zorunlu Göç, SSÇ= Suça Sürüklenmiş Çocuk, n= olgu sayısı, OD: Ortalama Değer, SS: Standart Sapma.

Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların annelerinin yaş ortalaması 42.26 ± 7.02 ’di. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların %5’inin (n=2) annesinin vefat ettiği öğrenildi. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların

annelerinin %60'ı (n=24) okuryazar değildi. Bu grubun annelerinin %80'i (n=32) herhangi bir işte çalışmamaktaydı. Bu grubun annelerinin %50'sinde (n=20) kronik hastalık öyküsü mevcuttu. Bu hastalıklar, %22.5'inde (n=9) diyabetes mellitus, %25'inde (n=10) kardiyak hastalıklar, %2.5'unda (n=1) savaşa bomba patlaması nedeniyle fiziksel engeldi. Bu grubun annelerinde %27.5'unda (n=11) psikiyatrik öyküsü tanısı eşlik etmekte, bu tanıların %25'inde (n=10) major depresif bozukluk, %2.5'unda (n=1) psikotik bozukluk tanısı bulunmaktaydı. Olguların annelerinin %57.5'u (n=23) Türkçe anlayıp konuşmayı bilmiyordu. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların babalarının sosyodemografik özellikler Tablo 3'de paylaşılmıştır.

Tablo 3. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmiş Çocukların Babaların Sosyodemografik Özellikleri

Babalara Ait Sosyodemografik Değişkenler		SSÇ ZG Grubu (OD±SS)
Yaş		48.43±9.02
		n(%)
Baba Yaşıyor mu?	Hayır	10(25)
	Evet	30(75)
Eğitim Durumu	Üniversite	1(2.5)
	lise	5(12.5)
	Ortaokul	7(17.5)
	İlkokul	11(27.5)
	Okur yazar	4(10)
	Okur yazar değil	12(30)
Meslek	Çalışmıyor	8(20)
	İşçi	11(27.5)
	Memur	3(7.5)
	Serbest Meslek	8(20)
Kronik Hastalık Öyküsü	Yok	20(50)
	Var	10(25)
Psikiyatrik Hastalık Öyküsü	Yok	26(65)
	Var	4(10)
Baba Türkçe Biliyor mu?	Hayır	22(55)
	Kısmi	6(15)
	Evet	2(5)

ZG= Zorunlu Göç, SSÇ= Suça Sürüklenmiş Çocuk, n= olgu sayısı, OD: Ortalama Değer, SS: Standart Sapma.

Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların babalarının yaş ortalaması 48.43±9.02'di. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların %25'inin (n=10) babası vefat etmişti. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların babalarının %30'u (n=12) okuryazar değildi. Bu grubun babalarının %20'si (n=8) çalışmamaktaydı. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların babaların %25'inde (n=10) kronik

hastalık tanısı bulunmaktaydı. Bu hastalıkların, %7.5'unda (n=3) diyabetes mellitus, %10'unda (n=4) kardiyak hastalıklar, %7.5'inde (n=3) savaşta bomba patlaması nedeniyle fiziksel engeli bulunmaktaydı. Bu grubun babalarında %10'unda (n=4) psikiyatrik hastalık tanısı eşlik etmekte, bu tanıların %5'inde (n=2) major depresif bozukluk, %5'inde (n=2) madde kullanım bozukluğu tanısı bulunmaktadır. Bu grubun babalarının %55'inde (n=22) Türkçe konuşmayı bilmiyorken, %15'inde (n=6) kısmi bilmekteydi. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocuklarda göç sonrası yaşantısı ile alakalı sosyodemografik özellikler Tablo 4'de paylaşılmıştır.

Tablo 4. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmiş Çocuklarda Göç Sonrası Yaşantısı ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler

Göç Sonrası Yaşantı ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler		SSÇ ZG Grubu (OD±SS)
Türkiye'de İkamet Süresi		4.71±2.90
		n(%)
Kiminle Yaşıyor?	Aile ile	8(20)
	Tek Ebeveynle	9(22.5)
	Arkadaş ile	18(45)
	Akraba ile	3(7.5)
	Yurtta	2(5)
Ebeveyn Birlikteliği	Beraber	9(22.5)
	Boşanmış	5(12.5)
	Göç Edilen Ülkede Yaşıyorlar	13(32.5)
	Ebeveynlerden biri vefat etmiş	10(25)
	Ebeveynlerin Her İkisi de Vefat Etmiş	1(2.5)
Aylık Gelir Düzeyi	100 Dolar Altı	27(67.5)
	100-200 Dolar	5(12.5)
	200-300 Dolar	6(15)
	300-400 Dolar	2(5)
Çocuk Çalışıyor mu?	Yok	4(10)
	Var	36(90)
Devlet Desteği Alıyor mu?	Yok	27(67.5)
	Var	13(32.5)
Yaşadığı Ülkede Akrabaları Var mı?	Hayır	15(37.5)
	Evet	20(50)
	Var ama Başka Şehirde	5(12.5)
Tıbbi Yardım Alabiliyor mu?	Hayır	22(55)
	Evet	18(45)

ZG= Zorunlu Göç, SSÇ= Suça Sürüklenmiş Çocuk, n= olgu sayısı, OD: Ortalama Değer, SS: Standart Sapma.

Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların Türkiye'de ikamet süre ortalaması 4.71±2.90'di. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların cezaevinden önce %20'i (n=8) ailesiyle beraber, %22.5'i (n=9) tek ebeveyniyle, %45'i (n=18) arkadaşıyla,

%7.5'u (n=3) akrabası ile, %5'i (n=2) ise yurttta kalmaktaydı. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların %22.5'unun (n=9) ebeveyni beraber yaşamakta, %12.5'inin (n=5) ebeveynleri boşanmış, %32.5'unun (n=13) ebeveynleri göç edilen ülkede yaşamakta, %25'inin (n=10) ebeveynlerinden biri vefat etmiş, %2.5'unun (n=1) her iki ebeveyni de vefat etmişti. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların cezaevine girmeden önce hanesine giren aylık gelir düzeyi; %67.5'i (n=27) kişisinde 100 dolar altındaydı. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların %90'ını (n=36) cezaevine girmeden önce bir işte çalışmaktaydı. Bu grubun %32.5'u (n=13) devlet desteği almakta, %45'i (n=18) tıbbi yardım alabilmekteydi. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların %37.5'unun (n=15) yaşadığı ülkede akrabası bulunmamakta, %12.5'unun (n=5) ise yaşadığı ülkede akrabası bulunmakta ancak yaşadığı şehirde bulunmamaktaydı. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocuklarda göç yaşantısı ile alakalı sosyodemografik özellikler Tablo 5'de paylaşılmıştır.

Tablo 5. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmiş Çocuklarda Göç Yaşantısı ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler

Göç Yaşantı ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler		SSÇ ZG Grubu (OD±SS)
Göç Kaç Sene Önce Başladı?		5.28±2.76
Göç Ne Kadar Sürdü?		14.53±20.96
		n(%)
Vatandaşlık	Türkiye Cumhuriyeti	1(2.5)
	Geçici Koruma Statüsü	20(50)
	Yabancı Uyrak	19(47.5)
Mülteci Kampında Kalmış mı?	Hayır	35(87.5)
	Evet	5(12.5)
Türkiye'de Zorunlu Göç Yaşamış mı?	Hayır	33(82.5)
	Evet	7(17.5)
Göç Ettiği Yerde İç Göç Yaşamış mı?	Hayır	17(42.5)
	Evet	23(57.5)
Göç Etmeden Önceki Evinin Durumu Biliyor?	Hayır	23(57.5)
	Biliyor, Hasarlı	11(27.5)
	Biliyor, Sorun Yok	6(15)
Geri Gönderilme Kaygısı Var mı?	Yok	18(45)
	Var	22(55)
Savaş Nedeniyle Ölen Tanıdığı birileri var mı?	Yok	6(15)
	Var	34(85)
Ölü yada Yaralı Birini Görmüş mü?	Hayır	5(12.5)
	Evet	35(87.5)

ZG= Zorunlu Göç, SSÇ= Suça Sürüklenmiş Çocuk, n= olgu sayısı, OD: Ortalama Değer, SS: Standart Sapma.

Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların kaç sene önce göç ettiklerinin ortalaması 5.28 ± 2.76 'dı. Göç etme sürelerinin gün bazında ortalaması ise 14.53 ± 20.96 'di Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların %2.5'u (n=1) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, %47.5'u (n=19) yabancı uyruk vatandaşı, %50'si (n=20) kişisi geçici koruma statüsündeydi. Çocukların %12.5'u (n=5) mülteci kampında kalmıştı. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların %17.5'u (n=7) Türkiye'de zorunlu iç göç yaşamış, %57.5'u (n=23) göç ettiği yerde iç göç yaşamıştı. Bu grubun %57.5'u (n=23) kişisi göç etmeden önceki evinin durumunu bilmiyor, %27.5'u (n=11) göç etmeden önceki evinin durumunu biliyor, evi hasarlıydı. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların %55'inin (n=22) göç ettikleri ülkeye geri gönderilme kaygısı vardı. Bu grubun %85'inin (n=34) savaş nedeniyle ölen tanıdığı birileri vardı. Savaş nedeniyle ölen tanıdığı olan çocukların; %29.4'ü (n=10) çekirdek ailesinden birilerini, %38.2'si (n=13) akrabalarından birilerini, %2.94'ü (n=1) arkadaşlarından birilerini, %29.4'ü (n=10) tanıdık birilerini kaybetmişlerdi. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların %87.5 (n=35) kişisi ölü ya da yaralı birilerini görmüştür. Gördükleri kişilerin, %20'si (n=8) aileden birileri, %12.5'i (n=5) akrabalarından birileri, %5'i (n=2) arkadaşlarından birileri, %35'i (n=14) tanıdık birileri, %15'i (n=6) yabancı birileriydi. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocuklarda suç ile alakalı sosyodemografik özellikler Tablo 6'da paylaşılmıştır.

Tablo 6. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmiş Çocuklarda Suç ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler

Suç Yaşantısı ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler		SSÇ ZG Grubu (OD±SS)
Suça Sürüklenme Yaşı		14.38±1.82
		n(%)
Delici Kesici Alet Kullanmış mı?	Hayır	24(60)
	Evet	16(40)
Delici Kesici Alet Nerede Kullanılmıştır?	Türkiye Cumhuriyeti	12(30)
	Göç Edilen Ülkede	2(5)
	Her İki Ülkede de	2(5)
Göç Edilen Ülkede Suç İşlemiş mi?	Hayır	37(92.5)
	Evet	3(7.5)
Suçun Çeşidi Nedir?	Hırsızlık/Yağma	18(45)
	Yaralama/Öldürme	9(22.5)
	Cinsel İstismar	3(7.5)
	Uyuşturucu	9(22.5)
	Hırsızlık+İstismar	1(2.5)
Suç Sırasında Kiminle Beraber?	Yalnız	9(22.5)
	Aile	2(5)
	Arkadaş	27(67.5)
	Akraba	2(5)
Geniş Ailede Hapise Giren Var mı?	Yok	28(70)
	Var	12(30)

ZG= Zorunlu Göç, SSÇ= Suça Sürüklenmiş Çocuk, n= olgu sayısı, OD: Ortalama Değer, SS: Standart Sapma.

Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların suça sürüklenme yaş ortalaması 14.38±1.82'dir. Bu grubun %40'ı (n=16) delici kesici alet kullanmıştı. Bu grubun %7.5'u (n=3) göç edilen ülkede de suça sürüklenmişti. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların %30'u (n=12) ailesinde hapise giren kişi vardır. Bu kişilerin %20'si (n=8) çekirdek aileden, %12.5'u (n=5) akrabalar arasındandı.

6.1.2. Suça Sürüklenmiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocuklara Dair Sosyodemografik Özellikler

Suçta sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocuklarda sosyodemografik özellikler Tablo 7'de paylaşılmıştır.

Tablo 7. Suça Sürüklenmiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocuklarda Sosyodemografik Özellikler

Sosyodemografik Değişkenler		SSÇ Grubu (OD±SS)
Yaş		16.50±0.81
Kardeş Sayı		4.47±2.23
		n(%)
Kaçınıcı Çocuk Olduğu	İlk çocuk	13(27.5)
	Ortanca	13(27.5)
	Son çocuk	14(30)
Türkçe Okuma Yazma	Biliyor	37(92.5)
	Bilmiyor	3(7.5)
Okula gidiyor mu?	Hayır	40(100)
Kronik Hastalık Tanısı	Yok	33(82.5)
	Var	7(17.5)
Sigara	Hayır	11(27.5)
	Evet	29(72.5)
Alkol	Hayır	18(45)
	Evet	22(55)
Madde	Hayır	21(52.5)
	Evet	19(47.5)
Çocuk Çalışıyor mu?	Yok	23(57.5)
	Var	17(42.5)

SSÇ= Suça Sürüklenmiş Çocuk, n= olgu sayısı, OD: Ortalama Değer, SS: Standart Sapma.

Suçta sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların yaş ortalaması 16.50±0.81'di. Kardeş sayısının ortalaması değeri 4.47±2.23'di. Bu grubun %27.5'u (n=13) ortanca çocuktur. Suça sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocuklardan %7.5'u (n=3) Türkçe okuma yazmayı bilmemekteydi. Suça sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların %17.5'u (n=7) kişisinde kronik hastalık vardı. Suça sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların cezaevine girmeden önce %72.5'u (n=29) sigara, %55'i (n=22) alkol, %47.5'u (n=19) kişisi cezaevine girmeden önce madde kullanmaktaydı. Bu çocukların %42.5'u (n=17) cezaevine girmeden önce herhangi bir işte çalışmaktaydı. Suça sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların annelerinin sosyodemografik özellikleri Tablo 8'de paylaşılmıştır.

Tablo 8. Suça Sürüklenmiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocukların Annelerinin Sosyodemografik Özellikleri

Annelere Ait Sosyodemografik Değişkenler		SSÇ Grubu (OD±SS)
Yaş		42.08±6.91
		n(%)
Anne Yaşıyor mu?	Hayır	2(5)
	Evet	38(95)
Anne Eğitim Durumu	Lise	1(2.5)
	Ortaokul	5(12.5)
	İlkokul	15(37.5)
	Okur yazar	4(10)
	Okur yazar değil	15(37.5)
Meslek	Çalışmıyor	28(70)
	İşçi	6(15)
	Memur	1(2.5)
	Serbest Meslek	3(7.5)
Kronik Hastalık Öyküsü	Yok	20(50)
	Var	18(45)
Psikiyatrik Hastalık Öyküsü	Yok	29(72.5)
	Var	9(22.5)

SSÇ= Suça Sürüklenmiş Çocuk, n= olgu sayısı, OD: Ortalama Değer, SS: Standart Sapma.

Suça sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların annelerinin yaş ortalaması 42.08±6.91'di. Suça sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların %5'inin (n=2) annesi vefat etmişti. Suça sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların annelerinin %37.5'u (n=15) okuryazar değildi. Bu grubun annelerinin %70'i (n=28) çalışmamaktaydı. Suça sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların annelerinin %45'u (n=18) kronik hastalık tanısı bulunmaktaydı. Bu hastalıkların %25'i (n=10) Kardiyak hastalıklar, %12.5'u (n=5) Diyabetes Mellitus, %7.5'u (n=3) tümör, romatizmal hastalıklar gibi diğer hastalıklardır. Bu grubun annelerinin %22.5'u (n=9) kişisinde psikiyatrik hastalık tanısı eşlik etmekteydi. Bu hastalıklar, %17.5'u (n=7) Major Depresif Bozukluk, %2.5'u (n=1) Madde Kullanım Bozukluğu, %2.5'u (n=1) Psikotik Bozukluktu. Suça sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların babaların sosyodemografik özellikleri Tablo 9'da paylaşılmıştır.

Tablo 9. Suça Sürüklenmiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocukların Babalarının Sosyodemografik Özellikleri

Babalara Ait Sosyodemografik Değişkenler		SSÇ Grubu (OD±SS)
Yaş		46.49±7.92
		n(%)
Baba Yaşıyor mu?	Hayır	1(2.5)
	Evet	39(97.5)
Eğitim Durumu	Üniversite	2(5)
	lise	2(5)
	Ortaokul	8(20)
	İlkokul	17(42.5)
	Okur yazar	5(12.5)
	Okur yazar değil	6(15)
Meslek	Çalışmıyor	7(17.5)
	İşçi	12(30)
	Memur	1(2.5)
	Serbest Meslek	19(47.5)
Kronik Hastalık Öyküsü	Yok	24(60)
	Var	15(37.5)
Psikiyatrik Hastalık Öyküsü	Yok	35(87.5)
	Var	4(10)

SSÇ= Suça Sürüklenmiş Çocuk, n= olgu sayısı, OD: Ortalama Değer, SS: Standart Sapma.

Suçta sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların babalarının yaş ortalaması 46.49±7.92'di. Suça sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların %2.5'unun (n=1) babası vefat etmişti. Suça sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların babalarının %.15'i (n=6) okuryazar değildi. Bu grubun babalarının %17.5'u (n=7) kişisi çalışmamaktaydı. Suça sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların babalarının %37.5'u (n=15) kronik hastalık tanısı bulunmaktaydı. Bu hastalıkların %17.5'u (n=7) kardiyak hastalıklar, %2.5'u (n=1) diyabetes mellitus, %17.5'u (n=7) astım, fiziksel engellilik, romatizmal hastalıklar gibi diğer hastalıklardı. Bu grubun babalarının %10'u (n=4) psikiyatrik hastalık tanısı eşlik etmektedir. Bu hastalıklar, %2.5'u (n=1) major depresif bozukluk, %5'i (n=2) alkol-madde kullanım bozukluğu, %2.5'u (n=1) panik bozukluktur. Suça sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocuklarda aile yaşantısına ait sosyodemografik değişkenler Tablo 10'da paylaşılmıştır.

Tablo 10. Suça Sürüklenmiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocuklarda Aile Yaşantısına Ait Sosyodemografik Değişkenler

Aile Yaşantısına Ait Sosyodemografik Değişkenler		SSÇ Grubu
		n(%)
Kiminle Yaşıyor?	Aile ile	25(62.5)
	Tek Ebeveynle	10(25)
	Akraba ile	5(12.5)
Ebeveyn Birlikteliği	Beraber	26(65)
	Boşanmış	9(22.5)
	Ebeveynlerden Biri Vefat Etmiş	4(10)
	Ebeveynlerinden Biri Cezaevinde	1(2.5)
Gelir Düzeyi	100-200 Dolar	3(7.5)
	200-300 Dolar	22(55)
	300-400 Dolar	7(17.5)
	400 Dolar Üstü	8(20)

SSÇ= Suça Sürüklenmiş Çocuk, n= olgu sayısı.

Suçta sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların cezaevinden önce %62.5'u (n=25) ailesiyle beraber, %25'i (n=10) tek ebeveyniyle, %12.5'u (n=5) akrabası ile kalmaktaydı. Suça sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların %65'i (n=26) ebeveynleri beraber yaşamakta, %22.5'u (n=9) ebeveynleri boşanmış, %10'u (n=4) ebeveynlerinden biri vefat etmiş, %2.5'u (n=1) ebeveynlerinden biri cezaevindeydi. Suça sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocuklarda suç ile alakalı sosyodemografik özellikler Tablo 11'de paylaşılmıştır.

Tablo 11. Suça Sürüklenmiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocuklarda Suç ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler

Suç Yaşantısı ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler		SSÇ Grubu (OD±SS)
Suça Sürüklenme Yaşı		14.03±2.43
		n(%)
Delici Kesici Alet Kullanmış mı?	Hayır	13(32.5)
	Evet	27(67.5)
Suçun Çeşidi Nedir?	Hırsızlık/Yağma	10(25)
	Yaralama/Öldürme	15(37.5)
	Cinsel İstismar	7(17.5)
	Uyuşturucu	8(20)
Suç Sırasında Kiminle Beraber?	Yalnız	17(42.5)
	Aile	1(2.5)
	Arkadaş	21(52.5)
	Akraba	1(2.5)
Geniş Ailede Hapise Giren Var mı?	Yok	14(35)
	Var	26(65)
Zorunlu Olmayan İç Göç Yaşamış mı?	Hayır	26(65)
	Evet	14(35)
Ölü yada Yaralı Birini Görmüş mü?	Hayır	5(12.5)
	Evet	35(87.5)

SSÇ= Suça Sürüklenmiş Çocuk, n= olgu sayısı, OD: Ortalama Değer, SS: Standart Sapma.

Suçta sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların suça sürüklenme yaş ortalaması 14.03±2.43'dü. Bu grubun %67.5'u (n=27) daha önce delici kesici alet kullanmıştı. Suça sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların %65'inin (n=26) ailesinde hapise giren kişi vardır. Hapise giren kişilerin, %55'i (n=22) çekirdek aileden, %27.5'u (n=11) akrabaları arasındandı. Suça sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların %35'i (n=14) zorunlu olmayan iç göç yaşamıştı. Bu grubun %87.5'u (n=35) kişisi ölü ya da yaralı birini görmüştü. Bu kişilerin, %2.5'i (n=1) çekirdek aile, %15'i (n=6) akraba, %35'i (n=14) arkadaş, %30'i (n=12) tanıdık, %5'i (n=2) yabancıydı.

6.1.3. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmemiş Çocuklara Dair Sosyodemografik Özellikler

Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların sosyodemografik özellikleri Tablo 12'de paylaşılmıştır.

Tablo 12. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmemiş Çocukların Sosyodemografik Özellikleri

Sosyodemografik Değişkenler		ZG Grubu (OD±SS)
Yaş		15.68±0.99
Kardeş Sayı		4.35±2.42
		n(%)
Kaçınıcı Çocuk Olduğu	İlk çocuk	12(30)
	Ortanca	18(45)
	Son çocuk	10(25)
Türkçe Okuma Yazma	Biliyor	39(97.5)
	Bilmiyor	1(2.5)
Okula gidiyor mu?	Evet	40(100)
Nereden Göç Etmiş?	Suriye	37(92.5)
	Filistin	1(2.5)
	Doğu Türkistan	1(2.5)
	Yemen	1(2.5)
Göç Etmeden Önce Okula Gitmiş mi?	Hayır	2(5)
	Evet	38(95)
Kronik Hastalık Öyküsü	Yok	33(82.5)
	Var	7(17.5)
Sigara	Hayır	38(95)
	Evet	2(5)
Alkol	Hayır	40(100)
Madde	Hayır	40(100)
	Evet	0 (0%)

ZG= Zorunlu Göç, n= olgu sayısı, OD: Ortalama Değer, SS: Standart Sapma .

Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların yaş ortalaması 15.68±0.99'du. Kardeş sayısının ortalaması 4.35±2.42'di. Bu grubun %45'i (n=18) kişisi ortanca çocuktur. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların %2.5'i (n=1) Türkçe okuma yazmayı bilmemektedir. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların; %92.5'u (n=37) kişisi Suriye'den, %2.5'i (n=1) Doğu Türkistan'dan, %2.5'i (n=1) Filistin'den, %2.5'i (n=1) Yemen'den göç etmişti. Bu çocukların %95'i (n=38) kişisi göç etmeden önce okula gitmişti. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların %17.5'u (n=7) kişisinde kronik hastalık vardı. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların %5'i (n=2) sigara içmekte olduğunu belirtti, alkol ve madde kullanan yoktu. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların annelerinin sosyodemografik özellikleri Tablo 13'de paylaşılmıştır.

Tablo 13. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmemiş Çocukların Annelerinin Sosyodemografik Özellikleri

Annelere Ait Sosyodemografik Değişkenler		ZG Grubu (OD±SS)
Yaş		41.18±6.24
		n(%)
Anne Yaşıyor mu?	Hayır	1(2.5)
	Evet	39(97.5)
Eğitim Durumu	Üniversite	13(32.5)
	lise	13(32.5)
	Ortaokul	10(25)
	İlkokul	2(5)
	Okur yazar değil	2(5)
Meslek	Çalışmıyor	32(80)
	İşçi	2(5)
	Serbest Meslek	5(12.5)
Kronik Hastalık Öyküsü	Yok	29(72.5)
	Var	10(25)
Psikiyatrik Hastalık Öyküsü	Yok	35(87.5)
	Var	4(10)
Anne Türkçe Biliyor mu?	Hayır	16(40)
	Kısmi	19(47.5)
	Evet	4(10)

ZG= Zorunlu Göç, n= olgu sayısı, OD: Ortalama Değer, SS: Standart Sapma.

Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların annelerinin yaş ortalaması 41.18±6.24'dü. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların %2.5'i (n=1) annesinin vefat ettiğini bildirdi. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların annelerinin %5'i (n=2) okuryazar değildi. Bu grubun annelerinin %80'i (n=32) herhangi bir işte çalışmamaktaydı. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların annelerinin %25'i (n=10) kronik hastalık tanısı eşlik etmektedir. %15'i (n=6) kardiyak hastalıklar, %10'u (n=4) romatizmal hastalıklar gibi diğer hastalıklardı. %10'u (n=4) kişisinde psikiyatrik hastalık tanısı eşlik etmekteydi. Bu hastalıklar %5'i (n=2) major depresif bozukluk, %5'i (n=2) psikotik bozukluktu. Bu grubun annelerinin %40'ının (n=16) Türkçe konuşmayı bilmiyorken, %47.5'unun (n=19) kısmi bilmekte olduğu öğrenildi. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların babaların sosyodemografik özellikleri Tablo 14'de paylaşılmıştır.

Tablo 14. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmemiş Çocukların Babalarının Sosyodemografik Özellikleri

Babalara Ait Sosyodemografik Değişkenler		ZG Grubu (OD ±SS)
Yaş		48.83±8.68
		n(%)
Baba Yaşıyor mu?	Hayır	5(12.5)
	Evet	35(87.5)
Eğitim Durumu	Üniversite	12(30)
	lise	10(25)
	Ortaokul	13(32.5)
	İlkokul	5(12.5)
Meslek	Çalışmıyor	7(17.5)
	İşçi	1(2.5)
	Serbest Meslek	27(67.5)
Kronik Hastalık Öyküsü	Yok	25(62.5)
	Var	10(25)
Psikiyatrik Hastalık Öyküsü	Yok	35(87.5)
Baba Türkçe Biliyor mu?	Hayır	10(25)
	Kısmi	18(45)
	Evet	7(17.5)

ZG= Zorunlu Göç, n= olgu sayısı, OD: Ortalama Değer, SS: Standart Sapma.

Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların babalarının yaş ortalaması 48.83±8.68'di. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların %12.5'unun (n=5) babasının vefat ettiği öğrenildi. Bu grubun babalarının %17.5'u (n=7) çalışmamaktaydı. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların babaların %25'inde (n=10) kronik hastalık tanısı vardı. Bu hastalıkların %15'i (n=6) kardiyak hastalıklar, %10'u (n=4) romatizmal hastalıklar gibi diğer kronik hastalıklardı. Bu grubun babalarının %25'i (n=10) Türkçe konuşmayı bilmiyorken, %45'inin (n=18) kısmi bilmekte olduğu öğrenildi. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocuklarda göç sonrası yaşantısı ile alakalı sosyodemografik özellikler Tablo 15'de paylaşılmıştır.

Tablo 15. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmemiş Çocuklarda Göç Sonrası Yaşantısı ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler

Göç Sonrası Yaşantı ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler		ZG Grubu (OD ±SS)
Türkiye’de İkamet Süresi		6.65±2.03
		n(%)
Kiminle Yaşıyor?	Aile ile	31(77.5)
	Tek Ebeveynle	7(17.5)
	Akraba ile	2(5)
Ebeveyn Birlikteliği	Beraber	31(77.5)
	Boşanmış	2(5)
	Babanın Birden Fazla Evliliği Var	1(2.5)
	Ebeveynlerden Biri Vefat Etmiş	4(10)
	Ebeveynlerden Biri Cezaevinde	1(2.5)
	Ebeveynlerin Biri Vefat Etmiş, Diğer Göç Edilen Ülkede	1(2.5)
Aylık Gelir Düzeyi	100 Dolar Altı	3(7.5)
	100-200 Dolar	3(7.5)
	200-300 Dolar	15(37.5)
	300-400 Dolar	12(30)
	400 Dolar Üstü	7(17.5)
Çocuk Çalışıyor mu?	Var	8(20)
	Yok	32(80)
Devlet Desteği Alıyor mu?	Yok	19(47.5)
	Var	21(52.5)
Yaşadığı Ülkede Akrabaları Var mı?	Hayır	6(15)
	Evet	30(75)
	Var ama Başka Şehirde	4(10)
Tıbbi Yardım Alabiliyor mu?	Hayır	2(5)
	Evet	38(95)

ZG= Zorunlu Göç, n= olgu sayısı, OD: Ortalama Değer, SS: Standart Sapma.

Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların Türkiye’de ikamet sürelerinin ortalaması 6.65±2.03’di. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların %77.5’u (n=31) ailesiyle beraber, %17.5’i (n=7) tek ebeveyniyle, %5’i (n=2) akrabası ile kaldığını belirtti. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların %77.5’u (n=31) ebeveyni beraber yaşamakta, %5’i (n=2) ebeveynleri boşanmış, %2.5’unun (n=1) babasının birden fazla evliliği vardı, %10’un (n=4) ebeveynlerinden biri vefat etmiş, %2.5’u (n=1) ebeveynlerden biri cezaevindedir, %2.5’u (n=1) ebeveynlerin biri vefat etmiş, diğeri göç edilen ülkede yaşamaktadır. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların aylık gelir düzeyi; %7.5’unda (n=3) 100 dolar altındaydı. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların %20’si (n=8) okul dışı saatlerde bir işte çalışmakta

olduğunu belirtti. %10'u (n=4) işçi olarak, %10'u (n=4) terzi, grafik tasarım gibi işler yapmaktaydı. Bu grubun %47.5'u (n=19) devlet desteği, %5'i (n=2) tıbbi yardım alamamaktaydı. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların %15'i (n=6) yaşadığı ülkede akrabası bulunmamakta, %10'un (n=4) ise yaşadığı ülkede akrabası bulunmakta ancak yaşadığı şehirde bulunmamaktaydı. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocuklarda göç yaşantısı ile alakalı sosyodemografik özellikler Tablo 16'da paylaşılmıştır.

Tablo 16. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmemiş Çocuklarda Göç Yaşantısı ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler

Göç Yaşantısı ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler		ZG Grubu (OD $\pm$ SS)
Göç Kaç Sene Önce Başladı?		6.93 $\pm$ 2.06
Göç Ne Kadar Sürdü?		1.48 $\pm$ 0.78
		n(%)
Vatandaşlık	Türkiye Cumhuriyeti	5(12.5)
	Geçici Koruma Statüsü	32(80)
	Yabancı Uyruk	3(7.5)
Mülteci Kampında Kalmış mı?	Hayır	40(100)
Türkiye'de Zorunlu Göç Yaşamış mı?	Hayır	28(70)
	Evet	12(30)
Göç Ettiği Yerde İç Göç Yaşamış mı?	Hayır	28(70)
	Evet	12(30)
Göç Etmeden Önceki Evinin Durumu Biliyor?	Hayır	8(20)
	Biliyor, Hasarlı	21(52.5)
	Biliyor, Sorun Yok	11(27.5)
Geri Gönderilme Kaygısı Var mı?	Yok	15(37.5)
	Var	25(62.5)
Savaş Nedeniyle Ölen Tanıdığı birileri var mı?	Yok	13(32.5)
	Var	27(67.5)
Ölü yada Yaralı Birini Görmüş mü?	Hayır	16(40)
	Evet	24(60)

ZG= Zorunlu Göç, n= olgu sayısı, OD: Ortalama Değer, SS: Standart Sapma.

Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların kaç sene önce göç ettiklerinin ortalaması 6.93 $\pm$ 2.06'dı. Göç etme sürelerinin gün bazında ortalaması ise 1.48 $\pm$ 0.78'di. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların %12.5'u (n=5) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, %7.5'u (n=3) yabancı uyruk vatandaşı, %80'i (n=32) geçici koruma statüsündeydi. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların %30'u (n=12) Türkiye'de zorunlu iç göç yaşamış, %30'u (n=12) göç ettiği yerde iç göç yaşamıştı. Bu grubun %20'si (n=8) göç etmeden önceki evinin durumunu bilmiyor, %52.5'u (n=21) göç

etmeden önceki evinin durumunu biliyor, evi hasarlıydı. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların %62.5'u (n=25) göç ettikleri ülkeye geri gönderilme kaygısı vardı. Bu grubun %67.5'unun (n=27) savaş nedeniyle ölen tanıdığı birileri vardır. Savaş nedeniyle ölen kişilerin, %12.5'u (n=5) çekirdek aile, %37.5'u (n=15) akraba, %17.5'u (n=7) kişisi tanıdıktı. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların %60'ı (n=24) ölü ya da yaralı birilerini görmüştü. Ölü ya da yaralı kişilerin, %5'i (n=2) çekirdek aile, %10'un (n=4) akraba, %2.5'unun (n=1) arkadaş, %12.5'u (n=5) tanıdık, %30 (n=12) yabancısıdır. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocuklarda suç ile alakalı sosyodemografik özellikler Tablo 17'de paylaşılmıştır.

Tablo 17. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Suça Sürüklenmemiş Çocuklarda Suç ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler

Suç Yaşantısı ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler		ZG Grubu
		n(%)
Delici Kesici Alet Kullanmış mı?	Hayır	40(100)
Geniş Ailede Hapise Giren Var mı?	Yok	30(75)
	Var	10(25)

n= olgu sayısı.

Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların hepsi daha önce delici kesici alet kullanmadığını belirtmiştir. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların n=10 (%25) kişinin ailesinde hapise giren kişi vardı. Cezaevine giren %22.5'u (n=9) çekirdek aileden, %2.5'u (n=1) akrabasıydı.

6.1.4. Suça Sürüklenmemiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocuklara Dair Sosyodemografik Özellikler

Suçta sürüklenmemiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocuklarda sosyodemografik özellikler Tablo 18'de paylaşılmıştır.

Tablo 18. Suça Sürüklenmemiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocuklarda Sosyodemografik Özellikler

Sosyodemografik Değişkenler		Kontrol Grubu (OD ±SS)
Yaş		15.35±1.05
Kardeş Sayı		3.40±2.01
		n(%)
Kaçınıcı Çocuk Olduğu	İlk çocuk	9(22.5)
	Ortanca	10(25)
	Son çocuk	21(52.5)
Türkçe Okuma Yazma	Biliyor	40(100)
Okula gidiyor mu?	Evet	40(100)
Kronik Hastalık Öyküsü	Yok	34(85)
	Var	6(15)
Sigara	Hayır	28(70)
	Evet	12(30)
Alkol	Hayır	39(97.5)
	Evet	1(2.5)
Madde	Hayır	40(100)
Çocuk Çalışıyor mu?	Yok	36(90)
	Var	4(10)

n= olgu sayısı, OD: Ortalama Değer, SS: Standart Sapma.

Suçta sürüklenmemiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların yaş ortalaması 15.35±1.05'di. Kardeş sayısının ortalama değeri 3.40±2.01'di. Bu gruptaki çocukların %25'i (n=10) ortanca çocuktur. Suçta sürüklenmemiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların %15'inde (n=6) kronik hastalık vardı. Suçta sürüklenmemiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların %30'u (n=12) sigara içtiğini, %2.5'u (n=1) alkol aldığını ifade etti. Suçta sürüklenmemiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların %10'u (n=4) okul dışındaki saatlerde bir işte çalışmakta olduğunu belirtti. Bu çocukların %5'i (n=2) işçi olarak, %5'i (n=2) terzi dükkanında çalıştığı öğrenildi.. Suçta sürüklenmemiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların annelerinin sosyodemografik özellikleri Tablo 19'da paylaşılmıştır.

Tablo 19. Suça Sürüklenmemiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocukların Annelerinin Sosyodemografik Özellikleri

Annelere Ait Sosyodemografik Değişkenler		Kontrol Grubu (OD $\pm$ SS)
Yaş		42.65 $\pm$ 7.34
		n(%)
Annenin Eğitim Durumu	Üniversite	5(12.5)
	Lise	4(10)
	Ortaokul	8(20)
	İlkokul	17(42.5)
	Okur yazar	2(5)
	Okur yazar değil	4(10)
Meslek	Çalışmıyor	32(80)
	İşçi	3(7.5)
	Memur	2(5)
	Serbest Meslek	3(7.5)
Kronik Hastalık Öyküsü	Yok	31(77.5)
	Var	9(22.5)
Psikiyatrik Hastalık Öyküsü	Yok	39(97.5)
	Var	1(2.5)

n= olgu sayısı, OD: Ortalama Değer, SS: Standart Sapma.

Suça sürüklenmemiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların annelerinin yaş ortalaması 42.65 $\pm$ 7.34'dü. Suça sürüklenmemiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların annelerinin %10'u (n=4) okuryazar değildi. Bu grubun annelerinin %80'i (n=32) çalışmamaktaydı. Suça sürüklenmemiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların annelerinin %22.5'unda (n=9) kronik hastalık öyküsü eşlik etmekteydi. Bu hastalıklar, %10'un (n=4) kardiyak hastalıklar, %10'un (n=4) diyabetes mellitus, %5'i (n=2) astım hastalığıydı. %2.5'unun (n=1) majör depresif bozuklukla seyreden psikiyatrik hastalık öyküsü olduğu öğrenildi. Suça sürüklenmemiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların babaların sosyodemografik özellikleri Tablo 20'de paylaşılmıştır.

Tablo 20. Suça Sürüklenmemiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocukların Babalarının Sosyodemografik Özellikleri

Babalara Ait Sosyodemografik Değişkenler		Kontrol Grubu (OD $\pm$ SS)
Yaş		46.30 $\pm$ 6.65
		n(%)
Baba Yaşıyor mu?	Hayır	3(7.5)
	Evet	37(92.5)
Eğitim Durumu	Üniversite	7(17.5)
	lise	7(17.5)
	Ortaokul	9(22.5)
	İlkokul	15(37.5)
	Okur yazar değil	2(5)
Meslek	Çalışmıyor	3(7.5)
	İşçi	9(22.5)
	Memur	5(12.5)
	Serbest Meslek	20(50)
Kronik Hastalık Öyküsü	Yok	34(85)
	Var	3(7.5)
Psikiyatrik Hastalık Öyküsü	Yok	37(92.5)
	Var	0 (%0)

n= olgu sayısı, OD: Ortalama Değer, SS: Standart Sapma.

Suça sürüklenmemiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların babalarının yaş ortalaması 46.30 $\pm$ 6.65'di. Suça sürüklenmemiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların %7.5'unun (n=3) babasının vefat ettiği öğrenildi. Suça sürüklenmemiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların babalarının %5'i (n=2) okuryazar değildi. Bu grubun babalarının %7.5'u (n=3) herhangi bir işte çalışmamaktaydı. Suça sürüklenmemiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların babaların %7.5'unda (n=3) kronik hastalık öyküsü vardı, bu hastalıklar, %5'i (n=2) kardiyak hastalıklar, %2.5'unun (n=1) romatizmal hastalıklar şeklindeydi. Bu grubun babalarında psikiyatrik hastalık öyküsü bulunmamaktaydı. Suça sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocuklarda aile yaşantısına ait sosyodemografik değişkenler Tablo 21'de paylaşılmıştır.

Tablo 21. Suça Sürüklenmiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocuklarda Aile Yaşantısına Ait Sosyodemografik Değişkenler

Aile Yaşantısına Ait Sosyodemografik Değişkenler		Kontrol Grubu
		n(%)
Kiminle Yaşıyor?	Aile ile	32(80)
	Tek Ebeveynle	7(17.5)
	Akraba ile	1(2.5)
Ebeveyn Birlikteliği	Beraber	32(80)
	Boşanmış	4(10)
	Ebeveynlerden Biri Vefat Etmiş	3(7.5)
	Ebeveynlerinden Biri Cezaevinde, Diğeri Terk Etmiş	1(2.5)
Gelir Düzeyi	100-200 Dolar	2(5)
	200-300 Dolar	10(25)
	300-400 Dolar	13(32.5)
	400 Dolar Üstü	15(37.5)

n= olgu sayısı.

Suça sürüklenmemiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların %80'i (n=32) ailesiyle beraber, %17.5'u (n=7) tek ebeveyniyle, %2.5'unun (n=1) akrabası ile kalmaktaydı. Suça sürüklenmemiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların %80'i (n=32) ebeveynleri beraber yaşamakta, %10'un (n=4) ebeveynleri boşanmış, %7.5'u (n=3) ebeveynlerinden biri vefat etmiş, %2.5'unun (n=1) ebeveynlerinden biri cezaevinde, diğeri evi terk etmişti. Suça sürüklenmemiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocuklarda suç ile alakalı sosyodemografik özellikler Tablo 22'de paylaşılmıştır.

Tablo 22. Suça Sürüklenmemiş Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan Çocuklarda Suç ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler

Suç Yaşantısı ile Alakalı Sosyodemografik Özellikler		Kontrol Grubu
		n(%)
Delici Kesici Alet Kullanmış mı?	Hayır	40(100)
Geniş Ailede Hapise Giren Var mı?	Yok	38(95)
	Var	2(5)
Zorunlu Olmayan İç Göç Yaşamış mı?	Hayır	39(97.5)
	Evet	1(2.5)
Ölü yada Yaralı Birini Görmüş mü?	Hayır	37(92.5)
	Evet	3(7.5)

n= olgu sayısı.

Suça sürüklenmemiş zorunlu göç yaşantısı olmayan çocukların %5'inin (n=2) ailesinde hapse giren birileri vardı. Bu grubun %2.5'unun (n=1) daha önce zorunlu olmayan iç göç yaşadığı öğrenildi. Bu çocukların %7.5'u ise (n=3) daha önce ölü ya da yaralı birilerini gördüklerini belirtti.

6.2. ZORUNLU GÖÇE MARUZ KALMIŞ OLGULARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Çalışmamıza dahil ettiğimiz zorunlu göçe maruz kalmış toplam 80 olgudan suça sürüklenmiş (n=40) ve suça sürüklenmemiş (n=40) olguları sosyodemografik özellikler, K-SADS ile konulan psikiyatrik tanımlar ve çalışmamızda kullanılan ölçeklerden alınan puanlar açısından karşılaştırdık.

6.2.1. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Sosyodemografik Verilerinin Karşılaştırılması

Zorunlu göçe maruz kalmış olgulardan suça sürüklenmiş 40 olgu ile suça sürüklenmemiş 40 olgunun sosyodemografik veriler açısından karşılaştırılması Tablo 23'de paylaşılmıştır.

Tablo 23. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Sosyodemografik Verileri

		Zorunlu Göçe Maruz Kalan (n:80)		z	p
		Suça Sürüklenmiş (n:40)	Kontrol (n:40)		
Yaş		Median (%25-75)	Median (%25-75)	z	p
		16 (15-17)	16 (15-16)		
Kardeş Sayısı		7 (4-8.75)	4 (3-5)	-3.647	<0.001*
		n(%)	n(%)	x ²	p
Kaçınıcı Çocuk	İlk Çocuk	7 (%17.5)	12 (%30)	2.678	0.262 ^a
	Ortanca Çocuk	25 (%62.5)	18 (%45)		
	Son Çocuk	8 (%20)	10 (%25)		
Okuma Yazma Biliyor mu?	Bilmiyor	17 (%42.5)	1 (%2.5)	18.351	<0.001 ^a
	Anadilinde ya da Türkçe Biliyor	23 (%57.5)	39 (%97.5)		
Göçten Önce Okula Gitmiş mi?	Hayır	16 (%40)	2 (%5)	14.050	<0.001 ^a
	Evet	24 (%60)	38 (%95)		
Çocuk Çalışıyor mu?	Hayır	4 (%10)	32 (%80)	39.596	<0.001 ^a
	Evet	36 (%90)	8 (%20)		
Kronik Hastalık Öyküsü	Yok	33 (%82.5)	33 (%82.5)	0.00	1.000 ^a
	Var	7 (%17.5)	7 (%17.5)		
Sağlık Sigortası	Yok	22 (%55)	2 (%5)	23.810	<0.001 ^a
	Var	18 (%45)	38 (%95)		
Sigara Kullanıyor mu?	Hayır	12 (%30)	38 (%95)	36.053	<0.001 ^a
	Evet	28 (%70)	2 (%5)		
Alkol Kullanıyor mu?	Hayır	31 (%77.5)	40 (%100)		0.002 ^b
	Evet	9 (22.5)	0 (%0)		
Madde Kullanıyor mu?	Hayır	27 (%67.5)	40 (%100)	15.522	<0.001 ^a
	Evet	13 (%32.5)	0 (%0)		

n= olgu sayısı, p*= Mann-Whitney U testi p değeri, p^a= Pearson Ki-Kare Testi p değeri, p^b = Fisher'in kesin testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

İki grup kıyaslandığında kardeş sayısının suça sürüklenmiş grupta daha fazla olduğu bulundu ($z=-3.647$, $p=<0.001$). Göçten önce okula gitme oranı açısından değerlendirdiğinde kontrol grubunda daha yüksek olmak üzere ($\chi^2=14.050$, $p=<0.001$) gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdi. Suça sürüklenen zorunlu göçe maruz kalan olgularda Türkçe ya da anadilinde okuma yazma bilme oranı zorunlu göç yaşamış kontrol grubuna oranla daha düşüktü

($\chi^2=18.351$, $p<0.001$). Suça sürüklenen zorunlu göçe maruz kalmış çocukların cezaevine girmeden önce herhangi bir işte çalışma oranı zorunlu göçe maruz kalmış kontrol grubundan daha yüksekti ($\chi^2=39.596$, $p<0.001$). Sağlık sigortasının olup olmaması açısından değerlendirdiğinde kontrol grubunda daha yüksek olmak üzere ($\chi^2=23.810$, $p<0.001$) gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdi. İki grup sigara ($\chi^2=36.053$, $p<0.001$), alkol ($p<0.002$) ve madde kullanım ($\chi^2=15.522$, $p<0.001$) oranları açısından karşılaştırıldığında her 3 durumda suça sürüklenen zorunlu göçe maruz kalan olgularda kontrol grubuna göre anlamlı derecede yüksek bulundu. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocuklar ile zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların ebeveynlerinin karşılaştırılmış sosyodemografik verileri Tablo 24’de paylaşılmıştır.



Tablo 24. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Ebeveynlerinin Sosyodemografik Verileri

		Zorunlu Göçe Maruz Kalan (n:80)					
		Suça Sürüklenmiş(n:40)		Kontrol (n:40)			
		n(%)		n(%)		x ²	p
Anne Yaşıyor mu?	Hayır	2 (%5)		1 (%2.5)			1.00 ^b
	Evet	38 (%95)		39 (%97.5)			
Baba Yaşıyor mu?	Hayır	10 (%25)		5 (%12.5)		2.051	0.152 ^a
	Evet	30 (%75)		35 (87.5)			
Anne Eğitim Düzeyi	Okur Yazar Değil	24 (%60)		2 (%5)		43.509	<0.001 ^a
	Okur Yazar ancak Okula Gitmemiş	7 (%17.5)		0 (%0)			
	İlköğretim ve/veya üstü bir dereceden mezun	9 (%22.5)		38 (%95)			
Baba Eğitim Düzeyi	Okur Yazar Değil	12 (%30)		0 (%0)		20.000	<0.001 ^a
	Okur Yazar ancak Okula Gitmemiş	4 (%10)		0 (%0)			
	İlköğretim ve/veya üstü bir dereceden mezun	24 (%60)		40 (%100)			
Anne Çalışıyor mu?	Çalışmıyor	32 (%84.2)		32 (%82.1)		0.064	0.800 ^a
	Çalışıyor	6 (%15.8)		7 (%17.9)			
Baba Çalışıyor mu?	Çalışmıyor	8 (%26.7)		7 (%20)		0.404	0.525 ^a
	Çalışıyor	22 (%73.3)		28 (%80)			
		Biliyor (n, %)	Bilmiyor(n,%)	Biliyor (n, %)	Bilmiyor (n,%)		
Anne Türkçe Konuşma		15 (%39.5)	23 (%60.5)	23 (%59)	16 (%41)	2.928	0.087 ^a
Baba Türkçe Konuşma		8 (%26.7)	22 (%73.3)	25 (%71.4)	10 (%28.6)	12.950	<0.001 ^a
		Var (n, %)	Yok (n, %)	Var (n, %)	Yok (n, %)		
Annede Ruhsal Hastalık Öyküsü		11 (%28.9)	27 (%71.1)	4 (%10.3)	35 (%89.7)	4.287	0.038 ^a
Babada Ruhsal Hastalık Öyküsü		4 (%13.3)	26 (%86.7)	0	35 (%100)	4.973	0.026 ^a
Annede Kronik Hastalık Öyküsü		20 (%52.6)	18 (%47.4)	10 (%25.6)	29 (%74.4)	5.896	0.015 ^a
Babada Kronik Hastalık Öyküsü		10 (%33.3)	20 (%66.7)	10 (%28.6)	25 (%71.4)	0.172	0.678 ^a

n= olgu sayısı, p*= Mann-Whitney U testi p değeri, p*= Pearson Ki-Kare Testi p değeri, p^b = Fisher'in kesin testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

İki grubun anne ($\chi^2=43.509$, $p < 0.001$) ve babalarının ($\chi^2=20.000$, $p < 0.001$) eğitim düzeyleri kıyaslandığında kontrol grubunda suça sürüklenen gruptan daha yüksek olmak üzere anlamlı düzeyde farklılık saptandı. Babanın Türkçe konuşması açısından değerlendirildiğinde kontrol grubunda daha yüksek olmak üzere ($\chi^2=12.950$, $p < 0.001$) gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdi. Suça sürüklenmiş olguların annelerinin kronik hastalığının daha sık görüldüğü saptandı ($\chi^2=5.896$, $p=0.015$). Suça sürüklenen grupta kontrol grubuna kıyasla annelerinde ($\chi^2=4.287$, $p=0.038$) ve babalarında ($\chi^2=4.973$, $p=0.026$) ruhsal hastalık düzeyi anlamlı bulundu. Zorunlu göçe maruz kalmış olgulardan suça sürüklenmiş ve suça sürüklenmemiş grupların göç sonrası yaşantılarına dair sosyodemografik verileri Tablo 25’te paylaşılmıştır.

Tablo 25. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Göç Sonrası Yaşantılarına Dair Sosyodemografik Verileri

		Zorunlu Göçe Maruz Kalan (n:80)			
		Suça Sürüklenmiş (n:40)	Kontrol (n:40)	x ²	p
		n(%)	n(%)		
Gelir Düzeyi	Asgari Ücret Altı	38 (%95)	21 (%52.5)	18.660	<0.001 ^a
	Asgari Ücret Ve Üstü	2 (%5)	19 (%47.5)		
Kiminle Yaşıyor?	Her iki ebeveyninden de ayrı	23 (%57.5)	2 (%5)	25.658	<0.001 ^a
	Bir ya da her iki ebeveyniyle yaşıyor	17 (%42.5)	38 (%95)		
Ebeveyn Birlikteliği	Beraber	9 (%22.5)	31 (%77.5)	24.200	<0.001 ^a
	Parçalanmış Aile	31 (%77.5)	9 (%22.5)		
Mevcut Evin Durumu	Kendi ev	0 (%0)	2 (%5)		0.494 ^b
	Kira veya Yurt	40 (%5)	38 (%0)		
Akrabaları Var mı?	Yok	15 (%37.5)	6 (%15)	5.230	0.022 ^a
	Aynı ya da Başka Şehirde Var	25 (%62.5)	34 (%85)		
Devlet Desteği	Yok	27 (%67.5)	19 (%47.5)	3.274	0.07 ^a
	Var	13 (%32.5)	21 (%52.5)		
Vatandaşlık	Türkiye Cumhuriyeti	1 (%2.5)	5 (%12.5)	17.072	<0.001 ^a
	Geçici Koruma Statüsü	20 (%50)	32 (%80)		
	Yabancı Uyruk	19 (%47.5)	3 (%7.5)		

n= olgu sayısı, p^a= Pearson Ki-Kare Testi p değeri, p^b = Fisher'in kesin testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

Haneye giren aylık gelir açısından değerlendirildiğinde kontrol grubunda daha yüksek olmak üzere ($\chi^2=18.660$, $p<0.001$) gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdi. Kontrol grubunun daha fazla bir ya da iki ebeveyniyle beraber yaşadığı gözlemlendi. ($\chi^2=25.658$, $p<0.001$) Ebeveyn birlikteliği sorgulandığında, suça sürüklenmiş grupta ayrılık, kayıp gibi nedenlerle kontrol grubuna kıyasla daha yüksek oranda dağılmış aile oranı olduğu bulundu.

($\chi^2=24.200$, $p<0.001$) Akrabaların olması açısından değerlendirildiğinde kontrol grubunda daha yüksek olmak üzere ($\chi^2=5.230$, $p=0.022$) gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdi. Vatandaşlık açısından değerlendirildiğinde suça sürüklenmiş grubun daha fazla yabancı uyruklu olduğu gözlemlendi ($\chi^2=17.072$, $p<0.001$) ve bu bulgunun gruplar arasında anlamlı düzeyde farklı olduğu saptandı. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocuklar ile zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların göç yaşantılarına dair karşılaştırılmış sosyodemografik verileri Tablo 26’da paylaşılmıştır.

Tablo 26. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Göç Yaşantılarına Dair Sosyodemografik Verileri					
		Zorunlu Göçe Maruz Kalan (n:80)			
		Suça Sürüklenmiş (n:40)	Kontrol (n:40)		
Göç Ne Kadar Sürdü?		Median (%25-75)	Median (%25-75)	z	p
		5 (1.25-15.75)	1 (1-2)	-4.855	<0.001*
		n(%)	n(%)	x ²	p
Mülteci Kampında Kalmış mı?	Hayır	35 (%87.5)	40 (%100)		0.055 ^b
	Evet	5 (%12.5)	0 (%0)		
Göç Ettiği Yerde Zorunlu İç Göç Yaşamış mı?	Hayır	17 (%42.5)	28 (%70)	6.146	0.013 ^a
	Evet	23 (%57.5)	12 (%30)		
Türkiye’de Zorunlu İç Göç Yaşamış mı?	Hayır	33 (%82.5)	28 (%70)	1.726	0.189 ^a
	Evet	7 (%17.5)	12 (%30)		
Göç Ettiği Yerdeki Evinin Durumunu Biliyor Mu?	Bilmiyor	23 (%57.5)	8 (%20)	11.854	0.003 ^a
	Biliyor, Hasarlı	11 (%27.5)	21 (%52.5)		
	Biliyor, Sorun Yok	6 (%15)	11 (%27.5)		
Geri Gönderilme Kaygısı	Yok	18 (%45)	15 (%37.5)	0.464	0.496 ^a
	Var	22 (%55)	25 (%62.5)		

n= olgu sayısı, p*= Mann-Whitney U testi p değeri, p^a= Pearson Ki-Kare Testi p değeri, p^b = Fisher’in kesin testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

İki grup kıyaslandığında suça sürüklenen grubun göç süresinin daha uzun sürdüğü bulundu ($z=-4.855$, $p<0.001$). Göçün ne zaman başladığı ($t=-3.030$, $p=0.03$), Türkiye’de ikamet süresi ($z=-3.244$, $p=0.001$) bakıldığında kontrol grubunun daha yüksek çıktığı bulundu,

bu bulgunun iki grup arasında anlamlı olduğu saptandı. Mülteci kampında kalmak açısından değerlendirildiğinde suça sürüklenmiş grupta daha sık olmak üzere ($p=0.055$) gruplar arasında sınır düzeyde anlamlı farklılık gösterdi. Suça sürüklenmiş grupta göç ettiği yerde zorunlu iç göç yaşantısı oranı daha yüksekti ($\chi^2=6.146$, $p=0.013$). Göç edilen ülkedeki evinin son durumunu suça sürüklenmiş grubun daha fazla bilmediği saptandı ($\chi^2=11.854$, $p=0.003$). Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocuklar ile zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş çocukların suç ile alakalı karşılaştırılmış sosyodemografik verileri Tablo 27’de paylaşılmıştır.

Tablo 27. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Suç ile Alakalı Sosyodemografik Verileri					
		Zorunlu Göçe Maruz Kalan (n:80)			
		Suça Sürüklenmiş (n:40)	Kontrol (n:40)	χ^2	p
		n(%)	n(%)		
Savaş Nedeniyle Ölen Tanıdığı Birileri Var mı?	Yok	6 (%15)	13 (%32.5)	3.382	0.066 ^a
	Var	34 (%85)	27 (%67.5)		
Ölü yada Yaralı Birini Görmüş mü?	Hayır	5 (%12.5)	16 (%40)	7.813	0.005 ^a
	Evet	35 (%87.5)	24 (%60)		
Delici Kesici Alet Kullanmış mı?	Hayır	24 (%60)	40 (%100)	20.000	<0.001 ^a
	Evet	16 (%40)	0 (%0)		
Ailede Hapise Giren Biri Var mı?	Hayır	28 (%70)	30 (%75)	0.251	0.617 ^a
	Evet	12 (%30)	10 (%25)		

n= olgu sayısı, p^a= Pearson Ki-Kare Testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

Ölü ya da yaralı birini görme açısından değerlendirildiğinde suça sürüklenmiş grupta daha yüksek olmak üzere ($\chi^2=7.813$, $p=0.005$) gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdi. Kontrol grubunun delici kesici alet kullanmadığı gözlemlendi ($\chi^2=6.146$, $p=<0.001$).

6.2.2. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Psikiyatrik Bozukluklar Açısından Karşılaştırılması

Zorunlu göçe maruz kalmış olgulardan suça sürüklenmiş 40 olgu ile suça sürüklenmemiş 40 olgunun K-SADS ile saptanan mevcut durumdaki psikiyatrik bozukluklar açısından karşılaştırılması Tablo 28’de paylaşılmıştır.

Tablo 28. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Psikiyatrik Bozukluklar Açısından Karşılaştırılması

	Zorunlu Göçe Maruz Kalan (n:80)			
	Suça Sürüklenmiş (n:40)	Kontrol (n:40)	x ²	p
	n(%)	n(%)		
ÇDŞG Herhangi Bir Tanı	38 (%95)	35 (%87.5)		0.432 ^b
Özgül Fobiler	0 (%0)	4 (%10)		0.116 ^b
Panik Bozukluk	1 (%2.5)	1 (%2.5)		1.00 ^b
Sosyal Anksiyete Bozukluğu	3 (%7.5)	5 (%12.5)		0.712 ^b
Yaygın Anksiyete Bozukluğu	15 (%37.5)	10 (%25)	1.455	0.228 ^a
Ayrılık Anksiyetesi Bozukluğu	4 (%10)	6 (%15)	0.457	0.499 ^a
Enürezis	1 (%2.5)	0 (%0)		0.500 ^b
Major Depresif Bozukluk	30 (%75)	14 (%35)	12.929	<0.001 ^a
Tik Bozuklukları	3 (%7.5)	0 (%0)		1.00 ^b
Obsesif Kompulsif Bozukluk	6 (%15)	10 (%25)	1.250	0.264 ^a
Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu	25 (%62.5)	9 (%22.5)	13.905	<0.001 ^a
Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu	10 (%25)	1 (%2.5)	8.538	0.003 ^a
Davranım Bozukluğu	7 (%17.5)	0 (%0)		0.012 ^b
Travma Sonrası Stres Bozukluğu	28 (%70)	15 (%37.5)	8.498	0.004 ^a

n= olgu sayısı, p^a= Pearson Ki-Kare Testi p değeri, p^b = Fisher'in kesin testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

Zorunlu göçe maruz kalmış olgulardan suça sürüklenmiş grup, kontrol grubuyla kıyaslandığında major depresif bozukluk ($\chi^2=12.929$, $p<0.001$), dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ($\chi^2=13.905$, $p<0.001$), karşıt olma karşı gelme bozukluğu ($\chi^2=8.538$, $p=0.003$), davranım bozukluğu ($p=0.012$) ve travma sonrası stres bozukluğu ($\chi^2=8.498$, $p=0.004$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

6.2.3. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Ölçeklerden Aldıkları Puanlar Açısından Karşılaştırılması

Zorunlu göçe maruz kalmış olgulardan suça sürüklenmiş 40 olgu ile suça sürüklenmemiş 40 olgunun ölçekler açısından karşılaştırılması Tablo 29 ve Tablo 30'da paylaşılmıştır.

Tablo 29. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların HTQ Bölüm 1 İle Karşılaştırılması

	Zorunlu Göçe Maruz Kalan (n:80)		x ²	p
	Suça Sürüklenmiş (n:40)	Kontrol (n:40)		
	Var n(%)	Var n(%)		
Daha Önce Hapsedilme	16 (%40)	0(%0)	4.588	<0.001*
Medikal bakım ya da ilaçlara erişim olmadan hastalıktan ıstırap çekme	22 (%55)	12 (%30)	5.115	0.024*
Yiyecek ya da temiz suya erişim olmadığı için ıstırap çekme	28 (%70)	13 (%32.5)	11.257	<0.001*
Barınma Yoksunluğu	30 (%75)	11 (%27.5)	18.061	<0.001*
Sivillerin toplu olarak infaz edilmesine şahit olma	20 (%50)	10 (%25)	5.333	0.021*
Bombalama, yakma ya da ikamet yerlerinin yerle bir edilmesine şahit olma	38 (%95)	21 (%52.5)	18.660	<0.001*
Yerleşim alanları üzerinde kimyasal saldırılara şahit olma	23 (%57.5)	13 (%32.5)	5.051	0.025*
Cinsel istismar ya da tecavüze tanık olma	6 (%15)	1 (%2.5)	3.914	0.048*
İşkenceye tanık olma	12 (%30)	3 (%7.5)	6.646	0.001*
Öldürülmeye tanık olma	23 (%57.5)	13 (%32.5)	5.051	0.025*
Birinin mülküne zarar vermeye zorlanma	5 (%12.5)	0(%0)		0.027**
Birisine fiziksel olarak zarar vermeye zorlanma (dövme, bıçaklama vb.)	7 (%17.5)	0(%0)		0.012**
Arkadaşın ortadan kaybolması	15 (%37.5)	3 (%7.5)	10.323	0.001*
Fiziksel olarak zarar görme (dövülme, bıçaklanma vb.)	29 (%72.5)	18 (%45)	6.241	0.012*
İşkenceye maruz kalma (örn., tutsaklık sürecinde fiziksel ve/ya zihinsel ıstıraba neden olan kasıtlı ve sistematik cezaya maruz kalma)	10 (%25)	0(%0)	11.429	<0.001*

n= olgu sayısı, p* = Pearson Ki-Kare Testi p değeri p** = Fisher'in kesin testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

HTQ ölçeğinin 1. Bölümündeki göç yaşantısına ilişkin sorulara göre zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenen olguların %95'i bir yerin bombalanma, yakılma ya da ikamet edilen yerlerin yerle bir olmasına ($\chi^2=18.660$, $p=<0.001$), %50'si sivillerin toplu olarak infaz edilmesine ($\chi^2=5.333$, $p=0.021$), %57.5'u yerleşim alanları üzerinde kimsasal saldırılara ($\chi^2=5.051$, $p=0.025$), %57.5'u herhangi birinin öldürülmesine ($\chi^2=5.051$, $p=0.025$), %30'u

işkenceye ($\chi^2=6.646$, $p=0.001$), %15'i cinsel istismara şahit olmuştur ($\chi^2=3.914$, $p=0.048$). Bu grubun %75'i barınma yoksunluğu yaşamış ($\chi^2=18.061$, $p<0.001$), %55'i medikal bakım veya ilaç bulamamış ($\chi^2=5.115$, $p=0.024$), %70'i açlık ve/veya susuzluk yaşamış ($\chi^2=11.257$, $p<0.001$), %12.5'u birinin mülküne ($p=0.027$), %17.5'u bir kişiye fiziksel olarak zarar vermeye zorlanmış ($p=0.012$), %37.5'unun arkadaşı ortadan kaybolmuş ($\chi^2=10.323$, $p<0.001$), %72.5'u fiziksel olarak zarar görmüş ($\chi^2=6.241$, $p=0.012$), %40'ı daha önce hapsedilmiş ($\chi^2=4.588$, $p<0.001$), %25'i işkenceye maruz kalmış olduğunu belirtilmiş olup ($\chi^2=11.429$, $p<0.001$), bu bulgular suça sürüklenen grupta istatistiksel açıdan anlamlı saptanmıştır.

Tablo 30. Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Olgulardan Suça Sürüklenmiş Ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması					
		Zorunlu Göçe Maruz Kalan (n:80)			
		Suça Sürüklenmiş (n:40)	Kontrol (n:40)	z	p
		Median (%25-75)	Median (%25-75)		
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	Aile	9.5 (5-12)	10 (8-15)	-1.909	0.056 ^a
	Arkadaşlar	7.5 (5-9.75)	10 (7.25-12)	-3.432	<0.001 ^a
	Özel Bir İnsan	6 (4-6)	6 (4-8)	-1.352	0.176 ^a
	Total Puan	22 (15.25-28)	25 (21.25-33.75)	-2.453	0.014 ^a
SDQ	DEHB	5 (4-6)	4 (2-6)	-1.720	0.086 ^a
	Duygulanım Problemleri	6 (5-6)	5 (2-6)	-1.558	0.119 ^a
	Davranım Problemleri	3 (1-5)	3 (1-4)	-0.434	0.664 ^a
	Akran Sorunları	3.5 (2.25-5)	2 (1-3)	-3.122	0.002 ^a
	Olumlu Sosyal Davranışlar	10 (9.25-10)	9 (8-10)	-2.684	0.007 ^a
		OD±SS	OD±SS	t	p
SDQ Total		17.00±4.878	13.90±6.151	2.497	0.015 ^{**}
		n(%)	n(%)	x ²	p
HTQ'ya göre DSM IV tanısı (var)		28 (%70)	15 (%37.5)	8.498	0.004 [*]
HTQ Toplam TSSB Puan ortalamasına göre TSSB tanısı (var)		28 (%70)	16 (%40)	7.273	0.007 [*]
RSQ	Güvenli	7 (%17.5)	8 (%20)	0.082	0.775
	Güvensiz	33 (%82.5)	32 (%80)		

n= olgu sayısı, SS: Standart Sapma, OD: Ortalama Değer, p*= Mann-Whitney U testi p değeri, p**= Bağımsız t-testi p değeri, p^a= Pearson Ki-Kare Testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

Zorunlu göçe maruz kalmış olgular çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği ile değerlendirildiğinde arkadaşlar alt puanı ($z=-3.432$, $p<0.001$) ile total puan ($z=-2.453$, $p=0.014$) açısından suça sürüklenen olgularda kontrol grubuna kıyasla anlamlı derecede farklılık bulunmuştur. Güçler güçlükler ölçeği (SDQ) ile değerlendirildiğinde akran alt ölçeği ($z=-3.122$, $p=0.002$), sosyal alt ölçeği ($z=-2.684$, $p=0.002$) ve total puan ($t=2.497$, $p=0.015$) suça sürüklenen grupta kontrol grubuna göre istatistiksel açıdan daha yüksek bulunmuştur. Zorunlu göçe maruz kalmış çocuklar ilişki ölçekleri anketi-ergen (RSQ) ile kıyaslandığında gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bağlanma türlerine bakıldığında, suça sürüklenmiş grupta; %17.5’u güvenli, %22.5’u korkulu, %30’u kayıtsız ve %30’u saplantılı olarak, kontrol grubunda ise; %20 güvenli, %12.5 korkulu, %42.5 kayıtsız ve %25’i saplantılı olarak bağlanmaya sahip olduğu bulunmuştur.

Harvard Travma Ölçeği (Travma Semptomları- 4. Bölüm)’nden alınan puanların DSM IV puan değerlendirmesi ilk 16 maddesine ($k=16$), toplam TSSB puan ise toplam madde sayısına ($k=45$) oranlanması ile elde edilen ortalama puanın 2,5 ve üzerinde olması TSSB tanısı için kesme değeri olarak belirlenmiştir (MOLLICA et al., 1992) kesme değerine göre belirlenen puanlar var, yok şeklinde yorumlanmıştır. HTQ DSM IV puan ortalaması ($\chi^2=8.498$, $p=0.004$) ve toplam TSSB puan ortalaması ($\chi^2=7.273$, $p=0.007$) suça sürüklenen çocuklarda anlamlı bulunmuştur.

6.3. ZORUNLU GÖÇ YAŞANTISI OLMAYAN OLGULARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Çalışmamıza dahil ettiğimiz zorunlu göç yaşantısı olmayan toplam 80 olgudan suça sürüklenmiş ($n=40$) ve suça sürüklenmemiş ($n=40$) olguları sosyodemografik özellikler, K-SADS ile konulan psikiyatrik tanılar ve çalışmamızda kullanılan ölçeklerden alınan puanlar açısından karşılaştırdık.

6.3.1. Zorunlu Göçe Maruz Kalmamış Olgulardan Suça Sürüklenmiş ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Sosyodemografik Veri Özelliklerinin Karşılaştırılması

Zorunlu göç yaşantısı olmayan olgulardan suça sürüklenmiş 40 olgu ile suça sürüklenmemiş 40 olgunun sosyodemografik veriler açısından karşılaştırılması Tablo 31’de paylaşılmıştır.

Tablo 31. Zorunlu Göçe Maruz Kalmamış Olgulardan Suça Sürüklenmiş ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Sosyodemografik Verileri

		Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan (n=80)			
		Suçta Sürüklenmiş (n:40)	Kontrol (n:40)		
		Median (%25-75)	Median (%25-75)	z	p
Yaş		17 (16-17)	15 (14-16)	-4.415	<0.001*
Kardeş Sayısı		4 (3-5.75)	3 (2-4)	-2.480	0.013*
		n(%)	n(%)	x ²	p
Kaçınıcı Çocuk	İlk Çocuk	13 (%32.5)	9 (%22.5)	2.519	0.284 ^a
	Ortanca Çocuk	13 (%32.5)	10 (%25)		
	Son Çocuk	14 (%35)	21 (%52.5)		
Okuma Yazma Biliyor mu?	Bilmiyor	3 (%7.5)	0 (%0)		0.241 ^b
	Biliyor	37 (%92.5)	40 (%100)		
Çocuk Çalışıyor mu?	Hayır	23 (%57.5)	36 (%90)	10.912	<0.001 ^a
	Evet	17 (%42.5)	4 (%10)		
Kronik Hastalık Tanısı	Yok	33 (%82.5)	34 (%85)	0.092	0.762 ^a
	Var	7 (%17.5)	6 (%15)		
Sigara Kullanıyor mu?	Hayır	11 (%27.5)	28 (%70)	14.459	<0.001 ^a
	Evet	29 (%72.5)	12 (%30)		
Alkol Kullanıyor mu?	Hayır	18 (%45)	39 (%97.5)	26.911	<0.001 ^a
	Evet	22 (%55)	1 (%2.5)		
Madde Kullanıyor mu?	Hayır	21 (%52.5)	40 (%100)	24.918	<0.001 ^a
	Evet	19 (%47.5)	0 (%0)		

n= olgu sayısı, p*= Mann-Whitney U testi p değeri, p*= Pearson Ki-Kare Testi p değeri , p^b = Fisher'in kesin testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

İki grup yaş ($z=-4.415$, $p<0.001$) ve kardeş sayısı ($z=-2.480$, $p=0.013$) açısından kıyaslandığında suça sürüklenen grupta daha yüksek olmak üzere iki grup arasında anlamlı farklılık saptandı. Çocuğun herhangi bir işte çalışması suça sürüklenmiş grupta daha sık rastlanmıştır ($\chi^2=10.912$, $p<0.001$). İki grup sigara ($\chi^2=14.459$, $p<0.001$), alkol ($\chi^2=26.911$, $p<0.001$) ve madde kullanım ($\chi^2=24.918$, $p<0.001$) oranları açısından karşılaştırıldığında suça sürüklenen olgularda kontrol grubuna göre anlamlı derecede farklılık bulundu. Zorunlu göçe maruz kalmamış suça sürüklenmiş çocuklar ile zorunlu göçe maruz kalmamış suça sürüklenmemiş çocukların ebeveynlerinin karşılaştırılmış sosyodemografik verileri Tablo 32'de paylaşılmıştır.

Tablo 32. Zorunlu Göçe Maruz Kalmamış Olgulardan Suça Sürüklenmiş ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Ebeveynlerinin Sosyodemografik Verileri

		Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan (n=80)					
		Suça Sürüklenmiş (n:40)		Kontrol (n:40)			
		n(%)		n(%)		x ²	p
Anne Yaşıyor mu?	Hayır	2 (%5)		0 (%0)		2.051	0.152*
	Evet	38 (%95)		40 (%100)			
Baba Yaşıyor mu?	Hayır	1 (%2.5)		3 (%7.5)		1.053	0.305*
	Evet	39 (%97.5)		37 (%92.5)			
Anne Eğitim Düzeyi	Okur Yazar Değil	15 (%37.5)		4 (%10)		10.108	0.006*
	Okur Yazar ancak Okula Gitmemiş	4 (%10)		2 (%5)			
	İlköğretim ve/veya üstü bir dereceden mezun	21 (%52.5)		34 (%85)			
Baba Eğitim Düzeyi	Okur Yazar Değil	6 (%15)		2 (%5)		8.209	0.016*
	Okur Yazar ancak Okula Gitmemiş	5 (%12.5)		0 (%0)			
	İlköğretim ve/veya üstü bir dereceden mezun	29 (%72.5)		38 (%95)			
Anne Çalışıyor mu?	Çalışmıyor	28 (%73.7)		32 (%80)		0.438	0.508*
	Çalışıyor	10 (%26.3)		8 (%20)			
Baba Çalışıyor mu?	Çalışmıyor	7 (%17.9)		3 (%8.1)		1.609	0.205*
	Çalışıyor	32 (%82.1)		34 (%91.9)			
		Var (n, %)	Yok (n, %)	Var (n, %)	Yok (n, %)		
Annede Ruhsal Hastalık Öyküsü		9 (%23.7)	31 (%76.3)	1 (%2.5)	39 (%97.5)	7.824	0.005*
Babada Ruhsal Hastalık Öyküsü		4 (%10.3)	35 (%89.7)	0	37 (%100)		0.116**
Annede Kronik Hastalık Öyküsü		18 (%47.4)	20 (%52.6)	9 (%22.5)	31 (%77.5)	5.325	0.021*
Babada Kronik Hastalık Öyküsü		15 (%38.5)	24 (%61.5)	3 (%8.1)	34 (%91.9)	9.678	0.002*

n= olgu sayısı, p*= Pearson Ki-Kare Testi p değeri, p** = Fisher'in kesin testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

Annenin ($\chi^2=10.108$, $p=0.006$) ve babanın ($\chi^2=8.209$, $p=0.016$) eğitim durumu açısından değerlendirildiğinde kontrol grubunda daha yüksek olmak üzere gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdi. Suça sürüklenmiş grupta annenin ruhsal hastalıklarının daha sık gözlemlendiği bulundu ve gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdi ($\chi^2=7.824$, $p=0.005$). Annenin ($\chi^2=5.325$, $p=0.021$) ve babanın ($\chi^2=9.678$, $p=0.002$) kronik hastalıkları açısından değerlendirildiğinde suça sürüklenmiş grupta daha yüksek olmak üzere gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdi. Zorunlu göçe maruz kalmamış suça sürüklenmiş çocuklar ile zorunlu göçe maruz kalmamış suça sürüklenmemiş çocukların aile yaşantılarının karşılaştırılmış sosyodemografik verileri Tablo 33’de paylaşılmıştır.

Tablo 33. Zorunlu Göçe Maruz Kalmamış Olgulardan Suça Sürüklenmiş ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Ailesel Özelliklerinin Sosyodemografik Verileri					
		Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan (n=80)			
		Suçta Sürüklenmiş (n:40)	Kontrol (n:40)	χ^2	p
		n(%)	n(%)		
Gelir Düzeyi	Asgari Ücret Altı	25 (%62.5)	12 (%30)	8.498	0.004*
	Asgari Ücret Ve Üstü	15 (%37.5)	28 (%70)		
Kiminle Yaşıyor?	Her iki ebeveyninden de ayrı	5 (%12.5)	1 (%2.5)		0.201**
	Bir ya da her iki ebeveyniyle yaşıyor	35 (%87.5)	39 (%97.5)		
Ebeveyn Birlikteliği	Beraber	26 (%65)	32 (%80)	2.257	0.133*
	Parçalanmış Aile	14 (%35)	8 (%20)		
Mevcut Evin Durumu	Kendi ev	16 (%40)	24 (%60)	3.200	0.074*
	Kira	24 (%60)	16 (%40)		

n= olgu sayısı, p* = Pearson Ki-Kare Testi p değeri, p** = Fisher’in kesin testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

Haneye giren gelir düzeyi açısından değerlendirildiğinde kontrol grubunda daha yüksek olmak üzere ($\chi^2=8.498$, $p=0.004$) gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdi. Zorunlu göçe maruz kalmamış suça sürüklenmiş çocuklar ile zorunlu göçe maruz kalmamış suça sürüklenmemiş çocukların suç ile alakalı karşılaştırılmış sosyodemografik verileri Tablo 34’de paylaşılmıştır.

Tablo 34. Zorunlu Göçe Maruz Kalmamış Olgulardan Suça Sürüklenmiş ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Suç ile Alakalı Sosyodemografik Verileri

		Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan (n=80)			
		Suça Sürüklenmiş (n:40)	Kontrol (n:40)	x ²	p
		n(%)	n(%)		
Ölü ya da Yaralı Birini Görmüş mü?	Hayır	5 (%12.5)	37 (%92.5)	51.328	<0.001*
	Evet	35 (%87.5)	3 (%7.5)		
Delici Kesici Alet Kullanmış mı?	Hayır	13 (%32.5)	40 (%100)	40.755	<0.001*
	Evet	27 (%67.5)	0 (%0)		
Ailede Hapise Giren Biri Var mı?	Hayır	14 (%35)	38 (%95)	31.648	<0.001*
	Evet	26 (%65)	2 (%5)		
Zorunlu Olmayan İç Göç Yaşamış mı?	Hayır	26 (%65)	39 (%97.5)	13.867	<0.001*
	Evet	14 (%35)	1 (%2.5)		

n= olgu sayısı, p* = Pearson Ki-Kare Testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

Gruplar daha önce ölü ya da yaralı birini görüp görmemesi açısından değerlendirildiğinde suça sürüklenmiş grupta daha yüksek olmak üzere ($\chi^2=51.328$, $p<0.001$) gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdi. Kontrol grubunun daha önce delici kesici alet kullanmadığı öğrenildi ($\chi^2=40.755$, $p<0.001$) bu bulgu gruplar arasında anlamlı düzeyde saptandı. Ailede hapse giren birinin olup olmaması açısından değerlendirildiğinde suça sürüklenen grupta daha yüksek olmak üzere ($\chi^2=31.648$, $p<0.001$) gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdi. Türkiye’de zorunlu olmayan iç göç yaşantısı olup olmadığı sorulduğunda suça sürüklenen grupta göç yaşantısının daha fazla olduğu ve bu durumun gruplar arasında anlamlı bir değişkenlik gösterdiği bulundu ($\chi^2=13.867$, $p<0.001$).

6.3.2. Zorunlu Göçe Maruz Kalmamış Olgulardan Suça Sürüklenmiş ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Psikiyatrik Bozukluklar Açısından Karşılaştırılması

Zorunlu göç yaşantısı olmayan olgulardan suça sürüklenmiş 40 olgu ile suça sürüklenmemiş 40 olgunun K-SADS ile saptanan mevcut durumdaki psikiyatrik bozukluklar açısından karşılaştırılması Tablo 35’de paylaşılmıştır.

Tablo 35. Zorunlu Göçe Maruz Kalmamış Olgulardan Suça Sürüklenmiş ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Psikiyatrik Bozukluklar Açısından Karşılaştırılması

	Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan (n=80)		x ²	p
	Suça Sürüklenmiş (n:40)	Kontrol (n:40)		
ÇDŞG Herhangi Bir Tanı	36 (%90)	19 (%47.5)	16.815	<0.001*
Özgül Fobiler	1 (%2.5)	0 (%0)		1.00**
Sosyal Anksiyete Bozukluğu	1 (%2.5)	2 (%5)		1.00**
Yaygın Anksiyete Bozukluğu	5 (%12.5)	0 (%0)		0.055**
Ayrılık Anksiyetesi Bozukluğu	1 (%2.5)	1 (%2.5)		1.00**
Major Depresif Bozukluk	8 (%20)	2 (%5)	4.114	0.043*
Tik Bozuklukları	3 (%7.5)	1 (%2.5)		0.615**
Obsesif Kompulsif Bozukluk	3 (%7.5)	1 (%2.5)		0.615**
Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu	30 (%75)	15 (%37.5)	11.429	<0.001*
Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu	5 (%12.5)	3 (%7.5)		0.712**
Davranım Bozukluğu	11 (%27.5)	1 (%2.5)	9.804	0.002*
Travma Sonrası Stres Bozukluğu	15 (%37.5)	1 (%2.5)	15.313	<0.001*

n= olgu sayısı, p* = Pearson Ki-Kare Testi p değeri, p** = Fisher'in kesin testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

Zorunlu göç yaşantısı olmayan olgulardan suça sürüklenmiş grup, kontrol grubuyla kıyaslandığında herhangi bir tanıyı karşılamış olmalarına ($\chi^2=16.815$, $p<0.001$) ek olarak major depresif bozukluk ($\chi^2=4.114$, $p=0.043$), dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ($\chi^2=11.429$, $p<0.001$), davranım bozukluğu ($\chi^2=9.804$, $p=0.002$) ve travma sonrası stres bozukluğu ($\chi^2=15.313$, $p<0.001$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur.

6.3.3. Zorunlu Göçe Maruz Kalmamış Olgulardan Suça Sürüklenmiş ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Ölçek Puanları İle Karşılaştırılması

Zorunlu göç yaşantısı olmayan olgulardan suça sürüklenmiş 40 olgu ile suça sürüklenmemiş 40 olgunun ölçekler ile karşılaştırılması Tablo 36'da ve Tablo 37'de paylaşılmıştır.

Tablo 36. Zorunlu Göçe Maruz Kalmamış Olgulardan Suça Sürüklenmiş ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Grupların HTQ Bölüm 1 İle Karşılaştırılması

	Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan (n:80)		x ²	p
	Suça Sürüklenmiş (n:40)	Kontrol (n:40)		
	Var n(%)	Var n(%)		
Yiyecek ya da temiz suya erişim olmadığı için ıstırap çekme	11 (%27.5)	0 (%0)	12.754	<0.001*
Barınma Yoksunluğu	9 (%22.5)	0 (%0)		0.001**
Fiziksel olarak zarar gören (dövülme, bıçaklanma vb.) birisine şahit olma	37 (%92.5)	10 (%25)	37.602	<0.001*
Cinsel istismar ya da tecavüze tanık olma	8 (%20)	0 (%0)		0.005**
İşkenceye tanık olma	15 (%37.5)	0 (%0)	18.462	<0.001*
Öldürülmeye tanık olma	18 (%45)	0 (%0)	19.948	<0.001*
Birinin mülküne zarar vermeye zorlanma	6 (%15)	0 (%0)		0.026**
Arkadaşın şiddetli ölümü/öldürülmesi	10 (%25)	0 (%0)	11.429	<0.001*
Fiziksel olarak zarar görme (dövülme, bıçaklanma vb.)	36 (%90)	11 (%27.5)	32.237	<0.001*

n= olgu sayısı, SS: Standart Sapma, *p= Pearson Ki-Kare Testi p değeri, ** = Fisher'in kesin testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

HTQ ölçeğinin 1. Bölümüne ilişkin sorulara göre zorunlu göçe yaşantısı olmayan suça sürüklenen olguların %27.5'unun açlık/susuzluk yaşaması ($\chi^2=12.754$, $p<0.001$), %22.5'unun barınma yoksunluğu ($p=0.001$), %92.5'unun fiziksel olarak zarar gören birine ($\chi^2=37.602$, $p<0.001$), %20'nin cinsel istismara uğrayan birine ($p=0.005$), %37.5'un işkenceye uğrayan birine ($\chi^2=18.462$, $p<0.001$), %45'inin birinin öldürülmesine şahit olması ($\chi^2=19.948$, $p<0.001$), %15'inin birinin mülküne zarar vermeye zorlanması ($p=0.013$), %25'inin arkadaşının şiddetli öldürülmesi ($\chi^2=11.429$, $p<0.001$), %90'ının fiziksel olarak zarar görmesi ($\chi^2=32.237$, $p<0.001$) kontrol grubuna kıyasla anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Tablo 37. Zorunlu Göçe Maruz Kalmamış Olgulardan Suça Sürüklenmiş ve Suça Sürüklenmemiş Grupların Ölçek Puanları İle Karşılaştırılması

		Zorunlu Göç Yaşantısı Olmayan (n=80)		z	p
		Suça Sürüklenmiş (n:40)	Kontrol (n:40)		
		Median (%25-75)	Median (%25-75)		
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	Aile	15 (10-19.75)	22 (19.25-25)	-5.272	<0.001*
	Arkadaşlar	10 (10-11)	20 (17-22)	-6.936	<0.001*
	Özel Bir İnsan	8 (6-8.75)	18 (14.25-20)	-7.151	<0.001*
	Total Puan	33.5 (28-38)	60 (50.25-67)	-6.855	<0.001*
SDQ	DEHB	6 (5-8)	2.5 (0-6)	-3.757	<0.001*
	Duygulanım Problemleri	3 (2-5)	1 (0-2.75)	-3.606	<0.001*
	Davranım Problemleri	4 (2-6)	1 (0-2.75)	-4.834	<0.001*
	Akran Sorunları	3 (2-4.75)	2 (0-3)	-3.917	<0.001*
	Olumlu Sosyal Davranışlar	10 (9-10)	10 (9-10)	-0.460	0.646*
	SDQ Total	17 (12-21)	7.5 (4-12)	-5.411	<0.001*
		n(%)	n(%)	x²	p
RSQ	Güvenli	10 (%25)	23 (%57.5)	8.717	0.003**
	Güvensiz	30 (%75)	17 (%42.5)		
HTQ'ya göre DSM IV tanısı (var)		16 (%40)	1 (%2.5)	16.807	<0.001**
HTQ Toplam TSSB Puan ortalamasına göre TSSB tanısı (var)		15 (%37.5)	1 (%2.5)	15.313	<0.001*

n=olgu sayısı, p*= Mann-Whitney U testi p değeri , p**= Pearson Ki-Kare Testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

Zorunlu göç yaşantısı olmayan olgular çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği ile değerlendirildiğinde aile alt puanı ($z=-5.272$, $p<0.001$) arkadaşlar alt puanı ($z=-6.936$, $p<0.001$), özel bir insan alt puanı ($z=-7.151$, $p<0.001$) ile total puan ($z=-6.855$, $p<0.001$) açısından suça sürüklenen olgularda kontrol grubuna kıyasla anlamlı derecede farklılık bulunmuştur. Güçler güçlükler ölçeği (SDQ) ile değerlendirildiğinde DEHB ($z=-3.757$, $p<0.001$), duygulanım($z=-3.606$, $p<0.001$), davranım ($z=-4.834$, $p<0.001$), akran alt ölçeği ($z=-3.917$, $p<0.001$) ve total puan ($z=-5.411$, $p<0.001$) suça sürüklenen grupta kontrol grubuna göre istatistiksel açıdan daha yüksek bulunmuştur. Zorunlu göç yaşantısı olmayan

olgular ilişki ölçekleri anketi-ergen (RSQ) ile kıyaslandığında suça sürüklenmiş grupta güvensiz bağlanma oranı istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($\chi^2=8.717$, $p=0.003$) Bağlanma türlerine bakıldığında, suça sürüklenmiş grupta; %25 güvenli, %12.5 korkulu, %47.5 kayıtsız ve %15 saplantılı olarak, kontrol grubundaki çocukların ise; %57.5 güvenli, %5 korkulu, %30 kayıtsız ve %7.5 saplantılı bağlanma yapısına sahiptir.

Harvard Travma Ölçeği (Travma Semptomları- 4. Bölüm)'nden alınan puanların DSM IV puan değerlendirmesi ilk 16 maddesine ($k=16$), toplam TSSB puan ise toplam madde sayısına ($k=45$) oranlanması ile elde edilen ortalama puanın 2,5 ve üzerinde olması TSSB tanısı için kesme değeri olarak belirlenmiştir(MOLLICA et al., 1992) kesme değerine göre belirlenen puanlar var, yok şeklinde yorumlanmıştır. HTQ DSM IV puan ortalaması ($\chi^2=16.807$, $p=<0.001$) ve toplam TSSB puan ortalaması ($\chi^2=15.313$, $p=<0.001$) suça sürüklenen çocuklarda anlamlı bulunmuştur.

6.4. SUÇA SÜRÜKLENMİŞ OLGULARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Çalışmamıza dahil ettiğimiz suça sürüklenmiş toplam 80 olgudan zorunlu göçe maruz kalmış ($n=40$) ve zorunlu göç yaşantısı olmayan ($n=40$) olguları sosyodemografik özellikler, K-SADS ile konulan psikiyatrik tanılar ve çalışmamızda kullanılan ölçeklerden alınan puanlar açısından karşılaştırdık.

6.4.1. Suça Sürüklenmiş Olgulardan Zorunlu Göçe Maruz Kalan ve Zorunlu Göçe Maruz Kalmayan Grupların Sosyodemografik Veri Özelliklerinin Karşılaştırılması

Suça sürüklenmiş olgulardan zorunlu göç yaşantısı olan 40 olgu ile zorunlu göç yaşantısı olmayan 40 olgunun sosyodemografik veriler açısından karşılaştırılması Tablo 38'de paylaşılmıştır.

Tablo 38. Suça Sürüklenmiş Olgulardan Zorunlu Göçe Maruz Kalan ve Zorunlu Göçe Maruz Kalmayan Grupların Sosyodemografik Verileri

		Suça Sürüklenmiş (n:80)			
		Zorunlu Göç Yaşamış (n:40)	Kontrol (n:40)		
Yaş	Median (%25-75)		Median (%25-75)	z	p
	16 (15-17)		17 (16-17)	-3.130	0.002*
Kardeş Sayısı		7 (4-8.75)	4 (3-5.75)	-3.083	0.002*
		n(%)	n(%)	x ²	p
Kaçınıcı Çocuk	İlk Çocuk	7 (%17.5)	13 (%32.5)	7.226	0.027 ^a
	Ortanca Çocuk	25 (%62.5)	13 (%32.5)		
	Son Çocuk	8 (%20)	14 (%35)		
Okuma Yazma Biliyor mu?	Bilmiyor	17 (%42.5)	3 (%7.5)	13.067	<0.001 ^a
	Anadilinde ya da Türkçe Biliyor	23 (%57.5)	37 (%92.5)		
Çocuk Çalışıyor mu?	Hayır	4 (%10)	23 (%57.5)	20.182	<0.001 ^a
	Evet	36 (%90)	17 (%42.5)		
Kronik Hastalık Tanısı	Yok	33 (%82.5)	33 (%82.5)	0	1.00 ^a
	Var	7 (%17.5)	7 (%17.5)		
Sağlık Sigortası	Yok	22 (%55)	0 (%0)	30.345	<0.001 ^a
	Var	18 (%45)	40 (%100)		
Sigara Kullanıyor mu?	Hayır	12 (%30)	11 (%27.5)	0.061	0.805 ^a
	Evet	28 (%70)	29 (%72.5)		
Alkol Kullanıyor mu?	Hayır	31 (%77.5)	18 (%45)	8.901	0.003 ^a
	Evet	9 (22.5)	22 (%55)		
Madde Kullanıyor mu?	Hayır	27 (%67.5)	21 (%52.5)	1.875	0.171 ^a
	Evet	13 (%32.5)	19 (%47.5)		

n= olgu sayısı, p*= Mann-Whitney U testi p değeri , p*= Pearson Ki-Kare Testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

İki grup yaş ($z=-3.130$, $p=0.002$) ve kardeş sayısı ($z=-3.083$, $p=0.002$) açısından kıyaslandığında zorunlu göç yaşamış grupta daha yüksek olmak üzere iki grup arasında anlamlı farklılık saptandı. Kaçınıcı çocuk olduğu değerlendirildiğinde zorunlu göç yaşamış grupta daha yüksek olmak üzere ($\chi^2=7.226$, $p=0.027$) gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdi. Kontrol grubunda okuma yazma bilme oranı zorunlu göçe maruz kalmış gruptan daha yüksek bulundu ($\chi^2=13.067$, $p=<0.001$). Çocuğun cezaevine girmeden önce herhangi bir işte çalışması

açısından değerlendirildiğinde zorunlu göçe maruz kalmış olgularda daha yüksek olmak üzere ($\chi^2=20.182$, $p<0.001$) gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdi. Kontrol grubunda daha fazla sağlık sigortası olan olgulara rastlandı ($\chi^2=30.345$, $p<0.001$) ve bu bulgu gruplar arasında anlamlı düzeyde farklıydı. Çocuğun alkol kullanması açısından değerlendirildiğinde zorunlu göçe maruz kalmış grupta daha yüksek olmak üzere ($\chi^2=8.901$, $p=0.003$) gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdi. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocuklar ile zorunlu göçe maruz kalmamış suça sürüklenmiş çocukların ebeveynlerinin karşılaştırılmış sosyodemografik verileri Tablo 39’da paylaşılmıştır.



Tablo 39. Suça Sürüklenmiş Olgulardan Zorunlu Göçe Maruz Kalan ve Zorunlu Göçe Maruz Kalmayan Grupların Ebeveynlerinin Sosyodemografik Verileri

		Suça Sürüklenmiş (n:80)					
		Zorunlu Göç Yaşamış (n:40)		Kontrol (n:40)			
		n(%)		n(%)		x ²	p
Anne Yaşıyor mu?	Hayır	2 (%5)		2 (%5)		0	1.00*
	Evet	38 (%95)		38 (%95)			
Baba Yaşıyor mu?	Hayır	10 (%25)		1 (%2.5)		8.538	0.003*
	Evet	30 (%75)		39 (%97.5)			
Anne Eğitim Düzeyi	Okur Yazar Değil	24 (%60)		15 (%37.5)		7.695	0.021*
	Okur Yazar ancak Okula Gitmemiş	7 (%17.5)		4 (%10)			
	İlköğretim ve/veya üstü bir dereceden mezun	9 (%22.5)		21 (%52.5)			
Baba Eğitim Düzeyi	Okur Yazar Değil	12 (%30)		6 (%15)		2.583	0.275*
	Okur Yazar ancak Okula Gitmemiş	4 (%10)		5 (%12.5)			
	İlköğretim ve/veya üstü bir dereceden mezun	24 (%60)		29 (%72.5)			
Anne Çalışıyor mu?	Çalışmıyor	32 (%84.2)		28 (%73.7)		1.267	0.26*
	Çalışıyor	6 (%15.8)		10 (%26.3)			
Baba Çalışıyor mu?	Çalışmıyor	8 (%26.7)		7 (%17.9)		0.757	0.384*
	Çalışıyor	22 (%73.3)		32 (%82.1)			
		Var (n, %)	Yok (n, %)	Var (n, %)	Yok (n, %)		
Annede Ruhsal Hastalık Öyküsü		11 (%28.9)	27 (%71.1)	9 (%23.7)	31 (%76.3)	0.271	0.602*
Babada Ruhsal Hastalık Öyküsü		4 (%13.3)	26 (%86.7)	4 (%10.3)	35 (%89.7)		0.720**
Annede Kronik Hastalık Öyküsü		20 (%52.6)	18 (%47.4)	18 (%47.4)	20 (%52.6)	0.211	0.646*
Babada Kronik Hastalık Öyküsü		10 (%33.3)	20 (%66.7)	15 (%38.5)	24 (%61.5)	0.193	0.660*

n= olgu sayısı, p* = Pearson Ki-Kare Testi p değeri, p** = Fisher'in kesin testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

Babanın sağ olup olmaması açısından değerlendirildiğinde kontrol grubunda daha yüksek olmak üzere ($\chi^2=8.538$, $p=0.003$) gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdi. Kontrol grubunda annelerin eğitim düzeyinin daha yüksek olduğu saptandı ($\chi^2=7.695$, $p=0.021$) ve bulgu gruplar arasında anlamlı düzeyde değişiklik gösterdi. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocuklar ile zorunlu göçe maruz kalmamış suça sürüklenmiş çocukların aile yaşantılarının karşılaştırılmış sosyodemografik verileri Tablo 40'ta paylaşılmıştır.

Tablo 40. Suça Sürüklenmiş Olgulardan Zorunlu Göçe Maruz Kalan ve Zorunlu Göçe Maruz Kalmayan Grupların Ailesel Özelliklerinin Sosyodemografik Verileri					
		Suça Sürüklenmiş (n:80)			
		Zorunlu Göç Yaşamış (n:40)	Kontrol (n:40)	χ^2	p
		n(%)	n(%)		
Gelir Düzeyi	Asgari Ücret Altı	38 (%95)	25 (%62.5)	12.624	<0.001*
	Asgari Ücret Ve Üstü	2 (%5)	15 (%37.5)		
Kiminle Yaşıyor?	Her iki ebeveyninden de ayrı	23 (%57.5)	5 (%12.5)	17.802	<0.001*
	Bir ya da her iki ebeveyniyle yaşıyor	17 (%42.5)	35 (%87.5)		
Ebeveyn Birlikteliği	Beraber	9 (%22.5)	26 (%65)	14.679	<0.001*
	Parçalanmış Aile	31 (%77.5)	14 (%35)		
Mevcut Evin Durumu	Kendi ev	0 (%0)	16 (%40)	21.161	<0.001*
	Kira	38 (%95)	24 (%60)		
	Yurt	2 (%5)	0 (%0)		
Akrabaları Var mı?	Yok	15 (%37.5)	0 (%0)	18.462	<0.001*
	Aynı ya da Başka Şehirde Var	25 (%62.5)	40 (%100)		
Devlet Desteği	Yok	27 (%67.5)	19 (%47.5)	3.274	0.070*
	Var	13 (%32.5)	21 (%52.5)		

n= olgu sayısı, p* = Pearson Ki-Kare Testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

Haneye giren aylık gelir düzeyinin kontrol grubunda daha yüksek olduğu saptandı ($\chi^2=12.624$, $p=<0.001$). Ebeveynlerle yaşayıp yaşamama açısından değerlendirildiğinde kontrol grubunda daha yüksek olmak üzere ($\chi^2=17.802$, $p=<0.001$) gruplar arasında anlamlı

düzeyde farklılık gösterdi. Ebeveyn beraberliği sorulduğunda zorunlu göçe maruz kalan grupta parçalanmış aile sayısının daha yüksek olduğu ve bunun istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görüldü. ($\chi^2=14.679$, $p<0.001$) Mevcut evin durumu değerlendirildiğinde kontrol grubunda cezaevine girmeden önce kendi evinde yaşama sıklığı daha fazla olduğu, zorunlu göç yaşantısı olan grupta ise kira veya yurttaki kalma oranının daha yüksek olduğu bulundu ($\chi^2=21.161$, $p<0.001$). Akrabaların aynı ya da başka şehirde olup olmaması açısından değerlendirildiğinde kontrol grubunda daha yüksek olmak üzere ($\chi^2=18.462$, $p<0.001$) gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdi. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocuklar ile zorunlu göçe maruz kalmamış suça sürüklenmiş çocukların suç ile alakalı karşılaştırılmış sosyodemografik verileri Tablo 41’de paylaşılmıştır.

Tablo 41. Suça Sürüklenmiş Olgulardan Zorunlu Göçe Maruz Kalan ve Zorunlu Göçe Maruz Kalmayan Grupların Suç ile Alakalı Sosyodemografik Verileri					
		Suça Sürüklenmiş (n:80)			
		Zorunlu Göç Yaşamış (n:40)	Kontrol (n:40)		
İlk Suça Sürüklenme Yaşı (Yıl)		Median (%25-75)	Median (%25-75)	z	p
		15 (14-16)	15 (12.25-16)	-0.161	0.872*
		n(%)	n(%)	χ^2	p
Suçun Çeşidi	Mala İlişkin Suçlar	19 (%47.5)	10 (%25)	4.381	0.036 ^a
	Diğer Suçlar	21 (%52.5)	30 (%75)		
Ölü yada Yaralı Birini Görmüş mü?	Hayır	5 (%12.5)	5 (%12.5)	0	1.00 ^a
	Evet	35 (%87.5)	35 (%87.5)		
Delici Kesici Alet Kullanmış mı?	Hayır	24 (%60)	13 (%32.5)	6.084	0.014 ^a
	Evet	16 (%40)	27 (%67.5)		
Ailede Hapise Giren Biri Var mı?	Hayır	28 (%70)	14 (%35)	7.200	0.07 ^a
	Evet	12 (%30)	26 (%65)		

n= olgu sayısı, p*= Mann-Whitney U testi p değeri, p^a= Pearson Ki-Kare Testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

Suçun çeşidi bakıldığında, zorunlu göçe maruz kalmış grubun kontrol grubuna kıyasla mala ilişkin suç oranlarının daha yüksek olduğu görüldü, bu bulgu istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($\chi^2=4.381$, $p=0.036$). Delici kesici alet kullanma açısından değerlendirildiğinde suça sürüklenen grupta daha yüksek olmak üzere ($\chi^2=6.084$, $p=0.014$) gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdi.

6.4.2. Suça Sürüklenmiş Olgulardan Zorunlu Göçe Maruz Kalan ve Zorunlu Göçe Maruz Kalmayan Grupların Psikiyatrik Bozukluklar Açısından Karşılaştırılması

Suça sürüklenmiş olgulardan zorunlu göç yaşantısı olan 40 olgu ile zorunlu göç yaşantısı olmayan 40 olgunun K-SADS ile saptanan mevcut durumdaki psikiyatrik bozukluklar açısından karşılaştırılması Tablo 42’de paylaşılmıştır.

Tablo 42. Suça Sürüklenmiş Olgulardan Zorunlu Göçe Maruz Kalan ve Zorunlu Göçe Maruz Kalmayan Grupların Psikiyatrik Bozukluklar Açısından Karşılaştırılması				
	Suça Sürüklenmiş (n:80)			
	Zorunlu Göç Yaşamış (n:40)	Kontrol (n:40)	χ^2	p
ÇDŞG Herhangi Bir Tanı	38 (%95)	36 (%90)		0.675**
Özgül Fobiler	0 (%0)	1 (%2.5)		1.00**
Panik Bozukluk	1 (%2.5)	0 (%0)		1.00**
Sosyal Anksiyete Bozukluğu	3 (%7.5)	1 (%2.5)		0.615**
Yaygın Anksiyete Bozukluğu	15 (%37.5)	5 (%12.5)	6.667	0.01*
Ayrılık Anksiyetesi Bozukluğu	4 (%10)	1 (%2.5)		0.359**
Enürezis	1 (%2.5)	0 (%0)		1.00**
Major Depresif Bozukluk	30 (%75)	8 (%20)	24.261	<0.001*
Tik Bozuklukları	3 (%7.5)	3 (%7.5)	0	1.00*
Obsesif Kompulsif Bozukluk	6 (%15)	3 (%7.5)		0.481**
Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu	25 (%62.5)	30 (%75)	1.455	0.228*
Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu	10 (%25)	5 (%12.5)	2.051	0.152*
Davranım Bozukluğu	7 (%17.5)	11 (%27.5)	1.147	0.284*
Travma Sonrası Stres Bozukluğu	28 (%70)	15 (%37.5)	8.498	0.004*

n= olgu sayısı, p* = Pearson Ki-Kare Testi p değeri, p** = Fisher’in kesin testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

Suça sürüklenmiş olgulardan zorunlu göçe maruz kalmış grup, kontrol grubuyla kıyaslandığında yaygın anksiyete bozukluğu ($\chi^2=6.667$, $p=<0.01$), major depresif bozukluk ($\chi^2=24.261$, $p=<0.001$), travma sonrası stres bozukluğu ($\chi^2=8.498$, $p=0.004$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur.

6.4.3. Suça Sürüklenmiş Olgulardan Zorunlu Göçe Maruz Kalan ve Zorunlu Göçe Maruz Kalmayan Grupların Ölçek Puanları İle Karşılaştırılması

Suça sürüklenmiş olgulardan zorunlu göç yaşantısı olan 40 olgu ile zorunlu göç yaşantısı olmayan 40 olgunun ölçekler ile karşılaştırılması Tablo 43 ve Tablo 44’de paylaşılmıştır.

Tablo 43. Suça Sürüklenmiş Zorunlu Göçe Maruz Kalan ve Zorunlu Göçe Maruz Kalmayan Grupların HTQ Bölüm 1 İle Karşılaştırılması

	Suça Sürüklenmiş (n:80)		x ²	p
	Zorunlu Göç Yaşamış (n:40)	Kontrol (n:40)		
	Var n(%)	Var n(%)		
Medikal bakım ya da ilaçlara erişim olmadan hastalıktan ıstırap çekme	22 (%55)	3 (%7.5)	21.004	<0.001*
Yiyecek ya da temiz suya erişim olmadığı için ıstırap çekme	28 (%70)	11 (%27.5)	14.456	<0.001*
Barınma Yoksunluğu	30 (%75)	9 (%22.5)	22.064	<0.001*
Çürüyen cesetlere şahit olma	15 (%37.5)	1 (%2.5)	15.313	0.021*
Cinsel istismar ya da tecavüze tanık olma	6 (%15)	8 (%20)	0.346	0.556*
İşkenceye tanık olma	12 (%30)	15 (%37.5)	0.503	0.478*
Öldürülmeye tanık olma	23 (%57.5)	18 (%45)	1.251	0.263*
Aile üyesinden birinin şiddetli ölümü/öldürülmesi	14 (%35)	5 (%12.5)	5.591	0.018*
Fiziksel olarak zarar görme (dövülme, bıçaklanma vb.)	29 (%72.5)	36 (%90)	4.021	0.045*
İşkenceye maruz kalma(örn., tutsaklık sürecinde fiziksel ve/ya zihinsel ıstıraba neden olan kasıtlı ve sistematik cezaya maruz kalma)	10 (%25)	3 (%7.5)	4.501	0.034

n= olgu sayısı, p* = Pearson Ki-Kare Testi p değeri, p** = Fisher'in kesin testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

Suça sürüklenen olgular HTQ Bölüm-1 ölçeği ile değerlendirildiğinde, zorunlu göçe maruz kalan grubun %55'i medikal bakım veya ilaçlara ulaşamamış ($\chi^2=21.004$, $p<0.01$), n%70'i açlık-susuzluk yaşamış ($\chi^2=14.456$, $p<0.01$), %75'i barınma yoksunluğu yaşamış ($\chi^2=22.064$, $p<0.01$), %37.5'u çürüyen ölmüş insan bedenlerine şahit olmuş ($\chi^2=15.313$, $p=0.021$), %35'inin aile üyesinden biri şiddetli öldürülmüş ($\chi^2=5.591$, $p=0.018$), %25'i işkenceye maruz kalmış ($\chi^2=4.501$, $p=0.034$) olup bu bulgular kontrol grubuna kıyasla anlamlı bulunmuştur. Kontrol grubunun %90'ı fiziksel olarak zarar görmüş olması ($\chi^2=4.021$, $p=0.045$) zorunlu göçe maruz kalmış grubundan anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 44. Suça Sürüklenmiş Olgulardan Zorunlu Göçe Maruz Kalan ve Zorunlu Göçe Maruz Kalmayan Grupların Ölçek Puanları İle Karşılaştırılması

		Suça Sürüklenmiş (n:80)		z	p
		Zorunlu Göç Yaşamış (n:40)	Kontrol (n:40)		
		Median (%25-75)	Median (%25-75)		
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	Aile	9.5 (5-12)	15 (10-19.75)	-3.854	<0.001*
	Arkadaşlar	7.5 (5-9.75)	10 (10-11)	-5.030	<0.001*
	Özel Bir İnsan	6 (4-6)	8 (6-8.75)	-4.346	<0.001*
	Total Puan	22 (15.25-28)	33.5 (28-38)	-4.685	<0.001*
SDQ	DEHB	5 (4-6)	6 (5-8)	-2.111	0.035*
	Duygulanım Problemleri	6 (5-6)	3 (2-5)	-3.533	<0.001*
	Davranım Problemleri	3 (1-5)	4 (2-6)	-2.119	0.034*
	Akran Sorunları	3.5 (2.25-5)	3 (2-4.75)	-0.644	0.520*
	Olumlu Sosyal Davranışlar	10 (9.25-10)	10 (9-10)	-1.490	0.136*
		OD±SS	OD±SS	t	p
SDQ Total		17.00±4.878	17.18±6.172	-0.141	0.888**
		n(%)	n(%)	x ²	p
RSQ	Güvenli	7 (%17.5)	10 (%25)	0.672	0.412 ^a
	Güvensiz	33 (%82.5)	30 (%75)		
HTQ'ya göre DSM IV tanısı (var)		28 (%70)	16 (%40)	7.273	0.007 ^a
HTQ Toplam TSSB Puan ortalamasına göre TSSB tanısı (var)		28 (%70)	15 (%37.5)	8.498	0.004 ^a

n= olgu sayısı, p*= Mann-Whitney U testi p değeri, p**= Bağımsız t-testi p değeri, p^a= Pearson Ki-Kare Testi p değeri, p^b = Fisher'in kesin testi p değeri Not: İstatistiksel olarak anlamlı olan sonuçlar kalın gösterilmiştir.

Suça sürüklenmiş olgular çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği ile değerlendirildiğinde aile alt puanı (z=-3.854, p=<0.001), arkadaşlar alt puanı (z=-5.030 p=<0.001), özel bir insan alt puanı (z=-4.346, p=<0.001) ile total puan (z=-4.685, p=<0.001) açısından zorunlu göçe maruz kalan olgularda kontrol grubuna kıyasla anlamlı derecede farklılık bulunmuştur. Güçler güçlükler ölçeği (SDQ) ile değerlendirildiğinde DEHB alt ölçeği (z=-2.111, p=0.035), duygulanım (z=-3.533, p=<0.001) ve davranım (z=-2.119, p=0.034) alt

ölçek puanlarının zorunlu göçe maruz kalan grupta kontrol grubuna göre istatistiksel açıdan daha yüksek bulunmuştur. Suça sürüklenmiş olgular ilişkili ölçekleri anketi-ergen (RSQ) ile kıyaslandığında gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bağlanma türlerine bakıldığında, zorunlu göçe maruz kalmış grupta; %17.5 güvenli, %22.5 korkulu, %30 kayıtsız, %30 saplantılı olarak, kontrol grubunda ise %25 güvenli, %12.5 korkulu, %47.5 kayıtsız ve %15 saplantılı olarak bağlanmaya sahip olduğu bulunmuştur.

Harvard Travma Ölçeği (Travma Semptomları- 4. Bölüm)’nden alınan puanların DSM IV puan değerlendirmesi ilk 16 maddesine ($k=16$), toplam TSSB puan ise toplam madde sayısına ($k=45$) oranlanması ile elde edilen ortalama puanın 2,5 ve üzerinde olması TSSB tanısı için kesme değeri olarak belirlenmiştir (MOLLICA et al., 1992) kesme değerine göre belirlenen puanlar var, yok şeklinde yorumlanmıştır. HTQ DSM IV puan ortalaması ($\chi^2=7.273$, $p=0.007$) ve toplam TSSB puan ortalaması ($\chi^2=8.498$, $p=0.004$) suça sürüklenen çocuklarda anlamlı bulunmuştur.

7. TARTIŞMA

Zorunlu göçe maruz kalmış çocuk ve ergenlerde suça sürüklenme ile ilgili risk faktörlerinin tespiti için gerekli önleme çalışmalarının planlanması açısından oldukça önemli olduğunu düşünmekteyiz. Bu amaçla suça sürüklenen zorunlu göçe maruz kalmış çocukları, suça sürüklenmeyen zorunlu göçe maruz kalmış akranlarıyla, zorunlu göç yaşantısı olmayıp suça sürüklenen çocukları, suça sürüklenmemiş akranlarıyla karşılaştırmayı ve suça sürüklenme için bireysel, sosyal ve çevresel faktörlerini saptayabileceğimiz bu çalışmayı planladık. Ayrıca suça sürüklenen zorunlu göçe maruz kalmış çocukları, zorunlu göç yaşantısı olmayan yaşlı suça sürüklenen çocuklarla karşılaştırıp zorunlu göçün suça sürüklenme üzerine farklı riskler oluşturup oluşturmadığının incelenmesini de amaçladık.

Çalışmamızın sonuçlarını; katılımcılar ve ebeveynlerinin sosyodemografik özelliklerine ilişkin bulgular, göç yaşantısına dair bulgular, katılımcıların klinik özelliklerine ilişkin bulgular, bağlanma ve suç ilişkisine dair bulgular olmak üzere 4 grupta tartıştık.

7.1 Sosyodemografik Verilere İlişkin Bulgular

İstanbul'da zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenen tutuklu ve hükümlü kız çocuklarının yerleştirildiği bir cezaevinin bulunmaması nedeniyle çalışmamıza sadece erkek çocuklar dâhil edilmiştir. Çalışmamıza sadece erkek olguların dâhil edilmiş olması cinsiyet farklılığının suç davranışı üzerine etkisi konusunda bir yorumda bulunmayı mümkün kılmamaktadır. Ancak yapılan pek çok klinik çalışma erkeklerde suça sürüklenme sıklığının daha fazla olduğunu bildirmektedir (154) (155) (156) (157).

Ülkemizde ve dünyada suça sürüklenen çocuklar ile ilgili yapılan birçok çalışma suç eyleminde bulunan çocuğun özellikle 14-16 yaş aralığında olduğunu belirtmektedir. Bu yaş aralığı oldukça zorlayıcı bir dönem olan ergenlik ile suç eyleminin arasındaki dinamik ilişkinin varlığına işaret etmektedir. Akduman ve arkadaşlarının suça sürüklenmiş 114 çocukla gerçekleştirdiği bir çalışmada, çocukların %54.4'ünün yaşının 15 olduğu belirtilmiştir (6). Bizim çalışmamız da literatürü doğrulamaktadır. Zorunlu göçe maruz kalmış ve zorunlu göç yaşantısı olmayan suça sürüklenen olguların ilk suça sürüklenme yaşının ortanca değeri; 15'dir. Mevcut değerlendirmeler ülkemizde gerçekleşen suç eylemlerinin büyük bir kısmını 25 yaş altı çocuğun işlemiş olduğunu belirtmektedir (59). Yapılan çoğu araştırmanın sonucu olarak ileri

yaşlarda suç işleyen çoğu kişinin çocukluk döneminde de suç işlemesi (158) sebebiyle suça sürüklenen çocuk olgusunun birçok yönüyle ele alınması gerektiğini düşünmekteyiz.

Çocuğun sağlıklı bir duygusal gelişime sahip olabilmesi için dengeli bir duygusal etkileşim ortamına gereksinimi vardır. Dengeli, duygusal ve toplumsal etkileşimin güçlü olduğu aile ortamında yeterli ilgi ve sevgi içinde büyüyen çocuklar, gelişimleri için gerekli deneyimleri elde edebilirler (59). Yapılan klinik çalışmalarda çocuğun ilk veya son çocuk olmamasının aileden ihtiyaç duyduğu ilgi ve değeri görmesinin sekteye uğrayabileceği belirtilmiştir. Bizim çalışmamızda; hem zorunlu göçe maruz kalmış olgularda hem de zorunlu göç yaşantısı olmayan olgularda ortalanca çocuk olma suça sürüklenme için bir risk faktörü olarak saptanmamıştır. Yine yapılan birçok kriminolojik çalışma suça sürüklenmiş olguların kalabalık ailelerden geldiğini kanıtlamaktadır (6). Bizim çalışmamızda da hem zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş olguların (ortalanca değeri=7) hem de zorunlu göç yaşantısı olmayan suça sürüklenmiş olguların (ortalanca değeri=4) suça sürüklenmeyen olgular ile kıyaslandığında kardeş sayısının daha fazla olduğu bulunmuştur. Kalabalık nüfusa sahip ailelerde büyüyen çocuk, büyüdüğü ortamda kendisi için gerekli olan sevgi, sevecenlik ve güveni bulamayabilir. Bunu sağlayamayan aile üyelerinin, kendilerine düşen sorumlulukların bilincinde olması ve çocuğun bağımsızlığı yolunda yeterli olanakları hazırlanması zorlaşabilir.

Çocuğun etkin bir şekilde toplumsallaşmasında aile oldukça önemli bir kurumdur. Çocuğun suça sürüklenmesinde ailenin sosyal biçimi ve yapısının da çocuğun gelişiminde rolü büyüktür. Yapılan pek çok çalışma parçalanmış aile yapılarının suça sürüklenme riskini arttırabileceğini öne sürmektedir (123) (159). Yavuzer'e göre normal toplumsal düzene sahip bir aile suçluluk olgusuna karşı ideal bir sigortaya sahip demektir. Bunun tersine ayrılık, ölüm gibi nedenlerle toplumsal işlevini yitiren aile buna koşut olarak çocuklarına karşı sorumluluğunu da yitirir (59). Çalışmamızda zorunlu göç yaşantısı olan olgularda, her iki ebeveyninden ayrı olma ve parçalanmış aileden gelme suça sürüklenen grupta belirgin olarak daha yüksek saptanmıştır. Zorunlu göç yaşantısı olmayan olgularda suça sürüklenen grupta benzer şekilde ebeveynlerden ayrı olma ve parçalanmış aileden gelme oranları daha yüksek olmakla birlikte bu fark istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. Bulgularımız parçalanmış aileden gelme ve ebeveynlerden ayrı yaşamının özellikle zorunlu göç yaşantısı olan olgularda suç eyleminde bulunma sıklığını arttırdığını düşündürmektedir. Zorunlu göç mağduru olmayan olgularda bu durumun suça sürüklenen ve sürüklenmeyen olgular arasında farklı çıkmamış olması vaka sayımız ile ilişkili olabilir. Literatür yapı bakımından tam olmayan ve işlevini

gerektiği gibi yapamayan bu tür ailelerden gelen çocukların birçok olanaktan yoksun bulunduğunu, uygun destekten mahrum kaldığını ve bu nedenle suç eyleminde bulunarak yasal durumlarla daha fazla karşı karşıya geldiğini belirtmektedir. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün yaptığı bir ankette suça sürüklenen çocukların %19.9'unun ebeveynlerinden ayrı kaldığını gösterilmiştir (160). Bulgularımız ve literatür verileri ailenin birlikteliğinin ölüm, boşanma, göç gibi nedenlerle dağılmış olmasının özellikle zorunlu göç yaşantısı olan çocuklarda suça sürüklenme için önemli bir risk faktörü olduğunu düşündürmektedir. Çocukların suça sürüklenmesini önleme çalışmalarında aile bütünlüğünü korumaya dair müdahalelerin yapılmasının, dağılmış aileden gelen riskli çocukların önceden tespit edilmesinin ve uygun sosyal destek sunulmasının yararlı olabileceğini düşünmekteyiz.

Son çeyrek yüzyılda çocuk psikolojisine ilişkin araştırmalar çocuk yaşamının başlangıcındaki anne ve baba eğitim düzeyinin çocuğun ruh sağlığı açısından taşıdığı hayati önemi vurgulamaktadır (59). Literatürdeki veriler çocuğun suça sürüklenmesi ile ebeveynlerin eğitim düzeyi arasındaki negatif ilişkiyi doğrulamaktadır (162) (163). Bizim çalışmamızda da zorunlu göçe maruz kalmış olgulardan suça sürüklenen gruptaki çocukların anne ve babalarının eğitim düzeyinin, suça sürüklenmemiş gruba kıyasla daha düşük olduğu görülmektedir. Benzer şekilde zorunlu göç yaşantısı olmayan olgulardan suça sürüklenen gruptaki çocukların anne ve babalarının eğitim düzeyinin kontrol grubuna kıyasla daha düşük olduğu ve bu bulgunun istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenen gruptaki olgularının babalarının suça sürüklenmeyen gruba oranla Türkçe daha az bildikleri görülmektedir. Literatüre göre eğitim almış olmak anne ve babaya kendi davranışlarını eleştirme ve denetleme olanağı vermektedir (6) (59). Ebeveynlerin eğitim düzeyinin düşük olmasının anne ve babanın ebeveynlik becerisini, otoritesini ve buna bağlı aile içindeki denetim mekanizmasını zayıflatabileceğini ve suça sürüklenme açısından risk unsuru olabileceğini düşündürmektedir. Zorunlu göç yaşantısı olan olgularda özellikle babanın göç edilen ülkenin dilini bilmiyor olmasının ebeveynlik kapasitesini zayıflatabileceğini, toplumsal uyumu zorlaştırabileceğini ve bu nedenle bu ebeveynlerin çocuklarının suça sürüklenme açısından riskli olduğunu düşünmekteyiz. Önleme çalışmalarında sadece çocukların değil ebeveynlerin de başta dil eğitimi olmak üzere uygun eğitsel destek alması suça sürüklenmeyi azaltmada yararlı olabilir.

Ebeveynlerde psikiyatrik hastalık öyküsünün (164) (165) ve kronik hastalık öyküsünün (166) çocuklarda suça sürüklenmeyi etkilediğini belirten bir takım çalışmalar mevcuttur.

Araştırmamızda zorunlu göçe maruz kalmış olguların ebeveynleri ruhsal hastalık öyküsü ve kronik hastalık öyküsüne göre karşılaştırıldığında, suça sürüklenen gruptaki çocukların annelerinin ruhsal hastalık öyküsünün, kronik hastalık öyküsünün ve babalarının ruhsal hastalık öyküsünün kontrol grubundaki anne ve babalara kıyasla daha yüksek oranda görüldüğü ve bu bulguların anlamlı çıktığı bulunmuştur. Yine zorunlu göç yaşantısı olmayan olgular kıyaslandığında suça sürüklenen gruptaki çocukların annelerinin ruhsal hastalık öyküsünün ve kronik hastalık öyküsünün, babalarının kronik hastalık öyküsünün daha yüksek oranda bulunduğu saptanmış olup, bu bulgular istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Bu veriler annede ve babada bulunan ruhsal ve kronik hastalıklar nedeniyle ebeveynlerin çocuğa göstereceği ilginin ve denetimin yetersiz kalabileceğini düşündürmektedir.

Çocuğun suça sürüklenmesine neden olabilecek sebepleri inceleyen çalışmalar ailede cezaevine giren kişilerin olmasının risk faktörü olabileceğini savunmuştur (167) (168). Çalışmamızda zorunlu göç yaşantısı olmayan olgulardan suça sürüklenen gruptaki olgularda geniş aileden cezaevine giren başka birinin varlığına daha yüksek oranda rastlanmıştır. Zorunlu göçe maruz kalmış olgularda bu durum suça sürüklenen ve sürüklenmeyen olgular arasında farklı çıkmamıştır. Zorunlu göç mağdurlarında suça sürüklenmemiş çocukların ebeveynlerinin de göç ettiği ülkede farklı siyasi ve politik nedenlerle tutuklanmış olabilecekleri, bu nedenle bu olgularda farklı çıkmamış olabileceğini düşünmekteyiz. Ailede cezaevine girmiş birinin olmasının çocuğun özdeşim sağladığı kişilerin değer yargılarını, hareket, tutum, davranışlarını taklit etmeye çalıştığı ve bu şekilde yakın çevresindeki bireylerin olumsuz tutum ve davranışlarının çocuğun suça sürüklenme riskini arttırabileceğini düşünmekteyiz.

Literatür çalışmaları sosyoekonomik düzeyin asgari sınırların altında olmasının aile hayatını olumsuz etkilendiği, çocuğun olumlu ruhsal bütünlüğünü sağlayacak ev içindeki uğraş ve etkinliklerini kısıtladığı belirtilmiştir (59) (169) (170). Zorunlu göç yaşantısı olan ve olmayan grupların asgari ücrete göre aylık gelir düzeyleri ve bunun suça sürüklenme ile ilişkisi değerlendirildiğinde; suça sürüklenen çocukların hanelerine giren aylık gelir düzeyinin, suça sürüklenmeyen çocukların ailelerinin aylık gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük olduğu, suça sürüklenme ile ailelerin aylık gelir düzeyi arasında negatif bağlantı bulunduğu saptanmıştır. Bu bulgu ailelerin aylık gelir düzeyinin düşük olmasının suça sürüklenme riskini arttırdığı bilgisi ile uyumludur (171). Bazı çalışmalar düşük sosyoekonomik düzeye sahip ailelerin çocuklarının ebeveynlerinin geçim güçlüklerine katkıda bulunabilmek için bir takım işlerde çalıştıklarını belirtmektedir (172). Çocukların herhangi bir işte çalışması

ile suça sürüklenme ilişkisi değerlendirildiğinde hem zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş grupta hem de zorunlu göç yaşantısı olmayan suça sürüklenmiş grupta kontrol gruplarına kıyasla anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Bu veriler ülkemizde yapılan literatür çalışmaları ile uyumludur (163). Çalışmamızda suça sürüklenmiş zorunlu göç yaşantısı olan ve olmayan olgular aylık gelir ve çocuğun herhangi bir işte çalışması açısından kıyaslandığında zorunlu göçe maruz kalan grubun aylık gelir düzeyinin daha düşük, çocuğun bir işte çalışmasının daha yüksek olduğu, bu bulguların istatistiksel açıdan anlamlı olduğu saptanmıştır. Suça sürüklenmiş olgularda suç eyleminin çeşidi kıyaslandığında zorunlu göçe maruz kalmış çocukların daha fazla mala ilişkin suç işlediği ve zorunlu göç yaşantısı olmayıp suça sürüklenen gruba kıyasla bu oranın diğer suç çeşitlerine göre anlamlı olduğu saptanmıştır. Gönültaş ve Hilal de yaptıkları çalışmada, göçün mala ilişkin suçları zayıf da olsa pozitif yönde etkilediğini belirtmiştir (173). Bu veriler neticesinde zorunlu göçün beraberinde getirdiği işsizlik, yoksulluk gibi ekonomik zorlukların çocuğun suça sürüklenmesinde doğrudan ya da dolaylı bir neden olabileceği göz önüne alındığında göç eden ailelerin istihdam olanakları açısından desteklenmesinin suça sürüklenme olgusuna karşı koruyucu bir faktör olacağını düşünmekteyiz.

Gorman- Smith ve arkadaşları yaptıkları çalışmada, kaynakların zengin olduğu çevrelerde yaşayan çocukların suça sürüklenmesi riskine karşı koruyucu bir faktör olduğunu belirtmişlerdir (174). Bizim çalışmamızda zorunlu göçe maruz kalmış olgulardan suça sürüklenen grubun kontrol grubuna kıyasla sağlık sigortasından ve devlet desteğinden daha az yararlanabildiği, suça sürüklenen grubun %37.5'un yaşadığı ülkede herhangi bir akrabasının bulunmadığı, çok boyutlu algılanan sosyal desteğinin kontrol grubuna kıyasla anlamlı derecede düşük olduğu bulunmuştur. Zorunlu göç yaşantısı olmayan olguların çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği ile kıyaslandığında suça sürüklenen grubun da ölçek alt puanlarının tamamı ve total puanları kontrol grubuna göre düşüktür ve bulgu istatistiksel açıdan anlamlıdır. Bazı araştırmalar çocuğun algıladığı sosyal desteğin yetersizliğinin suça sürüklenmeyi yordayıcı bir faktör olduğunu belirtmiştir (115). Çocuğun olumlu ruhsal gelişiminde, çekirdek ailenin yanı sıra kültürel koşulların ve yakın aile desteğinin de etkisinin büyük olduğunu, çok boyutlu algılanan sosyal desteğin çocuğun olumsuz davranış ve yaşam olaylarından koruyucu bir etkisinin olabileceğini düşünmekteyiz.

Friedlander, okul başarısının bir çocuğu sokaktan kurtaracağını, toplumsal yaşama uyum sağlamak konusunda koruyucu olabileceğini vurgulamıştır (75) Yavuzer ise bir

toplumsallaşma kurumu olarak okulun işlevi büyük olduğunu, okulun, bir sosyal kurum olarak gerektiğinde aile ve yakın çevrenin veremediği olumlu etkileşim ortamını hazırlayan bu boşluğu dolduran bir kuruluş olduğunu belirtmiştir (59). Bizim çalışmamızda zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenen olgularda okuma yazma bilme oranları kontrol grubuyla kıyaslandığında anlamlı derecede düşük bulunmuştur. Zorunlu göç yaşantısından önce okula gidip gitmedikleri sorulduğunda suça sürüklenmiş grubun daha düşük oranda okula gittiği ve bu bulgunun istatistiksel açıdan anlamlı olduğu bulunmuştur. Çalışmamızda zorunlu göçe maruz kalmış olgularda suça sürüklenen grubun herhangi bir işte çalışma oranının daha yüksek olduğunu ve haneye giren aylık gelir düzeylerinin daha düşük olduğunu belirtmiştik. Zorunlu göç sebebiyle okula devam edemeyen, ekonomik zorluklar nedeniyle çalışmak zorunda olan çocukların legal ya da legal olmayan yollarla hanesine para götürerek sokakta birden fazla tehlikeyle karşı karşıya kalabileceğini ve bu nedenle riskli gruplar arasında yer aldığını düşünmekteyiz.

Yapılan pek çok çalışma suça sürüklenen çocukların sigara, alkol, madde kullanım riskinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir (175) (176). Bizim çalışmamız da literatürle uyumlu olarak zorunlu göç yaşantısı olan ve olmayan olguların sigara, alkol, madde kullanımının suça sürüklenmiş gruplarda kontrol gruplarına kıyasla istatistiksel açıdan daha yüksek bulunduğu saptanmıştır. Çalışmalar çocuğun alkol ve madde kullanımını; düşük sosyoekonomik düzey, olumsuz akran çevresi, aile denetimindeki yetersizlik, parçalanmış aile yapısı, okuldan ve evden uzaklaşma gibi nedenlerle ilişkilendirmiştir (177). Yapılan bazı araştırmalar madde ve alkol kullanımının çocuklarda davranım bozukluklarına neden olabileceğini ve suça sürüklenme riskini arttırabileceğini belirtmektedir (178). Goldstein'a göre kişi madde kullandığında; vücudunda hormonal ve fizyolojik değişiklikler olabilir ve madde, duygularının yoğunluğunda artmasına, bilincinin kontrol mekanizmasında zayıflamasına ve uygunsuz davranışlarda bulunmasına sebep olabilir ve kişiyi suça yöneltebilir (179).

7.2 Göç Yaşantısına Dair Veriler

Her ne kadar literatürde çatışma, savaş gibi zorunlu nedenlerle gerçekleşen göç ile çocuğun suça sürüklenme ilişkisini inceleyen çalışma verisi kısıtlı olsa da, göç yaşantısı ile suça sürüklenme ilişkisini içeren çalışmalar mevcuttur. Kriminolojik çalışmaların bir çoğu göçü, çocuğun suça sürüklenmesinde önemli bir risk faktörü olarak değerlendirilmiştir (171)

(180). Franchini ve arkadaşları, göç yaşantısının travmatik yaşantıların yanı sıra sosyoekonomik ve sosyokültürel seviyedeki değişimlere sebebiyet vermesi nedeniyle çocuğun topluma uyum sağlamasını zorlayabileceğini ve bu nedenle suça sürüklenme riskini arttırabileceğini düşünmektedir (138). Faustini ise yaptığı çalışmada savaş nedeniyle gerçekleşen göçlerin, çocuğun genel güvensizlik duygusunu etkilediğini, çocuğun maddi ve manevi yetersizliklerle boğuşmasına neden olduğunu ve bu sebeple çocuğun suça sürüklenmesinde etken olduğunu ileri sürmüştür (137). Zorunlu göç yaşantısı olmayan olgulardan suça sürüklenmiş grubun zorunlu olmayan iç göç yaşantısı kontrol grubuyla kıyaslandığında istatistiksel açıdan anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Zorunlu göç, savaş olaylarına maruz kalma ve yaşamı tehdit eden bir olay yaşama (181) (182) (183), yaralanma (182), sevilen bir yakının ölümü (182) (183) (184) ya da ortadan kaybolması, fiziksel şiddet ve istismara maruz kalma, bir yakının yaralanması, işkence görme ve cinsel şiddet yaşama gibi çok yoğun travmatik olayları içinde barındıran bir olgudur (181) (182) (183) (185). Bizim çalışmamızda zorunlu göçe maruz kalmış olguların göç yaşantısına ilişkin sosyodemografik verilere bakıldığında; suça sürüklenen çocukların kontrol grubuna kıyasla daha yüksek oranda savaş nedeniyle ölen tanıdığı birileri vardır ve daha fazla ölü ya da yaralı birini görmüştür. Suça sürüklenen gruptaki olguların göç ettiği yerdeki evin durumunu bilmemesi, göç ettiği yerde zorunlu iç göç yaşaması kontrol grubuyla kıyaslandığında anlamlı farklılık göstermiştir. Zorunlu göç yaşantısı olan suça sürüklenmiş grubun kontrol grubuna kıyasla daha yüksek oranda mülteci kampında kaldığı belirtilmiştir ve bu bulgu istatistiksel açıdan sınırlı düzeyde anlamlı bulunmuştur. Çalışmamızda zorunlu göçe maruz kalmış olgularda suça sürüklenen grubun (ortanca değeri=5), kontrol gruba (ortanca değeri=1) kıyasla göç süresinin daha uzun sürdüğü, bu bulgunun anlamlı çıktığı belirtilmiştir. Bu veri ile göç sırasında yaşanan yoğun travmatik hadiselerle maruz kalmanın suça sürüklenme için risk faktörü olabileceği düşünülmüştür.

Çalışmamızda uyguladığımız HTQ ölçeğinin 1. Bölümündeki göç yaşantısına ilişkin sorulara göre zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenen olgularda bir yerin bombalanma, yakılma ya da ikamet edilen yerlerin yerle bir olmasına, sivillerin toplu olarak infaz edilmesine, yerleşim alanları üzerinde kimyasal saldırılara, bir kişinin öldürülmesine, işkenceye, herhangi birine yönelik cinsel istismara şahit olması kontrol grubuna kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Yine bu grubun barınma yoksunluğu yaşamış olması, medikal bakım veya ilaç bulamamış olması, açlık ve/veya susuzluk yaşamış olması, birinin mülküne ve bir kişiye fiziksel olarak

zarar vermeye zorlanmış olması, arkadaşının ortadan kaybolması, fiziksel olarak zarar görmüş olması, daha önce hapsedilmesi, işkenceye maruz kalmış olması kontrol grubuna kıyasla anlamlı derecede yüksek saptanmıştır.

Dünyada ve ülkemizde yapılan çalışmaların çoğu, zorunlu göçe maruz kalmış çocukların yaşadıkları çoklu travmatik hadiselerin neticesinde çeşitli psikopatolojilere yatkın olmalarının kaçınılmaz olduğunu vurgulamıştır (33). Davis ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada da zorunlu göçe maruz kalmış kişilere dair psikiyatrik bozukluklar açısından riskin göç yaşantısı olmayan popülasyona göre daha yüksek oranda görüldüğü belirtilmiştir (35). Literatüre ait veriler zorunlu göçe maruz kalmış çocuk ve ergenlerde başta travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), major depresif bozukluk (MDB) ve anksiyete bozuklukları olmak üzere çeşitli psikiyatrik hastalıkların, göçe maruz kalmamış çocuklara oranla daha sık görüldüğünü göstermektedir (50). Savaş, göç ve beraberinde getirdiği zorlu yaşam olayları şimdiye ve geleceğe ilişkin güvensizlik hissine neden olup, çeşitli davranış problemlerine sebep olabilir. Çocukluk çağında bu denli yoğun travmatik yaşantılara maruz kalmış çocuklar kendi akranları gibi güven içinde oynayıp, eğlenip, eğitim ve öğrenimlerini sürdürememektedir. Ruhsal ve bedensel gelişimleri sekteye uğrayabilmektedir. Tüm bu etkenler çocukta erken yaşta suça sürüklenme riskini arttırabilir (59). Bu çocukların beden ve ruh sağlığını, geleceğini koruyucu müdahale yöntemlerini geliştirmek elzemdir.

7.3 Katılımcıların Klinik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Kriminoloji üzerine yapılan çalışmaların birçoğu çocuğun suça sürüklenmesi ile psikopatoloji arasında doğrudan bir ilişki kurmuştur (186) (187). Daha önceden psikiyatrik tanısı olan çocukların da suça sürüklenme ihtimalinin daha yüksek olduğu ve psikiyatrik sorunların daha çok dışavurum davranışları olduğu bilinmektedir (188). Romanya'da yapılan bir çalışmada suça sürüklenmiş ergenlerde anksiyete bozuklukları, majör depresif bozukluk ve davranım bozukluklarının belirgin düzeyde fazla olduğu bulunmuştur (189). Moore ve arkadaşları, 291 suça sürüklenmiş ergen ile yaptıkları bir çalışmada her 10 çocukta 8'inin en az bir psikiyatrik tanısı olduğunu ve olguların yaklaşık %25'inde TSSB bulunduğunu belirtmiştir. Suça sürüklenmiş çocuklarda TSSB'nin yanı sıra MDB, anksiyete bozuklukları, dikkat sorunları ve davranım problemlerinin görüldüğü bildirilmektedir (102). Literatür verileri

suça sürüklenmiş çocukların psikiyatrik bozukluklar içinde en çok dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı aldıklarını göstermektedir (190). Bizim çalışmamızda hem zorunlu göç yaşantısı olan olgularda hem de zorunlu göç yaşantısı olmayan olgularda suça sürüklenen gruplarda DEHB oranlarının istatistiksel açıdan anlamlı derecede yüksek olduğu belirtilmiştir. Ayrıca güçler güçlükler ölçeğiyle gruplar kıyaslandığında zorunlu göç yaşantısı olmayan suça sürüklenmiş olgularda kontrol grubuna kıyasla DEHB alt başlığında alınan puanların daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çalışmalar, DEHB tanısı olan çocukların dürtüselliğini, öfke kontrollerini engellemekte akranlarına kıyasla daha çok zorlandıkları, suça sürüklenmesine sebep olabilecek eylemlerde bulunma riskinin daha fazla olduğunu belirtmektedir.

Yapılan çalışmalar, suça sürüklenen çocukların sosyal problem çözme yeteneğinin akranlarına kıyasla kısıtlı olabileceğini bildirmektedir (99). Özellikle sosyal destek yetersizliği sebebiyle yaşadıkları herhangi bir stresör nedene karşı problem çözme becerilerini ve baş etme mekanizmalarını etkin düzeyde kullanamadıkları için çeşitli davranım problemleri geliştirebilecekleri ve suç eyleminde bulunabilecekleri belirtilmiştir (101) (191) (192). Çalışmamızda hem zorunlu göç yaşantısı olan olgularda hem de zorunlu göç yaşantısı olmayan olgularda suça sürüklenen gruplarda davranım bozukluğu tanısı istatistiksel açıdan anlamlı derecede yüksektir. Ayrıca güçler güçlükler ölçeğiyle gruplar kıyaslandığında zorunlu göç yaşantısı olmayan suça sürüklenmiş olgularda kontrol grubuna kıyasla davranım problemleri, akran sorunları alt başlığının ve total puanın daha yüksek olduğu bulunmuştur. Özellikle davranım problemleri olan çocukların daha fazla okulu bırakmaya meyilli olması, evden kaçması ve problemli davranış gösteren akranları ile fazlaca vakit geçirmesi suça sürüklenme açısından riskli olabileceği düşünülmektedir. Ailenin ve öğretmenin denetimi, okula devamlılık ve etkin bir eğitim sisteminin geliştirilmesi ile ergenlerin suça sürüklenme ihtimalleri aza indirilebilir (193).

Çocukluk çağı travmalarına maruz kalmanın suça sürüklenme açısından ciddi bir risk unsuru olduğunu belirten çalışmalar mevcuttur (199) (200). Çalışmamızda hem zorunlu göçe maruz kalmış grupta hem de zorunlu göç yaşantısı olmayan grupta suça sürüklenmiş olguların TSSB oranı ve HTQ Toplam Puan TSSB ortalaması kontrol gruplarına kıyasla anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Türlü travmatik olayları yaşantılayan çocuğun davranışsal ve

duygusal problemler sergilemesinin ve bunlara bağılı olarak suçā sürüklenme sıklığıının artmış olabileceğini düşünmekteyiz (196) (197) (198).

Literatür çalışmalarında suçā sürüklenme ve çocukluk çağı depresyonu açısından yapılan çalışmalarda farklılıklar gözlenmektedir. Bazı çalışmalar depresyon ve içe atım bozuklukların suçā sürüklenme riskini azalttığını ifade etse de, başka çalışmalar MDB'a bağılı irritabilite gibi semptomların suç eylemi açısından risk teşkil edebileceğini belirtmiştir (105) (201) (202). Bulgularımız suç işlendiğı sırada ya da öncesinde çocukların ruhsal değerlendirmesini içermemektedir. Bu nedenle bulgularımız MDB varlığının suçā sürüklenme için bir risk oluşturup oluşturmadığını söylememize olanak vermemektedir. Çalışmamızda depresif belirtiler ile suç eylemi arasında zamansal bir değerlendirme yapılmamıştır. Bu nedenle suçā sürüklenmiş olgularda tutuklanma öncesi psikostres faktörlerinin etkisi ile MDB daha sık gelişmiş olabileceğı gibi tutuklu olmanın getirdiğı psikostres faktörleri nedeniyle tutuklanma sonrası da MDB daha sık gelişmiş olabilir.

7.4 Bağılanma ve Suçā Sürüklenme İlişkisi

Bebeğın, doğumdan önce ve doğumla beraber annesiyle ve/veya onun primer bakımını üstlenen kişi veya kişilerle kurduğı sevgi dolu, güvenli ve kararlı ilişkinin, duygusal bağılı olmayışı, duygusal ve fiziksel istismara maruz kalması, ihtiyaçlarının karşılanmaması, parçalanmış ailede büyüme, aile ilişkilerinin zayıflığı, ailenin çocuğı büyütürken kullandıkları olumsuz ebeveyn tutumları, ailenin denetiminin ve desteğinin az olması, madde bağımlısı aile bireyleri gibi faktörlerin suçā sürüklenme ile ilişkisi bulunmuştur (6). Literatür çocukların ebeveynleri ve dış dünya ile kurduğı güven ve iletişim düzeylerinin fazla olmasının çocuğın suçā sürüklenmesine engel olduğı sonucunu desteklemektedir. Bu açıdan çocuğın ebeveynleriyle, diğerkiri ve nesnelerle kurduğı bağılanma stillerinin çocuğın suçā sürüklenme ile ilişkisinin incelenmesi önem arz etmektedir.

Bizim çalışmamızda zorunlu göç yaşantısı olmayan olgular bağılanma türleri açısından karşılaştırıldığında suçā sürüklenmiş gruptaki çocukların daha düşük oranda güvenli bağılanma yapısına sahip olduğı ve gruplar kıyaslandığında istatistiksel açıdan suçā sürüklenmiş grupta güvensiz bağılanma oranı yüksek bulunmuştur. Bu bulgular literatürü destekler nitelikte güvensiz bağılanmanın çocukların suçā sürüklenmesinde etkili olduğunu göstermektedir (206). Zorunlu göçe maruz kalmış çocuklarda bağılanma stilleri incelendiğinde gruplar arasında

güvenli-güvensiz bağlanma açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu bulgu, göçün yaşattığı pek çok travmatik hadisenin, çocuğun dış dünya ile güvenli bağlanma ilişkisine ve aile bağlarına ciddi anlamda zarar verdiğini düşündürmektedir. Suça sürüklenmemiş zorunlu göç yaşantısı olan olgularda da güvensiz bağlanma oranının yüksek olması iki grup arasında anlamlı bir farklılığın çıkmamış olmasını açıklayabilir.



8. GÜÇLÜ YANLAR VE KISITLILIKLAR

Literatürde göçün suça sürüklenme için önemli bir risk faktörü olduğu birçok çalışmada bildirilmiştir ancak zorunlu göçe maruz kalmış çocuklarda hangi etkenlerin suça sürüklenmeye neden olabileceği yeterince araştırılmamıştır. Zorunlu göçe maruz kalan çocuk ve ergenlerde suça sürüklenme ile ilgili risk faktörlerinin tespitinin gerekli önleme çalışmalarının planlanması açısından oldukça önemli olduğunu düşünmekteyiz. Zorunlu göç yaşantısı olan olgularda suça sürüklenme ile ilişkili risk faktörlerini değerlendiren az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu amaçla zorunlu göç yaşantısı olan ve olmayan olgularda ayrı ayrı risk faktörlerini araştırmış olmamız çalışmamızın güçlü yönü olarak değerlendirilebilir. Klinik değerlendirmenin klinisyen tarafından yapılması, tanıların yarı yapılandırılmış görüşme şekli olan ÇDŞG-ŞY-DSM-5'e göre yapılması çalışmanın güçlü yanlarından biridir.

Çalışmamızın güçlü yönleri olduğu gibi kısıtlılıklarını da göz önünde bulundurmak gerekir. 160 olgunun tamamının erkek cinsiyette olması sebebiyle cinsiyete göre veri farklılığını değerlendirmemiz mümkün olmamıştır. Örneklem sadece bir cezaevinden ve iki ayrı okuldan alınmış olması bulgularımızı toplum örneklemine genellemeyi zorlaştırmaktadır.. Ebeveynlere ulaşma kısıtlılığı nedeniyle tümüyle öz bildirime dayalı bir değerlendirme yapılmıştır. Özellikle dışa vurum ile ilgili belirtilerin öz bildirim ile alınmış olması önemli bir kısıtlılık olarak değerlendirilebilir. Yine çalışmamızın kesitsel olması, uzunlamasına izlem içermiyor olması nedeni ile bazı bulgularımız ile suça sürüklenme davranışı arasında nedensel bir ilişki kurmak mümkün olmamaktadır. Olgu sayımızın az olması ve bulguların fazla olması nedeniyle regresyon analizinin yapılmamış olması da çalışmamızın kısıtlılıklarındandır.

9. SONUÇ VE ÖNERİLER

Savaşlar, çeşitli şiddet olayları, kıtlık, soykırım ve siyasi sürgün gibi zorunlu nedenlere bağlı olarak göç etmek zorunda kalan çocuk ve ergenlerin göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası yaşadıkları travmatik olayların değerlendirilmesini, bireysel, sosyal ve çevresel faktörlere bağlı gelişebilecek suça sürüklenme sebeplerinin belirlenmesini, aynı zamanda bu klinik verilerle ilişkili olabilecek sosyodemografik özelliklerin araştırılmasını planladığımız bu çalışmada;

Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenen çocukların, zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmemiş akranlarına kıyasla daha kalabalık aile yapısına sahip olması, cezaevine girmeden önce her iki ebeveyninden de ayrı yaşaması, kayıp veya ayrılıklar nedeniyle parçalanmış aile yapısı, annenin ve babanın eğitim düzeyinin yetersizliği, babanın Türkçe konuşmaması, annede ruhsal ve kronik hastalık öyküsü, babada ruhsal hastalık öyküsü, düşük sosyoekonomik düzey, çocuğun cezaevine girmeden önce herhangi bir işte çalışıyor olması, delici kesici alet kullanmış olması, ölü ya da yaralı birini görmüş olması, okuma yazma bilmeme düzeyi, göçten önce okula gitmemesi suça sürüklenmiş grupta daha yüksek olmak üzere istatistiksel açıdan yüksek bulunmuştur. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenen grupta kontrole kıyasla göç ile alakalı travmatik yaşantılara daha fazla maruz kaldığı bulunmuştur. Bu çocukların algılanan sosyal desteği değerlendirildiğinde suça sürüklenen grupta sağlık sigortasından ve devlet desteğinden daha az yararlanabildiği, yaşadıkları ülkede akraba varlığının daha az olduğu, akranlarıyla ve sosyal çevrelerinde güçler ve güçlükler yaşadığı çok boyutlu algılanan sosyal desteğinin kontrol grubuna kıyasla anlamlı derecede düşük olduğu bulunmuştur. Suça sürüklenen grupta sigara, alkol, madde kullanımı yüksek bulunmuştur. Psikiyatrik bozukluklar açısından değerlendirildiğinde suça sürüklenmiş grupta MDB, TSSB, DEHB, KOKGB, DB ve HTQ DSM IV puanı ve HTQ Toplam TSSB puan ortalaması anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Zorunlu göç yaşantısı olmayan suça sürüklenen çocukların, zorunlu göç yaşantısı olmayan suça sürüklenmemiş yaşlılarına kıyasla kalabalık aile yapısına sahip olması, annenin ve babanın eğitim düzeyinin yetersizliği, annede ruhsal ve kronik hastalık öyküsü , babada kronik hastalık öyküsü, düşük sosyoekonomik düzey, çocuğun cezaevine girmeden önce herhangi bir işte çalışıyor olması, zorunlu olmayan iç göç yaşamış olması, ailede daha önce cezaevine giren birinin varlığı, delici kesici alet kullanmış olması, ölü yada yaralı birini görmüş

olması suça sürüklenmiş grupta daha yüksek olmak üzere anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Suça sürüklenen grupta sigara, alkol, madde kullanımı yüksek bulunmuştur. Psikiyatrik bozukluklar açısından değerlendirildiğinde suça sürüklenmiş grupta MDB, TSSB, DEHB, DB, HTQ DSM IV puanı ve HTQ Toplam TSSB puan ortalaması anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinde aile, arkadaş, özel bir insan, total puan açısından suça sürüklenen grupta puanlar istatistiksel açıdan anlamlı derecede düşük bulunmuştur. Güçler ve güçlükler ölçeğine göre DEHB, duygulanım, davranım, akran, total değerlendirmeler anlamlı bulunmuştur. İki grup bağlanma düzeyine göre değerlendirildiğinde suça sürüklenen grupta güvensiz bağlanma anlamlı derecede yüksektir.

Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenmiş çocukların, zorunlu göç yaşantısı olmayan suça sürüklenmiş akranlarına kıyasla akranlarına kıyasla kalabalık aile yapısına sahip olması, cezaevine girmeden önce her iki ebeveyninden de ayrı yaşaması, kayıp veya ayrılıklar nedeniyle parçalanmış aile yapısı, annenin eğitim düzeyinin yetersizliği, babanın vefat etmiş olması, düşük sosyoekonomik düzey, çocuğun cezaevine girmeden önce herhangi bir işte çalışıyor olması, okuma yazma bilmeme düzeyi zorunlu göçe maruz kalmış grupta daha yüksek olmak üzere istatistiksel açıdan yüksek bulunmuştur. Zorunlu göçe maruz kalmış suça sürüklenen grupta zorunlu göç yaşantısı olmayan gruba kıyasla mala ilişkin suçları daha fazla işlediği, zorunlu göç yaşantısı olmayan grupta ise delici kesici alet kullanımının zorunlu göçe maruz kalmış gruba kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu çocukların algılanan sosyal desteği değerlendirildiğinde zorunlu göçe maruz kalmış grupta sağlık sigortasından ve devlet desteğinden daha az yararlanabildiği, yaşadıkları ülkede akraba varlığının daha az olduğu, çok boyutlu algılanan sosyal desteğinin aile, arkadaş, özel bir insan ve total puan açısından göç yaşantısı olmayan grubuna kıyasla anlamlı derecede düşük olduğu bulunmuştur. Klinik verileri değerlendirildiğinde zorunlu göçe maruz kalmış grupta MDB, TSSB, YAB ve HTQ DSM IV puanı ve HTQ Toplam TSSB puan ortalaması anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Güçler ve güçlükler ölçeği ile değerlendirildiğinde duygulanım alt ölçeği zorunlu göçe maruz kalmış grupta, DEHB, davranım alt ölçeği zorunlu göç yaşantısı olmayan grupta anlamlı bulunmuştur. İki grup incelendiğinde güvenli-güvensiz bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Çocuğun maruz kaldığı zorunlu göç ile beraber yaşadığı travmatik hadiselerin sayısı ve şiddetini anlayabilmek, suça sürüklenmesini önleyebilmek ve suça sürüklenmiş çocukları yeniden topluma kazandırabilmek için çocuğun suça sürüklenmesinin nedenlerinin

belirlenmesinin büyük önemini göz önünde bulundurursak çalışmamızdan elde ettiğimiz verilerin literatüre ciddi anlamda fayda sağlayacağını düşünmekteyiz. Çalışmamızda kliniğe ilişkin bulguların çocuğun psikiyatrik hastalıklarla suça sürüklenme ilişkisi için önemli bir veri olduğunu, erken tanı ve uygun müdahale yöntemleri belirlemenin çocuğun suça sürüklenmesi açısından koruyucu bir faktör olabileceğini, çeşitli duygulanım ve davranım problemleri olan çocuklarla alakalı ruhsal iyi oluşlarına yönelik hizmet ve olanakların geliştirilmesinin çocuğun suça sürüklenme riskini azaltacağını düşünmekteyiz.

Yaptığımız araştırmanın sonucu olarak zorunlu göç yaşıntısı olan ve/veya suça sürüklenmiş çocuklara gerekli sağlık, barınma tedbirinin sağlanmasının, uygun eğitim desteğinin verilmesinin, aile yapısının korunmasının, aile içi ve ebeveynler arası ilişki kalitesini arttıracak aile odaklı programlarının geliştirilmesinin suça sürüklenme riskini azaltabileceğine, suça sürüklenmiş çocukları ise topluma yeniden kazandıracak destek mekanizmalarının ve uygun entegrasyon yöntemlerinin oluşturulmasının çocuğun yeniden suça sürüklenmesinin önüne geçeceğine inanmaktayız.

İleride yapılacak çalışmalarda toplum örneklemini daha iyi yansıtacak hem kız hem erkek cinsiyetin dahil edildiği bir grupta daha geniş bir örneklem ile çalışmaların yapılmasının çalışmanın sonuçlarını daha güçlü kılacağını düşünmekteyiz. Ayrıca özellikle zorunlu göç yaşıntısı olan çocuklarda uzunlamasına takip çalışmalarının yapılması suça sürüklenme ile ilgili neden sonuç ilişkisini kurmayı mümkün kılacaktır.



10.KAYNAKÇA

1. Eisenbruch, M. The mental health of refugee children and their cultural development. *International Migration Review*. 1988;22(2), 282-300.
2. Angel, B., Hjern, A., & Ingleby, D. Effects of war and organized violence on children: a study of Bosnian refugees in Sweden. *American Journal of Orthopsychiatry*. 2001; 71(1), 4-15.
3. Goldstein, R. D., Wampler, N. S., & Wise, P. H. War experiences and distress symptoms of Bosnian children. *Pediatrics*. 1997;100(5), 873-878.
4. Hodes, M. Psychologically distressed refugee children in the United Kingdom. *Child Psychology and Psychiatry Review*. 2000;5(2), 57-68.
5. Papageorgiou, V., Frangou-Garunovic, A., Iordanidou, R., Yule, W., Smith, P., & Vostanis, P. War trauma and psychopathology in Bosnian refugee children. *European child & adolescent psychiatry*. 2000; 9(2), 84-90.
6. Akduman, G., Akduman, B., & Cantürk, G. Ergen suçluluğunda bazı kişisel ve ailesel özelliklerin incelenmesi Orijinal Araştırma. *Türk Pediatri Arşivi*. 2007; 42(4), 156-161.
7. Balci, H. Çocuk suçluluğu ve toplumsal nedenleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*. 2011. Kütahya.
8. Avcı, M. Tutuklu çocuklar üzerine bir araştırma: çocukların suça yönelmesinde etkili olan toplumsal nedenler ve çözüm önerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2008; 11.1: 49-73.
9. Erkan, R., & Erdoğan, Ö. G. M. Y. Göç ve çocuk suçluluğu. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 2006; 9(9), 79-90.
10. Yılmaz, T. T. Göçün kadın yaşamı üzerindeki etkileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*. 2005. Van.
11. Doğan, S. Yurt dışı yaşantısı geçiren ve geçirmeyen lise öğrencilerinin problemleri. *Yayınlanmamış Doktora Tezi* 1988. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
12. Koçak, Y., & Terzi, E. Türkiye’de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2012;3(3), 163-184.
13. UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees). “UNHCR Global Report 2020.” .
14. İçduygu, A., & Sirkeci, İ. Cumhuriyet dönemi göç hareketleri: 75 yılda köylerden şehirlere. *İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları*. 1999.
15. Bergman, A. Ours, yours, mine. Rapprochement: The critical subphase of separation-individuation. 1980;199-216.
16. Murat, E. & Ersever, O. G. Göç krizi ve göç krizine müdahale. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*. 2014; 24(1), 47-68.
17. Ekşi, A. Sığınmacı ve göçmenlerde psikopatoloji. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 2002;13(3), 215-221.
18. Özdemir, S., & Welle, D. Göç ve iltica terimleri sözlüğü: Sık karıştırılan kavramlar. Deutsche Welle. 2008.
19. BMMYK. Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler. 1998. Ankara: BMMYK Türkiye Temsilciği.
20. Çiçekli, B. Yabancılar ve Mülteciler Hukuku, Seçkin. 2016; 6. Bası, Ankara.
21. Akhtar, S. Immigration and identity: Turmoil, treatment, and transformation. *Jason Aronson*. 1999.
22. Volkan, V. D. Immigrants and refugees: Trauma, perennial mourning, prejudice, and border psychology. *Routledge*. 2018.

23. Opaas, M., & Varvin, S. Relationships of childhood adverse experiences with mental health and quality of life at treatment start for adult refugees traumatized by pre-flight experiences of war and human rights violations. *The Journal of nervous and mental*. 2015;203(9), 684.
24. Hartmann, H. Ego Psychology and the Problem of Adaptation. *In Organization and pathology of thought Columbia University Press*. 1951;362-398.
25. Sayıl, I., Berksun, O. E., Palabıyıkoglu, R., Devrimci-Özgüven, H., Soykan, Ç., & Haran, S. Kriz ve krize müdahale. *Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları* 2000;6
26. Grinberg, L., & Grinberg, R. A psychoanalytic study of migration: Its normal and pathological aspects. *Journal of the American Psychoanalytic Association*. 1984;32(1), 13-38.
27. Bowlby, J. Separation and loss within the family. In *The making and breaking of affectional bonds*. 2012;111-135. Routledge.
28. Pollock, G. H. Mourning and adaptation. *International Journal of Psycho-Analysis*. 1961;42, 341-361.
29. Freud, S. Mourning and melancholia. *The Psychoanalytic Review*. 1924;11- 77.
30. Garza-Guerrero, A. C. Culture shock: Its mourning and the vicissitudes of identity. *Journal of the American Psychoanalytic Association*. 1974;22(2), 408-429.
31. Mahler, M. S. On human symbiosis and the vicissitudes of individuation. *Journal of the American Psychoanalytic Association*. 1967;15(4), 740-763.
32. Blos, P. Character formation in adolescence. *The Psychoanalytic Study of the Child*. 1968;23(1), 245-263.
33. Syed, Q., & Mobayed, T. Who is responsible for the health care of refugees. *Lancet*. 2017;389(10081), 1793.
34. Richter, K., Lehfeld, H., & Niklewski, G. Waiting for asylum: psychiatric diagnosis in bavarian admission center. *Gesundheitswesen (Bundesverband der Ärzte des Öffentlichen Gesundheitsdienstes (Germany))*. 2015. 77(11), 834-838.
35. Davis, R. M., & Davis, H. PTSD symptom changes in refugees. *Torture: Quarterly Journal on Rehabilitation of Torture Victims and Prevention of Torture*. 2006;16(1), 10-19.
36. Başoğlu, M., Livanou, M., Crnobarić, C., Frančišković, T., Suljić, E., Đurić, D., & Vranešić, M. Psychiatric and cognitive effects of war in former Yugoslavia: association of lack of redress for trauma and posttraumatic stress reactions. *Jama*, 2005;294(5).
37. Priebe, S., Bogic, M., Ajdukovic, D., Franciskovic, T., Galeazzi, G. M., Kucukalic, A., ... & Schützwohl, M. Mental disorders following war in the Balkans: a study in 5 countries. *Archives of general psychiatry*. 2010;67(5), 518-528.
38. Fazel, M., Wheeler, J., & Danesh, J. Prevalence of serious mental disorder in 7000 refugees resettled in western countries: a systematic review. *The Lancet*. 2005;365(9467), 1309-1314.
39. Ben Farhat, J., Blanchet, K., Juul Bjertrup, P., Veizis, A., Perrin, C., Coulborn, R. M., ... & Cohuet, S. Syrian refugees in Greece: experience with violence, mental health status, and access to information during the journey and while in Greece. *BMC medicine*. 2018;16(1), 1-12.
40. Bronstein, I., Montgomery, P., & Ott, E. Emotional and behavioural problems amongst Afghan unaccompanied asylum-seeking children: results from a large-scale cross-sectional study. *European child & adolescent psychiatry*. 2013;22(5), 285-294.
41. Alpak, G., Unal, A., Bulbul, F., Sagaltici, E., Bez, Y., Altindag, A., ... & Savas, H. A. Post-traumatic stress disorder among Syrian refugees in Turkey: a cross-sectional study. *International journal of psychiatry in clinical practice*. 2015;19(1), 45-50.

42. Acarturk, C., Cetinkaya, M., Senay, I., Gulen, B., Aker, T., & Hinton, D. Prevalence and predictors of posttraumatic stress and depression symptoms among Syrian refugees in a refugee camp. *The Journal of nervous and mental disease*. 2018;206(1), 40-45.
43. Grinberg, L., & Grinberg, R. Psychoanalytic perspectives on migration and exile. *Yale University Press*. 1989.
44. Bonovitz, J. M. The child immigrant. *The American journal of psychoanalysis*. 2004;64(2), 129-141.
45. United Nations. Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü Küresel Eğilimler Raporu 2020.
46. Bhugra, D., Gupta, S., Bhui, K., Craig, T. O. M., Dogra, N., Ingleby, J. D., ... & Tribe, R. WPA guidance on mental health and mental health care in migrants. *World Psychiatry*. 2011;10(1), 2-10.
47. Bhugra, D., Gupta, S., Schouler-Ocak, M., Graeff-Calliess, I., Deakin, N. A., Qureshi, A., ... & Carta, M. EPA guidance mental health care of migrants. *European Psychiatry*. 2014;29(2), 107-115.
48. Bronstein, I., Montgomery, P., & Ott, E. Emotional and behavioural problems amongst Afghan unaccompanied asylum-seeking children: results from a large-scale cross-sectional study. *European child & adolescent psychiatry*. 2013;22(5), 285-294.
49. Fazel, M., & Stein, A. Mental health of refugee children: comparative study. *Bmj*. 2003;327(7407), 134.
50. Javanbakht, A., Rosenberg, D., Haddad, L., & Arfken, C. L. Mental Health in syrian refugee children resettling in the United States: war trauma, migration, and the role of parental stress. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*. 2018; 57(3), 209-211.
51. Kar, N. Psychological impact of disasters on children: review of assessment and interventions. *World journal of pediatrics*. 2009;5(1), 5-11.
52. Kien, C., Sommer, I., Faustmann, A., Gibson, L., Schneider, M., Krczal, E., ... & Gartlehner, G. Prevalence of mental disorders in young refugees and asylum seekers in European Countries: a systematic review. *European child & adolescent psychiatry*. 2019;2.
53. Çeri, V., Nasıroğlu, S., Ceri, M., & Çetin, F. Ç. Psychiatric morbidity among a school sample of Syrian refugee children in Turkey: A cross-sectional, semistructured, standardized interview-based study. *Journal of the American Academy of Child and Adolesc*. 2018;57(9), 696-698.
54. Ünver, H., Çeri, V., Fındık, O. T. P., & Arman, A. R. Mülteci çocuk ruh sağlığı ünitesinin 3 yıllık verileri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*. 2021.24(1), 15-22.
55. Çeri, V., Beşer, C., Perdahlı Fiş, N., & Arman, A. Findings from a specialized child psychiatry unit for care of refugee children in Istanbul. *Journal of Clinical Psychiatry*. 2018.21(2), 113-121.
56. Ceri, V., & Ozer, U. Emotional and behavioral problems seen among a group of children and adolescents living in a refugee camp in Turkey/Türkiye'deki bir sığınmaci kampında yaşayan bir grup çocuk ve ergende gözlenen duygusal ve davranışsal sorunlar. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 2018;19(4), 419-427.
57. Chang, J., Rhee, S., & Berthold, S. M. Child Abuse and Neglect in Cambodian Refugee Families. *Child welfare*. 2018;87(1), 141-160.
58. TCK (Türk Ceza Kanunu). 08.04.2021 tarihinde <https://magdurbilgi.adalet.gov.tr/298/Suc-Nedir?> Adresinden erişildi. .
59. Yavuzer, H. Çocuk ve suç, 20. Baskı. *Remzi*. 2021.
60. Benjamin, W., Direk, Z., Çelebi, A., Derrida, J., Hamacher, W., Agamben, G., & Cover, R. M. Şiddetin eleştirisi üzerine. *Metis Yayınları*. 2010.
61. PLATON, Devlet (Politeia), (Çev:Hüseyin Demirhan). *Sosyal Yayınları*. İstanbul. 2002.
62. Aristoteles, Politika (Çev. Furkan Akderin). *Say Yayınları*. İstanbul. 2013.

63. Glueck, S., & Glueck, E. (1956). Physique and delinquency.
64. Lange, J. Crime and destiny. New York: Charles Boni.1930.
65. Sokullu-Akinci, F. Kriminoloji. *Beta*. 2007.
66. Glenn, A. L., & Raine, A. The neurobiology of psychopathy. *Psychiatric Clinics of North America*. 2008.31(3), 463-475.
67. Kocabaşoğlu, N., “Serotonin ve Şiddet”, Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açından Şiddet, Ed. İbrahim Balcıoğlu. *Yüce Yayınları*. İstanbul. 2000.
68. Bos, P. A., Panksepp, J., Bluthé, R. M., & Van Honk, J. Acute effects of steroid hormones and neuropeptides on human social–emotional behavior: a review of single administration studies. *Frontiers in neuroendocrinology*. 2012.33(1), 17-35.
69. Barnes, J., Temel Biyolojik Psikoloji, Çev. Ed. Ahmet Altındağ, *Nobel Yayınları*. Ankara. 2014.
70. Erbaş, O., Psikiyatrinin Kara Kitabı, *Bayçınar Tıbbi Yayıncılık*. İstanbul. 2017.
71. Muncie, J., & McLaughlin, E. The Sage dictionary of criminology. *The SAGE Dictionary of Criminology*. 2019;1-608.
72. Demirbaş, T. Kriminoloji. *Seçkin Yayıncılık*. 2012.
73. Gürel Yılmaz, G. Suça sürüklenen ve suça sürüklenmeyen ergenlerin benlik saygısı düzeylerinin karşılaştırılması (*Master's thesis, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*). 2009.
74. Polat, O. Kriminoloji ve kriminalistik üzerine notlar: suç-suçlu-suç yeri. *Seçkin Yayıncılık*. 2017.
75. Friedlander, K. A Psycho-Analytical Approach to Juvenile Delinquency: Theory, Case Studies, Treatment. Routledge. 2013. .
76. Healy, W., & Bronner, A. F. New light on delinquency and its treatment. *Yale University Press*. New Havan. 1943.
77. Alexander, F., & Healy, W. Roots of crime; psychoanalytic studies.1935.
78. Aichhorn, A., & Fleischmann, O. Delinquency and child guidance: Selected papers. *New York: International Universities Press*. 1964. .
79. Jones, H. Crime in a changing society. *Penguin Books Inc.*.1967. .
80. İçli, T. Kriminoloji, 7. Baskı. *Seçkin Yayınevi*. Ankara. 2007.
81. Burkay, S. Teorik çerçevede suç. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*. 2008;2, 4.
82. Kongar, E. Toplumsal değişme kuramları ve Türkiye gerçeği. *Büyük fikir kitaplar*. 1995.
83. Özbay, Ö. Yaş, adolesan suçları ve sosyal bağ teorisi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*. 2004;7(1), 53-75.
84. Durkheim, E. Sosyolojik Metodun Kuralları (Çev. E. Aytekin). İstanbul: *Sosyal Yayınları*. 1994.
85. Polama, M. M. Çağdaş sosyoloji kuramları. *Gündoğan Yayınları*. 1993.
86. Maccionis, J. J. Society. Fourth Edition. *Prentice Hall*. 1997.
87. Winfree, L. T., & Abadinsky, H. Understanding Crime. Essentials of Criminological Theory. 3rd Ed. Belmont. 2009.
88. Akers, R. L. Criminological theories: Introduction and evaluation. Routledge. 2013.
89. Türkiye İstatistik Kurumu (2020). Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2015-201. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Güvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2015-2019-33632>.
90. Çopur, E., Ulutaşdemir, N., & Balsak, H. Çocuk ve suç. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*. 2015.
91. Dönmezer, S. Çağdaş Toplumda Şiddet ve Mafia Suçları. *Cogito*. 1996.
92. UNICEF. Çocuk Koruma Mekanizmalarının İl Düzeyinde Modellenmesi Projesi Sosyal Çalışma Görevlileri El Kitabı. 2008.

<https://www.unicef.org/turkiye/media/4001/file/%C3%87OCUK%20KORUMA%20H%C4%B0ZMETLER%C4%B0NDE%20KOORD%C4%B0NASYON%20E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M>.

93. Artuç, M. Anayasa-TCK-CMK-CGİK. Ankara: *Kartal Yayınevi*. 2006.
94. Çeber, U. T. Beyaz gelecek. Uluslararası ocuklar için Adalet Sempozyumu. 2012; 5-7.
95. Zulliger, H., & ipal, K. Suçlu ocuklar ve ocuk mahkemeleri. *Cem Yayınevi*. 1998.
96. Tittle, C. R., Ward, D. A., & Grasmick, H. G. Gender, age, and crime/deviance: A challenge to self-control theory. *Journal of research in crime and delinquency*, 2003;40(4), 426-453.
97. Bayındır, N., zel, A., & Kksal, E. ocuk sululuğu demografisi: Ktahya ehri rneği. 2007.
98. Cuervo, K., Villanueva, L., González, F., Carrin, C., & Busquets, P. Characteristics of young offenders depending on the type of crime. *Psychosocial Intervention*, 2015;24(1), 9-15.
99. Leadbeater, B. J., Hellner, I., Allen, J. P., & Aber, J. L. Assessment of interpersonal negotiation strategies in youth engaged in problem behaviors. *Developmental psychology*. 1989;25(3), 465.
100. Vostanis, P., Grattan, E., & Cumella, S. Mental health problems of homeless children and families: longitudinal study. *Bmj*. 1998;316(7135), 899-902.
101. Paolini, L., Yanez, A. P., & Kelly, W. E. An Examination of Worry and Life Satisfaction Among College Students. *Individual Differences Research*. 2006;4(5).
102. Moore, E., Gaskin, C., & Indig, D. Childhood maltreatment and post-traumatic stress disorder among incarcerated young offenders. *Child abuse & neglect*. 2013;37(10), 861-870.
103. Pechorro, P. S., Vieira, D. N., Poiares, C. A., Vieira, R. X., Maro, J., Neves, S., & Nunes, C. Psychopathy and behavior problems: A comparison of incarcerated male and female juvenile delinquents. *International Journal of Law and Psychiatry*. 2013;36(1).
104. Falk, D., Thompson, S. J., & Sanford, J. Posttraumatic stress among youths in juvenile detention. *Journal of Evidence-Based Social Work*. 2014;11(4), 383-391.
105. Lee, D., Han, Y., Park, M., & Roh, S. Psychological, family, and social factors linked with juvenile theft in Korea. *School Psychology International*. 2015;36(6), 648-670.
106. ireli, ., Esenkaya, Z., Yaylalı, H., Uğur, ., Duman, N. S., & Gl, B. Sua karışmış ergenlerin psikiyatrik değerlendirilmesi: Olgu serisi. *ocuk ve Genlik Ruh Sağlığı Derg*. 2014;21(2), 131-8.
107. Lyu, S. Y., Chi, Y. C., Farabee, D., Tsai, L. T., Lee, M. B., Lo, F. E., & Morisky, D. E. Psychological distress in an incarcerated juvenile population. *Journal of the Formosan Medical Association*. 2015;114(11), 1076-1081.
108. Bila, ., entrk Pılan, B., Orhon, Z., & Bayrak, A. Suça sürüklenen çocukların suç ve tanı dağılımlarının incelenmesi: kesitsel bir araştırma. *ocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derg*. 2014; 21: 115–122.
109. enses, A., Akbaş, S., Baykal, S., & Karakurt, M. N. Hırsızlık suuna sürüklenmiş erkek ergenlerin psikiyatrik tanı dağılımları ve nöropsikolojik zellikleri. *Adli Tıp Dergisi*. 2014;28(3), 223-233.
110. Boranlıoğlu, B. Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni. 2015.
111. Fink, B. Lacan on love: An exploration of Lacan's seminar VIII, transference. *John Wiley & Sons*. 2017.
112. Lacan, J. On the Names-of-the-Father. *Polity*. 2013.
113. Erikson, E. H. Identity: Youth and crisis (No. 7). *WW Norton & company*. 1968.
114. Bowlby, J., Fry, M., Ainsworth, M. D. S., & World Health Organization. Child care and the growth of love. 1965.

115. Yörükoğlu, A. Çocuk ruh sağlığı: Çocuğun kişilik gelişimi. Yetiştirilmesi Ve Ruhsal. 2002.
116. Yavuzer, H. Çocuklarda psiko-sosyal gelişmenin ölçülmesi. *Edebiyat Fakültesi Basımevi*. 1972.
117. Glueck, S., & Glueck, E. Delinquents and nondelinquents in perspective. In *Delinquents and Nondelinquents in Perspective*. *Harvard University Press*. 2013.
118. Lacan, J. Psikanalizin dört temel kavramı seminer 11. Kitap, (çev. Nilüfer Erdem). İstanbul, *Metis Yayınları*. 2013.
119. Isir, A. B., Tokdemir, M., Küçük, H., & Dulger, H. E. Role of family factors in adolescent delinquency in an Elazığ/Turkey reformatory. *Journal of forensic sciences*. 2007;52(1), 125-127.
120. Nijhof, K. S., De Kemp, R. A., & Engels, R. C. Frequency and seriousness of parental offending and their impact on juvenile offending. *Journal of adolescence*. 2009;32(4), 893-908.
121. Farrington, D. P., Jolliffe, D., Loeber, R., Stouthamer-Loeber, M., & Kalb, L. M. The concentration of offenders in families, and family criminality in the prediction of boys' delinquency. *Journal of adolescence*. 2001;24(5), 579-596.
122. Wasserman, G. A. Risk and protective factors of child delinquency. US Department of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention. 2003.
123. Balkaya, Ö. G. A., & Ceyhan, E. Lise öğrencilerinin suç davranış düzeylerinin bazı kişisel ve ailesel nitelikler bakımından incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 2007;11(11), 13-27.
124. Farrington, D. P., & Loeber, R. Epidemiology of juvenile violence. *Child and adolescent psychiatric clinics of North America*. 2000;9(4), 733-748.
125. Villaveces, A., & DeRoo, L. A. Child delinquency and the prophylaxis of crime in early 20th-century Latin America. *Revista Panamericana de Salud Pública*. 2008;24, 449-454.
126. Kuzuoğlu, N. Okul ve Çocuk Suçluluğu. *Pedagoji Dergisi*. 1980;1, 197-208.
127. Uluslararası Çalışma Örgütü, "Çocuk İşçiliği", <http://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/child-labour/lang-tr/index.htm>. 2017.
128. Aksel, Ş., & Yılmaz-Irmak, T. Gelişim psikolojisi bakış açısıyla çocuk suçluluğu. *Ege Üniversitesi Yayınları*. İzmir. 2014.
129. Aydın, Betül. Çocuk ve Ergen Psikolojisi (3. Baskı). Ankara: *Nobel Yayın ve Dağıtım*. 2010.
130. İmamoğlu, A. Psikolojik ve ahlaki açıdan çocuk suçluluğu. İstanbul: *Pasifik Ofset*. 2015.
131. Aksoy, A., & Ögel, K. Tutuklu ve hükümlü ergenlerle ilgili yapılan tezlerin özetleri. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün Gözetimindeki çocuklara Yönelik Hizmetlerinin İyileştirilmesi Projesi İhtiyaçların Belirlenmesi Çalışması, *İstanbul: Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği*. 2004.
132. Farina, A. S., Holzer, K. J., DeLisi, M., & Vaughn, M. G. Childhood trauma and psychopathic features among juvenile offenders. *International journal of offender therapy and comparative criminology*. 2018;62(14), 4359-4380.
133. UNİCEF. Köklerinden Koparılanlar Mülteci Ve Göçmen Çocukların Maruz Kaldığı Giderek Büyüyen Kriz Yönetici Özeti Ve Temel Bulgular. <https://www.unicef.org/turkiye/raporlar/k%C3%B6klerinden-kopar%C4%B1lan-%C3%A7ocuklar-m%C3%BClteci-ve-g%C3%B6çmen-%C3%A>
134. Erkan, R., & Erdoğan, Ö. G. M. Y. Göç ve çocuk suçluluğu. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 2006;9(9), 79-90.
135. Burt, C. The young delinquent. *The Journal of Nervous and Mental Disease*. 1926;64(2), 202.

136. Bao, W. N., Haas, A., & Xie, Y. Life strain, social control, social learning, and delinquency: The effects of gender, age, and family SES among Chinese adolescents. *International journal of offender therapy and comparative criminology*. 2016;60(12), 1446-1.
137. Faustini G. Increase or Transformation in Juvenile Delinquency? 1960.
138. Franchini A., Introna F. Juvenile Delinquency. 1972.
139. Ambrosini, P. J. Historical development and present status of the schedule for affective disorders and schizophrenia for school-age children (K-SADS). *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. 2000;39(1), 49-58.
140. Kaufman, J., Birmaher, B., Brent, D., Rao, U. M. A., Flynn, C., Moreci, P., ... & Ryan, N. Schedule for affective disorders and schizophrenia for school-age children-present and lifetime version (K-SADS-PL): initial reliability and validity data. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. 1997;36(7), 980-988.
141. Ünal, F., Öktem, F., Çetin Çuhadaroglu, F., Çengel Kültür, S. E., Akdemir, D., Foto Özdemir, D., ... & Artık, A. Okul Çağı Çocukları için Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi-Şimdi ve Yaşam Boyu Şekli-DSM-5 Kasım 2016-Türkçe Uyarlamasını.
142. Goodman, R. The Strengths and Difficulties Questionnaire: a research note. *Journal of child psychology and psychiatry*. 1997;38(5), 581-586.
143. Güvenir T, Özbek A, Baykara B, Arkar H, Şentürk B, İncekaş S. Güçler ve güçlükler Anketi'nin (GGA) Türkçe uyarlamasının psikometrik özellikleri, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağ Der*. 2008; 15: 65-74.
144. Mollica, R. F., Caspi-Yavin, Y., Bollini, P., Truong, T., Tor, S., & Lavelle, J. The Harvard Trauma Questionnaire: validating a cross-cultural instrument for measuring torture, trauma, and posttraumatic stress disorder in Indochinese refugees. *Journal of nervous and mental disease*. 1992.
145. Mollica, R. F., McDonald, L. S., Massagli, M. P., & Silove, D. Measuring trauma, measuring torture: *Instructions and guidance on the utilization of the Harvard Program in Refugee Trauma's versions of The Hopkins Symptom Checklist-25 (HSCL-25) & the Harvard Trauma Questionnaire (HTQ)*. Harvard Program in Refugee Trauma. 2004.
146. Shoeb, M., Weinstein, H., & Mollica, R. The Harvard trauma questionnaire: adapting a cross-cultural instrument for measuring torture, trauma and posttraumatic stress disorder in Iraqi refugees. *International Journal of Social Psychiatry*. 2007;53(5), 447-4.
147. Harvard Program in Refugee Trauma. 2011. <https://worldwide.harvard.edu/harvard-program-refugee-trauma#:~:text=The%20Harvard%20Program%20in%20Refugee,disasters%20for%20over%20two%20decades>.
148. Kleijn, D., Berendse, F., Smit, R., & Gilissen, N. Agri-environment schemes do not effectively protect biodiversity in Dutch agricultural landscapes. *Nature*. 2001;413(6857), 723-725.
149. Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G., & Farley, G. K. The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of personality assessment*. 1988;52(1), 30-41.
150. Eker, D., Arkar, H., & Yıldız, H. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 2001;12(1), 17-25.
151. Kazarian, S. S., & McCabe, S. B. Dimensions of social support in the MSPSS: Factorial structure, reliability, and theoretical implications. *Journal of Community psychology*. 1991;19(2), 150-160.
152. Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *Journal of personality and social psychology*. 1991;61(2), 226.

153. Sümer, N., & Güngör, D. Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*. 1999;14(43), 71-106.
154. Cantürk, G. Çocuk suçluluğunda adli psikiyatrik değerlendirme. *Sted Dergisi*. 2005;14(2), 31-34.
155. Wong, T. M., Slotboom, A. M., & Bijleveld, C. C. Risk factors for delinquency in adolescent and young adult females: A European review. *European Journal of Criminology*. 2010;7(4), 266-284.
156. Gökçen, C., & OB, D. Bir eğitim hastanesi çocuk psikiyatri birimine gönderilen adli olguların incelenmesi. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*. 2012;25(3), 238-43.
157. Göker, Z., Hesapçıoğlu, S. T., Sarp, K. S., & Kandil, S. T. KTÜ Tıp fakültesi çocuk-ergen ruh sağlığı ve hastalıkları polikliniğine son iki yılda başvuran adli olguların değerlendirilmesi. *Adli Tıp Dergisi*. 2006;20(3), 1-5.
158. Sampson, R. J., & Laub, J. H. Crime in the making: Pathways and turning points through life. *Harvard University Press*. 1995.
159. Cottle, C. C., Lee, R. J., & Heilbrun, K. The prediction of criminal recidivism in juveniles: A meta-analysis. *Criminal justice and behavior*. 2001;28(3), 367-394.
160. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, "Adalet İstatistikleri 1970-75-80", D.İ.E. Yay., Ankara.
161. Moitra, T., & Mukherjee, I. Parent-Adolescent Communication and Delinquency: A Comparative study in Kolkata, India. *Europe's Journal of Psychology*. 2012;8(1), 74-94.
162. Ögel, K., & Aksoy, A. Tutuklu Ve Hükümlü Ergenlerde Madde Kullanımı. *Journal of Dependence*. 2007;8, 11-17.
163. ARI, F. A. Nevşehir/Türkiye'de 14-17 Yaş Arası Çocukları Suça Yönelten Değişkenlerle İlgili Bir Araştırma. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2015;(6), 10-18.
164. Brown, T. L., Swenson, C. C., Cunningham, P. B., Henggeler, S. W., Schoenwald, S. K., & Rowland, M. D. Multisystemic treatment of violent and chronic juvenile offenders: Bridging the gap between research and practice. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research*. 1997;25(2), 221-238.
165. Bauer, S. M., Steiner, H., Feucht, M., Stompe, T., Karnik, N., Kasper, S., & Plattner, B. Psychosocial background in incarcerated adolescents from Austria, Turkey and former Yugoslavia. *Psychiatry Research*. 2011;185(1-2), 193-199.
166. Ümit, I. Ş. I. K., AKTEPE, E., AKYILDIZ, A., ŞİMŞEK, F., & YILDIZ, A. Bir Üniversite Hastanesinde Değerlendirilen Suça Sürüklenen Çocukların Sosyodemografik ve Klinik Özellikleri: 2014-2018 Verileri. *SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi*. 2019;26(2), 175-182.
167. Pitzer, M., Esser, G., Schmidt, M. H., & Laucht, M. Early predictors of antisocial developmental pathways among boys and girls. *Acta Psychiatrica Scandinavica*. 2010;121(1), 52-64.
168. Wasserman, G. A., & Seracini, A. M. Family Risk Factors and Interventions. Teoksessa Lober R, Farrington DP (toim.) Child Delinquents. Development, Intervention, and Service Needs. 2001.
169. Lynam, D. R., Caspi, A., Moffit, T. E., Wikström, P. O., Loeber, R., & Novak, S. The interaction between impulsivity and neighborhood context on offending: the effects of impulsivity are stronger in poorer neighborhoods. *Journal of abnormal psychology*. 2000;109(4), 563.
170. Ozen, S., Ece, A., Oto, R., Tirasci, Y., & Goren, S. Juvenile delinquency in a developing country: A province example in Turkey. *International journal of law and psychiatry*. 2005;28(4), 430-441.

171. Firat, S., Iltas, Y., & Gulmen, M. K. Results of domestic migration on juvenile delinquency in Adana, Turkey. *Journal of forensic and legal medicine*. 2017;49, 81-88.
172. Kızmaz, Z., & Bilgin, R. Sokakta Çalışan/Yaşayan Çocuklar Ve Suç: Diyarbakır Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 2010;9(32), 269-311.
173. Gönültaş, B. M., & Hilal, A. Çocuk suçluluğunda göç faktörü: Adana örneği. *Adli Tıp Dergisi*. 2012;26(3), 156-164.
174. Gorman-Smith, D., Tolan, P. H., Henry, D. B., & Florsheim, P. Patterns of family functioning and adolescent outcomes among urban African American and Mexican American families. *Journal of Family Psychology*. 2000;14(3), 436.
175. Ferguson, C. J., & Meehan, D. C. With friends like these...: Peer delinquency influences across age cohorts on smoking, alcohol and illegal substance use. *European Psychiatry*. 2011;26(1), 6-12.
176. Van Horn, M. L., Hawkins, J. D., Arthur, M. W., & Catalano, R. F. Assessing community effects on adolescent substance use and delinquency. *Journal of Community Psychology*. 2007;35(8), 925-946.
177. Villaveces, A., & DeRoo, L. A. Child delinquency and the prophylaxis of crime in early 20th-century Latin America. *Revista Panamericana de Salud Pública*. 2008;24, 449-454.
178. Arabacı, L. B., Gülsenay, T. A. Ş., & Dikeç, G. Çocuk ve ergenlerde madde kullanımı, suça yönelme, ruhsal bozukluklar ve hemşirelik bakımı. *Bağımlılık Dergisi*. 2017; 18(4), 135-144.
179. Goldstein, P. J. The drugs/violence nexus: A tripartite conceptual framework. *Journal of drug issues*. 1985;15(4), 493-506.
180. Kósa, F., Lászik, A., Antal, A., & Szendrőnyi, J. Juvenile delinquency and drug dependence in Hungary. *Forensic science international*. 1993;62(1-2), 29-36.
181. Acarturk C, Cetinkaya M, Senay I, ve diğ. Prevalence and Predictors of Posttraumatic Stress and Depression Symptoms Among Syrian Refugees in a Refugee Camp. *The Journal Of Nervous And Mental Disease*. 2018; 206(1): 40-45, (doi:10.1097/NMD.0000000000000693).
182. Al-Shagran H, Khasawneh OM, Ahmad AK, ve diğ. Post-Traumatic Stress Disorder of Syrian Refugees in Jordan. *International Journal of Liberal Arts and Social Science*. 2015; (3)3: 36-48.
183. Tinhög P, Malm A, Arwidson C ve diğ. Prevalence of mental ill health, traumas and postmigration stress among refugees from syria resettled in sweden after 2011: A population-based survey. *BMJ Open*. 2017;7(12).
184. Cantekin D., Gençöz T. Mental health of syrian asylum seekers in turkey: The role of pre-migration and post-migration risk factors. *Journal of Social and Clinical Psychology*. 2017; 36(10): 835-859.
185. Ibrahim H, Hassan CQ. Post-traumatic Stress Disorder Symptoms Resulting from Torture and Other Traumatic Events among Syrian Kurdish Refugees in Kurdistan Region, Iraq. *Frontiers in Psychology*. 2017; 20(8):241.
186. McReynolds, L. S., Schwalbe, C. S., & Wasserman, G. A. The contribution of psychiatric disorder to juvenile recidivism. *Criminal Justice and Behavior*. 2010;37(2), 204-216.
187. Teplin, L. A., Abram, K. M., McClelland, G. M., Dulcan, M. K., & Mericle, A. A. Psychiatric disorders in youth in juvenile detention. *Archives of General Psychiatry*. 2002;59, 1133-1143.
188. Karataş, S. Suça Sürüklenen Çocuklar ve Suç Mağduru Çocuklara Yönelik Bir Değerlendirme. *Psikiyatri GÜNCEL Yaklaşımlar*. 2020;12(4), 575-586.
189. Tomita, M. Comparative analysis of juvenile delinquency and non delinquency. *Procedia Soc Behav Sci*. 2013;84:1138-1142.

190. Fletcher J, Wolfe B. Long-term consequences of childhood ADHD on criminal activities. *J Ment Health Policy Econ*. 2009;12(3):119-38.
191. Eryılmaz A. Ergenlik döneminde stres ve başa çıkma. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg*. 2009;6:20-37.
192. Ögel K, Yücel H. Sokakta yaşayan ergenler ve sağlık sorunları. *Anadolu Psikiyatr Derg* 2005;11-8.
193. Bilginer Ç, Hesapçıoğlu ST, Kandil S. Bir üniversite hastanesine adli psikiyatrik muayene amacıyla gönderilen çocuk ve ergenlerin değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri Adli Tıp ve Adli Bilimler Dergisi*. 2012;9(1):20-27.
194. Georgiadou E, Zbidat A, Schmitt GM ve diğ. Prevalence of Mental Distress Among Syrian Refugees With Residence Permission in Germany: A Registry-Based Study. *Frontiers in psychiatry*. 2018; 9: 393.
195. Önen C, Güneş G, Türeme A ve diğ. Bir mülteci kampında yaşayan Suriyelilerde depresyon ve anksiyete durumu. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2014; 2: 223-230.
196. Hetherington EM, Stanley-Hagan M. The adjustment of children with divorced parents: a risk and resiliency perspective. *J Child Psychol Psychiatry*. 1999;40:129-40.
197. Heinze JE, Miller AL, Seifer R, Locke R. Emotion Knowledge, Loneliness, Negative Social Experiences, and Internalizing Symptoms Among LowIncome Preschoolers. *Soc Dev*. 2015;24:240-65.
198. Harland P, Reijneveld SA, Brugman E, Verloove-Vanhorick SP, et al. Family factors and life events as risk factors for behavioural and emotional problems in children. *Eur Child Adolesc Psychiatry*. 2002;11:176-84.
199. Wei HP, Yang FR. Social-psychological factors contributing to male juvenile delinquency. *Zhongguo Dang Dai Er Ke Za Zhi*. 2011;13(11), 904-7.
200. Swadi, H. Individual risk factors for adolescent substance use. *Drug and Alcohol Dependence*. 1999;55, 209-224.
201. Haines, K., Case, S., Smith, R., Joe Laidler, K., Hughes, N., Webster, C., ... & Gray, P. Children and crime: In the moment. *Youth justice*. 2021;21(3), 275-298.
202. Kerr, D. C., Gini, G., & Capaldi, D. M. Young men's suicidal behavior, depression, crime, and substance use risks linked to childhood teasing. *Child abuse & neglect*. 2017;67, 32-43. .
203. Cengiz I, Ergun D, Çakıcı E. Posttraumatic stress disorder, posttraumatic growth and psychological resilience in Syrian refugees: Hatay, Turkey. *Anatolian Journal of Psychiatry*. 2019; 20(3): 269-276.
204. Alpak G, Unal A, Bulbul F, ve diğ. Post-traumatic stress disorder among Syrian refugees in Turkey: a crosssectional study. *J Psychiatry Clin Pract*. 2015;19(1):45-50.
205. Taha PH, Taib NI, Sulaiman HM. Posttraumatic stress disorder and its relationship with psychological traumas among Syrian refugees in Duhok, Iraqi Kurdistan. *Arab Journal of Psychiatry*. 2016; 27(2), 180-189.
206. Afşin, R., & Öğretir Özçelik, A. D. Suça Sürüklenen Çocuklar İle Suça Sürüklenmeyen Çocukların Algıladıkları Anne Ve Baba Tutumları İle Ebeveyn Bağlanma Stillerinin Karşılaştırılarak İncelenmesi. *Electronic Journal of Social Sciences*. 2018;17(66).

11.3. Ek 3 Bilgilendirilmiş Onam Formu

Zorunlu Göçe Maruz Kalmış Çocuklarda Suça Sürüklenme ile İlişkili Faktörlerin Araştırılması ” başlıklı çalışmaya katılacaksınız. Bu çalışmada araştırmayı sürdüren hekim tarafından sizinle görüşecek, ayrıca sizden çalışmaya katılmaya gönüllü olduğunuza dair formları doldurmanız istenecektir. Bu formlarla ilgili ayrıntılı bilgi araştırmacılar tarafından verilecektir. Araştırmaya katılmayı reddetme hakkınız vardır. Gönüllü istediği zaman araştırmacıya haber vererek çalışmadan çekilebilir ya da araştırmacı tarafından gerek görüldüğünde haber verilerek araştırma dışı bırakılabilir.

Bu durum almakta olduğunuz tedavi hizmetlerini riske atmayacaktır.

Bu araştırma ile ilgili hiçbir masraf sizden veya güvencesi altında bulunduğunuz resmi veya özel kurum veya kuruluşlardan talep edilmeyecektir. Bu çalışmada yer almanız için öngörülen süre görüşme başına yaklaşık 1 saat kadardır.

Size ait isim, soyadı, adres, telefon gibi bilgiler gizli tutulacak, bilgileriniz yalnızca adı geçen çalışmada kullanılacak ve çalışmada kimliğiniz yerine bir protokol numarası kullanılacaktır. Protokol numaraları ile kimlik bilgilerini eşleştiren liste yalnızca araştırma sorumlularının kullanımında olacaktır. Kimlik bilgileriniz bu çalışmaya dayanan bilimsel makalelerin hiçbirinde geçmeyecektir.

Sayılan gizlilik kurallarının istisnası olarak; çocukların fiziksel veya cinsel istismarından şüphelenildiği, saptandığı ya da kişinin kendisi veya başkaları için tehdit oluşturduğu durumlarda araştırma ekibi üyesi yetkili makamlara başvurabilir.

Bu formda bazı tıbbi terimler kullandık. Bunları ya da varsa başka anlaşılmayan noktaları sormaktan lütfen çekinmeyiniz. Karar vermeden önce bu bilgilendirme formunu dikkatle okuyunuz.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

Herhangi bir sorunuz olduğunda araştırmayı yürüten Dr. Berna Aygün’e 02124142000 no’lu telefondan ulaşabilirsiniz.

KATILIMCININ BEYANI

Sayın Dr. Berna Aygün tarafından İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı’nda tıbbi bir araştırma yapılacağı belirtilerek bu araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler bana aktarıldı. Bu bilgilerden sonra böyle bir araştırmaya “katılımcı” olarak davet edildim.

Bu araştırmaya katılırsam hekim ile aramda kalması gereken bana ait bilgilerin gizliliğine bu araştırma sırasında da büyük özen ve saygı ile yaklaşılabileceğine inanıyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin ihtimamla korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi. Projenin yürütülmesi sırasında herhangi bir sebep göstermeden araştırmadan çekilebilirim. (Ancak araştırmacıları zor durumda bırakmamak için araştırmadan çekileceğimi önceden bildirmemim uygun olacağının bilincindeyim). Ayrıca tıbbi durumuma herhangi bir zarar verilmemesi koşuluyla araştırmacı tarafından araştırma dışı da tutulabilirim.

Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir maddi yükümlülük altına girmiyorum. Bana da bir ödeme yapılmayacaktır.

Doğrudan ya da dolaylı şekilde araştırma uygulamasından kaynaklanan nedenlerle meydana gelebilecek herhangi bir sağlık sorununun ortaya çıkması halinde, her türlü tıbbi müdahalenin sağlanacağı konusunda gerekli güvence verildi. (Bu tıbbi müdahalelerle ilgili olarak da maddi bir yük altına girmeyeceğim.)

Araştırma sırasında bir sağlık sorunu ile karşılaştığımda Dr. Berna Aygün’e danışabileceğimi 02124142000 no’lu telefondan arayabileceğimi biliyorum.

Bu araştırmaya katılmak zorunda değilim ve katılmayabilirim. Araştırmaya katılmam konusunda zorlayıcı bir davranışla karşılaşmış değilim. Eğer katılmayı reddedersem, bu durumun tıbbi bakımına ve hekim ile olan ilişkiye herhangi bir zarar getirmeyeceğini de biliyorum.

Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Kendi başıma belli bir düşünme süresi sonunda adı geçen bu araştırma projesinde “katılımcı” olarak yer alma

kararını aldım. Bu konuda yapılan daveti büyük bir memnuniyet ve gönüllülük içerisinde kabul ediyorum.

İmzalı bu form kağıdının bir kopyası bana verilecektir.

GÖNÜLLÜ ONAY FORMU

Yukarıda gönüllüye araştırmadan önce verilmesi gereken bilgileri gösteren metni okudum. Bunlar hakkında bana yazılı ve sözlü açıklamalar yapıldı. Bu koşullarla söz konusu klinik araştırmaya kendi rızamla hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Gönüllünün Adı / Soyadı / İmzası / Tarih

Açıklamaları Yapan Kişinin Adı / Soyadı / İmzası / Tarih

Gerekliyse Olur İşlemine Tanık Olan Kişinin Adı / Soyadı / İmzası / Tarih

Gerekliyse Yasal Temsilcinin Adı / Soyadı / İmzası / Tarih

11.4.Ek 4 Sosyodemografik Veri Formu

SOSYODEMOGRAFİK VERİ FORMU

Adı Soyadı:

Dosya no:

Yaşı:

Telefon:

Cinsiyeti: K() E()

Kardeş Sayısı:

Okuma/Yazma biliyor mu ?

Okula gidiyor mu ? Kaçınıcı sınıf ?

Göç etiikleri yerde okula gitmiş mi ? Evet ise ara vermek zorunda kalmış mı ? Ne kadar süre ?

ANNE:

Yaşı:

Tahsil: 1-Yok () 2-Okuryazar () 3-İlkokul () 4-Ortaokul () 5- Lise () 6-Üniversite ()

Meslek: 1- Çalışmıyor 2- İşçi 3- Memur 4- Serbest

Sağlık Durumu: 1-Sağlıklı 2- Tıbbi Hastalık.....

3- Psikiyatrik Hastalık..... Tedavi: fayda: var () yok() kısmi()

Türkçe biliyor mu ? hayır () kısmi () evet()

BABA:

Yaşı:

Tahsil: 1-Yok () 2-Okuryazar () 3-İlkokul () 4-Ortaokul () 5- Lise () 6-Üniversite ()

Meslek: 1- Çalışmıyor 2- İşçi 3- Memur 4- Serbest

Sağlık Durumu: 1-Sağlıklı 2- Tıbbi Hastalık.....

3- Psikiyatrik Hastalık..... Tedavi: fayda: var() yok() kısmi()

Türkçe biliyor mu ? hayır () kısmi () evet()

Aile gelir Durumu: 100 dolar ve altı () 200-300 dolar () 300-400 dolar () 400 dolar üstü ()

Kendisi çalışıyor mu ?

Aile beraber mi yaşıyor? Ayrılık var ise kaç yıldır ve çocuk kiminle kalıyor belirtiniz)

Türkçe konuşma düzeyi ? bilmiyor () kısmi () biliyor()

Türkiye’de ikamet süresi ?

Nerede yaşıyorlar ? Kendi evleri ise kira mı ?

Devlet desteği alıyorlar mı ?

Türkiye’de akrabaları var mı ? Varsa yaşadığı ilde var mı ?

Bilinen bir hastalığı var mı ? Varsa nedir ?

Nonpsikiyatrik ilaç kullanımı ve dozları (şuan):

Bilinen psikiyatrik bir hastalığı var mı ? Varsa nedir ?

Daha önce bir psikiyatrik ilaç kullanmış mı ? Kullandıysa neler?

Tıbbi yardım alabiliyorlar mı ?

Alkol kullanıyor mu ? Kullanıyorsa ne kadar sık?

Sigara kullanıyor mu ? Kullanıyorsa ne kadar sık?

Madde kullanıyor mu ? Kullanıyorsa ne alıyor ?

Geçici koruma statüsünde mi ? Yabancı Uyruklu mu? Türkiye vatandaşı mı ?

Göç ne zaman başladı ? Ne kadar sürdü?

Mülteci kampında kaldılar mı? Kaldıysa kaç gün kaldı ?

Türkiye’de iç göç yaşadı mı ?

Göç etiikleri yerde iç göç yaşadı mı ?

Göç etiikleri yerdeki evleri ne durumda biliyor mu ?

Savaş nedeniyle ölen tanıdık biri var mı ? Varsa kim/kimler?

Ölü ya da yaralanmış birini görmüş mü ? kim olduğunu biliyor muydu?

Daha önce hiç delici kesici alet kullanmış mı ? evet ise Türkiye() Göç etiikleri yerde ()

İlk suça karışma yaşı kaçtı ?

Göç etiikleri yerde herhangi bir suç işlemiş mi ?

Suçun çeşidi nedir ? hırsızlık/yağma () yaralama/öldürme() istismar () terör ()

Suç işlerken yalnız mıydı? Yanında kimler vardı?

Ailede hapse giren var mı? Kim/kimler? Türkiye () Göç etiikleri yerde ()

Geri gönderilme kaygısı var mı ?

11.5.Ek 5 Güçler ve Güçlükler Ölçeği / SDQ

GÜÇLER VE GÜÇLÜKLER ANKETİ (SDQ-Tur)

E 11-17

Her cümle için, Doğru Değil, Kısmen Doğru, Tamamen Doğru kutularından birini işaretleyiniz. Kesinlikle emin olamasanız ya da size anlamsız görünse de elinizden geldiğince tüm cümleleri yanıtlamanız bize yardımcı olacaktır. Lütfen yanıtlarınızı son 6 ay içindeki durumunuzu göz önüne alarak veriniz.

Adınız:

Kız / Erkek

Doğum Tarihi:

	Doğru Değil	Kısmen Doğru	Kesinlikle Doğru
İnsanlara karşı iyi davranmaya çalışırım. Onların duygularını önemserim.	☐	☐	☐
Uzun süre kıpırdamadan oturamam, huzursuz olurum.	☐	☐	☐
Çok fazla baş ağrım, karın ağrım ya da bulantım olur.	☐	☐	☐
Genellikle başkalarıyla paylaşıyorum (Örn. Yiyeceklerimi, oyunlarımı, kalemimi v.s.).	☐	☐	☐
Çok öfkelenirim ve sıkça kontrolümü kaybederim.	☐	☐	☐
Genellikle kendi başımayım. Genelde yalnız oynarım ya da başkalarıyla birlikte olmaktan kaçınırım.	☐	☐	☐
Genellikle bana söyleneni yaparım.	☐	☐	☐
Çok endişelenirim.	☐	☐	☐
Eğer birisi incinmiş, morali bozulmuş ya da kendini kötü hissediyor ise ona yardım ederim.	☐	☐	☐
Sürekli, ellerim ve ayaklarım kıpır kıpırdır, ya da oturduğum yerde kıpırdanıp dururum.	☐	☐	☐
En az bir yakın arkadaşım var.	☐	☐	☐
Çok kavgacıyım. Diğer insanlara istediğimi yaptırabilirim.	☐	☐	☐
Sıkça mutsuz, kederli ya da ağlamaklıyım.	☐	☐	☐
Yaşıtlarım genelde beni sever.	☐	☐	☐
Dikkatim kolayca dağılır, dikkatimi toplamakta güçlük çekerim.	☐	☐	☐
Yeni ortamlarda gerginim. Kendime güvenimi kolayca kaybederim.	☐	☐	☐
Kendimden küçüklere iyi davranırım.	☐	☐	☐
Sıkça hile yapmak ya da yalan söylemekle suçlanırım.	☐	☐	☐
Diğer çocuklar ya da gençler bana takarlar ya da benimle alay ederler.	☐	☐	☐
Sıkça başkalarına (anne baba, öğretmen, çocuklar) yardım etmeye istekli olurum.	☐	☐	☐
Bir şeyi yapmadan önce düşünürüm.	☐	☐	☐
Ev, okul ya da başka bir yerden benim olmayan şeyleri alırım.	☐	☐	☐
Erişkinlerle yaşıtlarımdan daha iyi geçinirim.	☐	☐	☐
Pek çok korkum var. Kolayca ürkerim.	☐	☐	☐
Yaptığım işleri bitiririm. Dikkatim iyidir.	☐	☐	☐

Belirtmek istediğiniz başka düşünce ya da duygunuz var mı?

Lütfen sayfayı çeviriniz - arka sayfada birkaç soru daha var

11.6.Ek 6 Harvard Travma Ölçeği / HTQ Bölüm 1-4

Ek 7. Türkçe Harvard Travma Ölçeği

APPENDIX D

استبيان هارقارد للإصابات و أعراض الشدة

HARVARD TRAUMA QUESTIONNAIRE

النسخة العراقية

Iraqi Version

Name _____	: الإسم /
Sex _____	: الجنس /
_____	: تاريخ الولادة / Date of Birth
_____	: الحالة الزوجية / Marital Status
Date _____	: التاريخ /

*Harvard testindeki soruların anlaşılabilmesi için test Türkçeye çevrilmiştir. Bu testin Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenirlik çalışması bulunmamaktadır.

BÖLÜM 1: TRAVMATİK OLAYLAR

Please indicate whether you have experienced any of the following events (check "YES " or "NO " for each column).

		7/1979-4/2003		5/2003-....	
		Evet	Hayır	Evet	Hayır
1	Etnik köken, din ya da mezhep dolayısıyla baskıya maruz kalma				
2	Ev içerisinde kişi ya da eşya aranırken o ortamda bulunma				
3	Aranma				
4	Ev içerisinde kişi ya da eşya aranırken o ortamda bulunma				
5	Memleketi terk etmeye ve ülkenin farklı bir bölgesinde asgari şartlarda yaşamaya zorlanma				
6	Hapsedilme				
7	Medikal bakım ya da ilaçlara erişim olmadan hastalıktan ıstırap çekme				
8	Yiyecek ya da temiz suya erişim olmadığı için ıstırap çekme				
9	Memleketi terk etmeye zorlanma				
10	Irksal köken, din, ya da mezhep dolayısıyla sınır dışı edilme				
11	Barınma yoksunluğu				
12	Kutsal bir şeye saygısızlık edildiğine ya da dini tapınakların ya da dini eğitimlerin verildiği yerlerin tahrip edilmesine şahit olma				
13	Dini liderlerin ya da kabiledaki/aynı sınıftan önemli üyelerin tutuklanmasına, işkence edilmesine ya da infaz edilmesine şahit olma				

14	Sivillerin toplu olarak infaz edilmesine şahit olma				
----	---	--	--	--	--

15	Bombalama, yakma ya da ikamet yerlerinin yerle bir edilmesine şahit olma				
16	Yerleşim alanları üzerinde kimyasal saldırılara şahit olma				
17	Savaş durumuna (patlama, top ateşi, bombalama) ya da kara mayınına maruz kalma				
18	Savaş durumu ya da kara mayını dolayısıyla fiziksel yaralanma				
19	Canlı kalkan olarak kullanılma				
20	Savaş durumu ya da kara mayını dolayısıyla aile üyesi ya da arkadaşın fiziksel olarak ağır bir şekilde yaralanması				
21	Çürüyen cesetlere şahit olma				
22	Dışarıdaki kaos ve şiddet dolayısıyla eve hapsolme				
23	Fiziksel olarak zarar gören (dövülme, bıçaklanma vb.) birisine şahit olma				
24	Cinsel istismar ya da tecavüze tanık olma				
25	İşkenceye tanık olma				
26	Öldürülmeye tanık olma				
27	Yaralanma ya da ölüm riskinde bırakacak şekilde bir kişiyi ihbar etmeye zorlanma				
28	Birinin mülküne zarar vermeye zorlanma				
29	Birisine fiziksel olarak zarar vermeye zorlanma (dövme, bıçaklama vb.)				
30	Aile üyesinden birinin (çocuk, eş vb.) şiddetli ölümü/öldürülmesi				
31	Arkadaşın şiddetli ölümü/öldürülmesi				
32	Aile üyesinin (çocuk, eş vb.) öldürülmesinde kullanılacak mermi için para ödemeye zorlanma				
33	Aile üyesinin bedenini teslim almanın (çocuk, eş vb.), yas tutma ve ölü gömme ayininin gerçekleştirilmesinin yasaklanması				
34	Aile üyelerinden birinin ortadan kaybolması (eş, çocuk vb.)				
35	Arkadaşın ortadan kaybolması				
36	Aile üyesinin (çocuk, eş vb.) kaçırılması ya da rehin alınması				
37	Arkadaşın kaçırılması ya da rehin olarak alınması				
38	Birinin sizi, kendinizi ve ailenizi yaralanma ve ölüm riski altında bırakacak şekilde ihbar etmeye zorlaması				

39	Fiziksel olarak zarar görme (dövülme, bıçaklanma vb.)				
40	Kaçırılma ya da rehin olarak ele alınma				
41	Cinsel olarak istismar edilme ya da tecavüze uğrama (örn.,cinsel ilişkiye zorlanma)				
42	İşkence görme (örn., tutsaklık sürecinde fiziksel ve/ya zihinsel ıstıraba neden olan kasıtlı ve sistematik cezaya maruz kalma)				
43	Sizi çok korkutan ve yaşamınızın tehlike altında olduğunu hissettiğiniz herhangi bir başka durum varsa lütfen belirtiniz.				

Bölüm IV: TRAVMA SEMPTOMLARI

Aşağıda belirtilen semptomlar acı verici veya korkunç olayları yaşadktan sonra görülebilen belirtilerdir. Lütfen her birini dikkatli bir şekilde okuyun ve geçen hafta içinde semptomların sizi ne kadar rahatsız ettiğini belirtin.

		Hiç	Az	Biraz	Oldukça
1	Olayla ilgili en korkunç veya acı veren anı ya da düşüncelerin tekrarlanması				
2	Yaşanılan olay tekrar oluyormuş gibi hissetme				
3	Tekrarlayan kabuslar				
4	İnsanlardan uzaklaşmış ve kopmuş hissetme				
5	Duygusal olarak uyuşuk hissetme				
6	Diken üstünde olma ve kolayca irkilme				
7	Konsantrasyon güçlüğü				
8	Uyumada güçlük çekme				
9	Tetikte hissetme				
10	Çabuk sinirlenme ya da öfke nöbetleri geçirme				
11	Travmatik olayı hatırlatan etkinliklerden kaçınma				
12	Travmatik olayın önem taşıyan bölümünü hatırlayamama				

13	Günlük etkinliklere katılımda ilginin azalması				
14	Bir geleceğinin olmadığı duygusuna kapılma				
15	Travmatik olayla ilgi duygu ve düşüncelerden kaçınma				
16	Travmatik olay hatırlandığında ani duygusal ve fiziksel tepkileri				
17	Hafıza güçlüğü				
18	Tükenmişlik hissi				
19	Bedensel ağrılardan veya fiziksel problemlerden şikayetçi olma				
20	Öncekine göre becerilerinde azalma olduğu hissi				
21	Dikkati sağlamada güçlük yaşama				
22	Günlük planları yerine getirmede güçlük yaşadığı hissi				
23	Yeni durumlarla baş etmede güçlük yaşama				
24	Yaşanılan olaylardan sadece kendisi acı çekiyormuş hissini yaşama				
25	Başkalarının size olanları anlamadığı hissi				
26	Hayatta kalmış olmaktan dolayı suçluluk duyma				
27	Olan olaylardan dolayı kendini suçlama				
28	Tanrının neden bu olayları size yaşattığını düşünerek zaman geçirme				
29	İntikam ihtiyacı hissetme				
30	Başkalarını düşman olduğu hissi				
31	Güvendiğin kişinin ihanet ettiği hissi				

32	Başkalarına güvenmeme hissi				
33	Tanrı dışında güvenilecek kimsenin olmadığı hissi				
34	Çaresiz hissetme				
35	Başkalarına yardım edecek gücü kendinde bulamama				

36	Travmatik veya acı veren olaylar başına geldiği için utanç duyma				
37	Başına gelenlerden dolayı aşağılanmış hissetme				
38	Kendisine ve ailesine uğursuzluk getirdiğini hissetme				
39	Hatırlayamadığınız şeyler yaptığınızı başkalarından duyma veya öğrenme				
40	Kendini iki ayrı kişiye bölünmüş olarak birinin yaptığını diğerinin dışarıdan izlediği hissi				
41	Dayeg! (Aynı konu üzerinde düşünme, konsantrasyon güçlüğü, inisiyatif alma eksikliği, can sıkıntısı, uyku problemleri, yorgunluk ve bedensel şikayetler)				
42	Qalbak maqboud (Kalp sıkışması hissi)				
43	Sinirlilik, sabırsızlık, öfke patlamaları				
44	Göğüste sıkışma ve boğulma hissi				
45	Ruhsal yorgunluk hissi				

11.7. Ek 7 Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Ad Soyad:
Doğum Tarihi:
Protokol No:

Tarih: / /

ÇOK BOYUTLU ALGILANAN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ

Aşağıda 12 cümle ve her bir cümle altında da cevaplarınızı işaretlemeniz için 1'den 7'ye kadar rakamlar verilmiştir. Her cümlede söylenenin sizin için ne kadar doğru olduğunu veya olmadığını belirtmek için o cümle altındaki rakamlardan yalnız bir tanesini daire içine alarak işaretleyiniz. Bu şekilde 12 cümlelerin her birine bir işaret koyarak cevaplarınızı veriniz. Lütfen hiçbir cümleyi cevapsız bırakmayınız. Sizce doğruya en yakın olan rakamı işaretleyiniz.

1. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin; flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor, öğretmen) var.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

2. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim bir insan (örneğin; flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor, öğretmen) var.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

3. Ailem (örneğin; annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana gerçekten yardımcı olmaya çalışır.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

4. İhtiyacım olan duygusal yardımı ve desteği ailemden (örneğin; annemden, babamdan, eşimden, çocuklarımdan, kardeşlerimden) alırım.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

5. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve beni gerçekten rahatlatan bir insan (örneğin; flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor, öğretmen) var.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

6. Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

7. İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenilebilirim.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

8. Sorunlarımı ailemle (örneğin; annemle, babamla, eşimle, çocuklarımla, kardeşlerimle) konuşabilirim.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

9. Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

10. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve duygularıma önem veren bir insan (örneğin; flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor, öğretmen) var.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

11. Kararlarımı vermede ailem (örneğin; annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya isteklidir.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

12. Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

11.8. Ek 8 İlişki Anketi Ölçeği- Ergen / RSQ

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ ÇOCUK RUH SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI A.D.

A-RSQFORMU

NO :

Aşağıda yakın duygusal ilişkilerinizde kendinizi nasıl hissettiğinize ilişkin çeşitli ifadeler yer almaktadır. Yakın duygusal ilişkilerden kastedilen arkadaşlık, dostluk, romantik ilişkiler ve benzerleridir. Lütfen her bir ifadeyi bu tür ilişkilerinizi düşünerek okuyun ve her bir ifadenin sizi ne ölçüde tanımladığını aşağıdaki 7 aralıklı ölçek üzerinde değerlendiriniz.

1. Başkalarına kolaylıkla güvenemem.

1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7
Beni hiç Beni kısmen Tamamıyla
tanımlamıyor tanımlıyor beni tanımlıyor

2. Kendimi bağımsız hissetmem benim için çok önemli.

1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7
Beni hiç Beni kısmen Tamamıyla
tanımlamıyor tanımlıyor beni tanımlıyor

3. Başkalarıyla kolaylıkla duygusal yakınlık kuranım.

1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7
Beni hiç Beni kısmen Tamamıyla
tanımlamıyor tanımlıyor beni tanımlıyor

4. Başkalarıyla çok yakınlaşırsam incitileceğimden korkuyorum.

1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7
Beni hiç Beni kısmen Tamamıyla
tanımlamıyor tanımlıyor beni tanımlıyor

5. Başkalarıyla yakın duygusal ilişkilerim olmadığı sürece oldukça rahatım.

1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7
Tamamıyla Beni kısmen Beni hiç
beni tanımlıyor tanımlıyor tanımlamıyor

6. Başkalarıyla tam anlamıyla duygusal yakınlık kurmak istiyorum.

1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7
Beni hiç Beni kısmen Tamamıyla
tanımlamıyor tanımlıyor beni tanımlıyor

7. Yalnız kalmaktan korkarım.

1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7
Tamamıyla Beni kısmen Beni hiç
beni tanımlıyor tanımlıyor tanımlamıyor

8. Başkalarına rahatlıkla güvenip bağlanabilirim.

1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7
 Beni hiç Beni kısmen Tamamıyla
 tanımlamıyor tanımlıyor beni tanımlıyor

9. Başkalarına tamamiyle güvenmekte zorlanırım.

1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7
 Beni hiç Beni kısmen Tamamıyla
 tanımlamıyor tanımlıyor beni tanımlıyor

10. Başkalarının bana dayanıp bel bağlaması konusunda oldukça rahatımdır.

1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7
 Beni hiç Beni kısmen Tamamıyla
 tanımlamıyor tanımlıyor beni tanımlıyor

11. Başkalarının bana, benim onlara verdiğim değer kadar değer vermediğinden kaygılanırım.

1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7
 Beni hiç Beni kısmen Tamamıyla
 tanımlamıyor tanımlıyor beni tanımlıyor

12. Kendi kendime yettiğimi hissetmem benim için çok önemli.

1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7
 Beni hiç Beni kısmen Tamamıyla
 tanımlamıyor tanımlıyor beni tanımlıyor

13. Başkalarının bana bağlanmamalarını tercih ederim.

1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7
 Beni hiç Beni kısmen Tamamıyla
 tanımlamıyor tanımlıyor beni tanımlıyor

14. Başkalarıyla yakın olmak beni rahatsız eder.

1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7
 Beni hiç Beni kısmen Tamamıyla
 tanımlamıyor tanımlıyor beni tanımlıyor

15. Başkalarının bana, benim istediğim kadar yakınlaşmakta gönülsüz olduklarını düşünüyorum.

1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7
 Beni hiç Beni kısmen Tamamıyla
 tanımlamıyor tanımlıyor beni tanımlıyor

16. Başkalarına bağlanmamayı tercih ederim.

1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7
 Beni hiç Beni kısmen Tamamıyla
 tanımlamıyor tanımlıyor beni tanımlıyor

17. Başkaları beni kabul etmeyecek diye korkarım.

1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 ----- 6 ----- 7
 Tamamıyla Beni kısmen Beni hiç
 beni tanımlıyor tanımlıyor tanımlamıyor